HET LAND VAN AALST

TIJDSCHRIFT VAN DE
HEEMKUNDIGE VERENIGING
« HET LAND VAN AALST »

Jaargang X — 1958 Nr 1,2

GESCHIEDENIS

VAN

IMPE

door

J. de Brouwer

De Heemkundige Vereniging « Het Land van Aalst ».
« De Aankondiger », Aalst
1958.

Op de eerste plaats betuig ik mijn dank aan Prof. Dr. J. Dhondt, die zo welwillend was tijd te vinden om het handschrift van « de Geschiedenis van Impe » te doorlezen en mij hierbij tal van verbeteringen voorstelde. De opname in de Voorlichtingsreeks van het Oostvlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis geldt als een blijk van waardering en maakt tevens deze uitgave mogelijk.

Evenveel dank ben ik verschuldigd aan Prof. Dr. H.J. van de Wijer, die persoonlijk « de Toponymie van Impe » doorlas, nuttige wijzigingen aanbracht en tevens een plaats verleende in de reeks Toponymica van het Instituut voor Naamkunde te Leuven.

Ook dank aan Dr. Et. Sabbe, Algemeen Rijksarchivaris, die op het vriendelijk voorstel van Dr. Jos. Denijs, conservator van het Rijksarchief te Gent, mij toelating verleende de bundels over Impe aan huis te raadplegen.

Dank aan Dr. M. Gijsseling, die mij steeds even bereidwillig hielp bij de poging tot ontcijfering van duistere toponiemen; dank aan het personeel, vooral aan dhr Marcel Govaert, van de Dienst voor Statistieken te Brussel, dat mij dienstvaardig behulpzaam was, evenals dhr André de Letter, van het Rijksarchief te Gent.

Dank aan de jury van het Davidsfonds dat beide handschriften met de August de Reesprijs 1957 bekroonde.

J. de Br.

NIHIL OBSTAT :

Gandae 7 Aprilis 1957
L. De Kesel
Can. Libr. Cens.

IMPRIMATUR :

Gandae 8 Aprilis 1957
O. Schelfhout, vic. gen.

INHOUDSTAFEL

I. ONTSTAAN EN ORGANISATIE VAN HET DORP

1. Het ontstaan 5
2. De leenroerigheid 5
   a. De heerlijkheid Impe 5
   b. De heerlijkheid van ter Braempt 6
   c. De meierij van Impe 7
3. De administratieve en rechterlijke instelling . . . 8
   a. De baljuw 8
   b. De schepenen 8
4. Het dorpsleven vóór de Franse Revolutie 8
5. De dorpsfinantie vóór de Franse Revolutie 10
6. Het dorpsleven na de Franse Revolutie 12

II. ONTSTAAN EN ORGANISATIE VAN HET PAROCHIEWEZEN

1. Het ontstaan 18
2. Het kerkgebouw 18
3. De parochietitel 19
4. De bedienaar van de parochie en de pastorij . . . 19
5. De inkomsten van pastoor en parochie 19
6. De kosterij 21
7. De armenzorg 21
8. Het onderwijs 22
   a. Vóór de Franse Revolutie 22
   b. Na de Franse Revolutie 23

III. DE PASTOORS EN HET PAROCHIELEVEN . . . 26

Devoties 54

IV. DEMOGRAFISCHE EN SOCIAAL-EKONOMISCHE EVOLUTIE

A. Demografische evolutie 55
   a. Vóór 1800 55
      1. Kommunikanten 55
      2. Geboorten 57
      3. Huwelijken 58
      4. Geboorten per huwelijk 59
      5. Overlijdens 60
      Samenvatting 60
   b. Na 1800 61
   Besluit 68
B. Sociaal-Ekonomische evolutie 68
   Kulturen 73
   Veestapel 75
   Versnippering van de bedrijven 76
   Sociale samenstelling van de bevolking 82
   Welstand en ontwikkeling 85
   Besluit 88

V. HET VOLKSLEVEN

1. De volksgeest 89
2. De volksontspanning 89
3. Het volksgeloof 90
4. De volksgebruiken 92
5. De volksremedies 94
6. De volksgezegden 94

TABEL VAN DE ILLUSTRATIES

Burgemeester P. Fr. Claus 14
Burgemeester Oscar de Boeck 15
Sint Denijs (Detail van de schilderij op het Hoogaltaar) . . 30
Buitenzicht van de kerk 34
Binnenzicht van de kerk 40
Pastoor K.L. Manssens 42
Pastoor Emm. Leo Quintijn 43
Pastoor Frans Rijffranck 45
Pastoor Louis Verniers 46
Pastoor Jules Rombaut 48
Pastoor Emiel Oosterlinck 49
Pastoor Jozef de Brouwer 50
Lourdes-grot 51
De eeuwenoude windmolen 63

I. ONTSTAAN EN ORGANISATIE VAN HET DORP.

1. Ontstaan.

Impe ligt op de grens van een dorp, waar het zeker niet ontbreekt aan oudheidkundige vondsten. Te Lede werden zowel voorwerpen uit het Steen tijdperk (ongeslepen en bewerkte vuursteen), als uit de tijd van de Romeinen en de nederzetting van de Franken, gevonden. In hoever ons dorp toen reeds bebouwd was blijft een open vraag.

De naam van het dorp stamt, naar het oordeel van Dr M. Gysseling, uit het tijdvak vóór de romanisatie (1). *Impekouter* wijst op een reeds zeer vroeg tot kultuur gebrachte bodem, die door de Franken werd in bezit genomen. Het nabije Papegem herinnert aan de Frankische kolonisatie.

De streek maakte ten tijde van de Romeinse verovering deel uit van het gebied der Nerviërs. Sindsdien behoorde Impe tot de Brabantgouw. Vanaf o. het jaar 1000 tot 1033 maakte het dorp deel van de Mark Ename en sedertdien van Keizerlijk Vlaanderen, Land van Aalst.

2. Leenroerigheid.

a. *De heerlijkheid van Impe.*

Het dorp was van ouds in het bezit van het edel geslacht *van Impe.* De naam van een van deze dorpsheren komt voor in een oorkonde van Affligem (1164), waarbij *Walterus de Impe* als getuige optrad van Dirk van Aalst.

Achteraf kwam de heerlijkheid in het bezit van de graaf van Vlaanderen. Impe was een van de 21 dorpen uit het Land van Aalst, genaamd *'s Graven propre dorpen,* t.t.z. dorp rechtstreeks staande onder het beheer van de graaf van Vlaanderen (2).

Op 19 april 1630 werd de heerlijkheid Impe, samen met deze van Hofstade, door de koning als leenpand afgestaan aan de heer van Lede, baron *Willem de Bette,* mits de betaling van 2.400 gulden. Het leen verhief van het grafelijk leenhof ten Stene te Aalst (3). Bij het over-

---

(1) Cfr. HET LAND VAN AALST, jg. IV, 1952, blz. 205.

(2) In deze dorpen bezat de graaf bizondere rechten, nl. een baljuw en schepenen te benoemen, het recht van de « dode hand » voor de onderhorigen die stierven buiten een van 's graven propre dorpen, het recht van het « beste kateil » of « beste hoofdstoel » vanwege onderhorigen die kwamen te sterven binnen de voorn. dorpen (Cfr. Th. DE LIMBURG-STIRUM, **Coutumes des Pays et Comté de Flandre. Coutumes des deux villes et pays d'Alost,** p. 635, 636).

(3) De heer van Lede verwierf hierbij volgende rechten: hoge-, lage- en middele justitie, een baljuw en 7 schepenen aan te stellen, kerk- en armmeesters te benoemen en hun rekening te aanhoren, het recht van « jagerije, visscherije en voghelrije », de konfiskatie van de goederen van bastaards en vreemdelingen, de beplanting met bomen langs de straten,

lijden van Willem kwam het aan zijn zoon *Ambroos* (1658), daarna aan de kleinzoon *Jan Frans Nicolaas* (1677), om in 1725 over te gaan op de zoon van deze laatste, *Emmanuel* († 1792). Een verre verwant *Christiaan Gregoire Joseph Ernest,* graaf de Lannoi en Hasselt, legde het denombrement ervan voor op 22 augustus 1793 en hield het in bezit tot bij de ondergang van het Oude regime.

b. *De heerlijkheid van ter Braempt.*

Binnen het grondgebied van het dorp lag eveneens de heerlijkheid van ter Braempt, met een oppervlakte van 94 dagwand 82 roeden, in 1779 verdeeld over 44 bodems van lenen (4). Deze heerlijkheid was

---

« tol, vond ende generaelijck alle andere rechten dependerende aen de hooge (zaken waarmede doodstraf, verminking of geseling verbonden waren) justitie », de visitatie van straten, wegen en waterlopen, het recht op het « beste hoofd » of « beste kateil » (RA. Gent, Kasselrij Aalst, nr 1514).

(4) Tot dezelfde heerlijkheid behoorden twee bodems van lenen te Erondegem (7 dagw.) en één leen binnen Heldergem (6 dagw.). In totaal 107 dagw. 82 r. en een heerlijke penningrente op heerlijke gronden binnen Impe en Erondegem ter waarde van 6 pond 7 schellingen parisis, 6 kapoenen (= haan), 12 hoenderen per jaar. — Op deze leengronden waren rechten te betalen, zowel bij erfenis (12 pond par.) als bij verkoop (10e penning). Dit leen omvatte volgende bodems binnen Impe :
3 dagwand op papeghem cauter — 3 d. op dezelfde kouter — 2 d. op Papeghem cauter daertmen noempt den Vits Bocht — 1 d. op Papeghem cauter aen den Vits Bocht, oost den voetweg, suyt de Lange weede, noord de straete loopende van Impe naer Vlierzele — 110 r. op papegem cauter, west de voors. bodem, suyd de straete loopende naer Vliersele — 7 d. daer het casteel opgestaen heeft, danof ses d. aende plaetse end het ander d. op papeghen cautere daer den moulen opstaet — 2 d. meersch inden grooten meersch, noord den meulebeke — 2 d. ½ op Papeghem Cauter — weede gen. de Lange weede groot 115 r., noord west de vijts bocht — weede gen. de Langeweede gr. 115 r., noord west de vijts bocht — 3 d. op het hoog megelbroeck velt, suyd oost de straete — 75 r. op 't meghelbroeck velt — 38 r. op testelrot — 75 r. op het hoogh megelbroeck velt, oost den reijweg — 38 r. op testelrot, suyt de straete — 38 r. op testelrot — 75 r. saeylant gen. de Biest, noort de straete — 75 r. saeylant gen. de Biest — 75 r. op het Destelrot, suyd sheeren straete — 75 r. op het Destelrot, suyt de straete — op het geuchte ofte wijck gen. de Selvaerts, gen. de Langeweede 224 r. — 586 r. gen. den Bauwens hoeck, oost den Herdirick (in twee lenen verdeeld) — 144 r. op papeghem cauter op den vijts bocht, suyt de Lange Weede, noort de straete — 56 r. 10 v. op papeghem cauter op den vijtsbocht — 7 d. gen. d'heyde, zuydt den herdirick bosch, noord het straetjen — 283 r. binnen Impe — 117 r. binnen Impe — een penningrente binnen Impe, Erondeghem ende daer ontrent van ses ponden seven schellingen par. + 6 cappoenen en 12 hoeners tjrs — aen de plaetse een behuysde hofstede gen. den Camp logtingh ofte mol daer de vierschaere desere heerlichede van ten Braempt op staet, alwaer leenmannen vermogen te vergaederen inden voors. huijse ofte camere omme aldaer kennis te nemen vande saecken desen voorn. leenhove regarderende,tsaemen groot ontrent 2 d. 40 r., oost, suyt ende west de straete (2 lenen) — den Herdirick bosch, groot 17 d., oost het destelrot — op het hoogmegelbroeck daer 't men naempt foots veldeken, groot 1 d., suyt de straete — daer den watermolen en het stampkot op staet groot 60 r. — op den grooten meersch groot 2 d. — den bauwenshoek groot 5 d. 60 r., oost den herdirick bosch (4 lenen) — aende beke groot 1 d., oost het straetjen loopende naer den grooten meersch, noord de beke — 1 bunder gen. d'heyde zuyd den herdirick bosch en ½ bunder meersch

gedurende de 14e en 15e eeuw in het bezit van de familie *van Culsbrouc* en kwam door huwelijk aan de familie *de Vremde*, gedurende de eerste helft van de 17e eeuw aan de familie *Loetz* en gedurende de tweede helft van deze eeuw aan *de Grutere van Bieselinge*, om gedurende de 18e eeuw door het huwelijk van *Anna Marie de Grutere* met *Martin François de Joigny de Pamele* binnen deze laatste familie te belanden. Geërfd door de zoon *Adolf* kwam zij aan de kleinzoon *Jean Charles*, die er in het bezit van bleef tot bij de Franse revolutie (5). Dit adellijk geslacht bezat te Impe een kasteel (6).

c. *De meierij van Impe.*

De meierij van Impe, evenals deze van Hofstade, was erfelijk bezit van de burggraaf van Aalst (Tollins, van Immerzele enz.). Deze benoemde de meier, die er zijn gezag vertegenwoordigde (7).

---

inden grooten meersch, noord de meulebeke en 1 d. weede, nu saeyland, suyd oost de straete — de Root groot 1 d. — 2 d. in den grooten meersch, noord de meulebeke — 1 d. 20 r. in het veldeken jegens den megelbroeck, z. de straete van Impe naer Papegem. — « op Erondeghem op d'hoogcauter, suyd coquelaeren Bosch groot 3 d. — op de drij bunder gen. Ley scherre groot 1 bunder » (2 lenen) — « binnen Heldergem op Bulscamp groot 6 dachwant ».
(Leenhof van d'heerelyckhede van ten Braempt haer bestreckende binnen de parochie ende heerel.hede van Impe en daer ontrent, Lande van Aelst, compiterende missire Jean Charles baron de Joigny de Pamele, heere van Lynde, Grutterzaele, Hamyde, Bourlant, Crequij, Chenecourt, Bieselinge en van het voors. Braempt, etc. op hem gesuccedeert met de dood van sijnen heere vader M'her Adolph de Joigny de Pamele f. Martin François, ... 1779. In het bezit van de familie Demonie-Coppens, Lede).

(5) Blijkens verschillende oorkonden berustende bij de familie Demonie-Coppens te Lede, betreffende de heerlijkheid van Ginderop, in het bezit van dezelfde adellijke familie. — « Deze lenen zijn ten volle relief van 12 pond par. en 20 schell. par. voor kamerlick geld ende mannen rechten; — bij verkoping of belasting is het schuldig de 10e penning van de koopschat, relief, kamerling gelt ende mannen rechten als voren ».

(6) Dit kasteel bevond zich achter de woning van Edmond van den Steen, Molenstraat; van de oude omwalling vindt men nog sporen in de hovingen van voorn. en van de We René d'Haese. — Dit kasteel was reeds verdwenen in 1750, maar stond er nog in 1745, wanneer de Fransen er hun intrek namen. Men noemde die woonst **het kasteel van Bieselinge** (Ra. Gent, Kasselrij Aalst, nr 3003), genaamd naar de familie jonker Alexander de Grutere van Bieselinge × Magdalena Loetz (d. Adriaan × Diana de Grutere gen. Bollenare) (1646), hun zoon Guilliame de Grutere van Bieselinge × Dorothea de la Faille (1693) en de dochter van deze laatste Anna Maria de Grutere van Bieselinge (o. 1720).
De vierschaar, bestaande uit een baljuw en mannen van leen, vergaderde in de herberg **de Mol**, tegenover de kerk.

(7) Rechten van de meier : de schepenen manen namens de heer, tussen komen in de geschillen, een schoof van het zomer- en wintergraan opvorderen van eenieder die graan opdoet, een prater of veldwachter aanstellen (deze mocht bij overtreding van de kouterwet door de dorpsbewoners een boete eisen van 2 den. par. bij een overtreding bij dag, het dubbel bij een overtreding bij nacht; dubbel boete vanwege lieden buiten het dorp), zorgen voor de straatschouwing, nl. toezicht op de wegen, bruggen, stichelen (= afsluiting van de koutertoegang) en zijpen, opeisen van het beste kateil.

3. Administratieve en rechterlijke instelling.

a. *De baljuw.*

Deze was de vertegenwoordiger van de dorpsheer en behartigde zijn belangen op het dorp. Hij had tot taak de schepenen te « manen », opdat zij zouden mogen vonnissen; eens het vonnis uitgesproken, lag de uitvoering ervan in zijn macht.

Sinds Impe als leenpand toehoorde aan de heer van Lede, was de baljuw van Lede eveneens bevoegd te Impe.

b. *De schepenen.*

De schepenen of notabelen, ten getale van zeven, hadden zowel een gerechtelijke als bestuurlijke bevoegdheid en vormden de vierschaar. Vanaf de 16e eeuw droeg de voornaamste de naam van burgemeester. Zij werden door de dorpsheer benoemd. Bij hun aanstelling moesten zij de eed van trouw aan de vorst zweren (8). Hun taak was over de belangen van het dorp te waken. Aan hun bevoegdheid was het *dorpsbeheer* toevertrouwd. Zo zorgden zij voor de inning van de belastingen, de burgerlijke akten (« wettelijke passeringen ») van koop en verkoop, rentevestiging, borgtochten, verkavelingen, staten van goed enz.

Zij hadden ook *rechtsmacht* in alle graden, zowel in burgerlijke als boetstraffelijke zaken. Deze uitspraak, omwille van de misbruiken, was aan een hoger toezicht onderworpen, zodat de veroordeelde beroep kon aantekenen te Aalst, waar « de meyer ende scepenen van Ympe haer hooft halen ».

4. Het dorpsleven vóór de Franse Revolutie.

Impe heeft, evenals de meeste kleine dorpen, de geschiedenis ondergaan, in ons geval, van het Land van Aalst, en wellicht beïnvloed door de nabijheid van het kasteel van de heer van Lede.

Gedurende de woelige jaren van de Godsdienstoorlogen op het einde van de 16e eeuw, waarbij de kerk door de ketters werd afgebrand, bleef het dorp evenmin gespaard van de vernielzucht van deze opstandige benden.

De talrijke leningen die het dorpsbestuur in 1655 en volgende jaren diende aan te gaan, wijzen op een noodtoestand (9).

De nieuwe inval van de Fransen gedurende de oorlog 1688-1697 (vrede van Rijswijk), bracht oorlogsbelastingen en -leveringen mee (10), evenals plundering van de velden, zoals o.m. in 1693. Van

---

(8) Hoe weinig belang aan die eedaflegging werd gehecht blijkt in het jaar 1793. Op 1 maart werd door de wethouders de « eedt aen de vrijheyt ende gelyckheyt » gezworen en op 8 april vernieuwden dezelfden de eed van trouw aan de koning en keizer, « daermede afgeswooren hebbende dengone gedaen den 1 meert » (RA. Gent, Impe, nr 40 Feriale).

(9) RA. Gent, fonds Impe, nr 12. Cfr. De Dorpsfinanties.

(10) Op 8.3.1693 : 1 wagen + 2 personen voor 10 dagen, « hoewel den meerderen deel van peerden deser prochie seer flauw sijn, gecauseert door die weynighe fouragie ende haver die den voorleden somer door de volckeren van oorloghe es wegh ghenomen ende ghefourageert ». — Voor-

1689 tot 1694 betaalde de bevolking van Impe — ongeveer 400 zielen — eventjes 390.411 gulden (11). Niet te verwonderen dat de mensen werden verarmoed! Ook huurlingen of pioniers (= verplichte arbeiders) werden opgeëist. In 1706 leed het dorp eveneens grote schade door de « troupen der gealieerde ». Evenmin ontbrak het aan bezettingstroepen, o.m. in 1710 en 1745 Fransen en in 1747 Kroaten (12). Er heerste

---

heen reeds een wagen met 3 paarden. — Op 20.3.1693 belooft het magistraat een wagen bespannen met 2 paarden te leveren.
Voor 1706 bleven ons de verordeningen bewaard van de bevelhebber te Appels, evenals de verorderingen van het Land van Aalst: 17 juni: 8 pioniers te Lebbeke (samen 205 dagen), — 29 juni (van 30 juni tot 4 juli): 1 wagen + 2 personen, nog 1 wagen + 2 paarden voor 1 dag te Appels, verder 16 pioniers voor het beleg van Dendermonde (die er bleven tot 11 juli); daarbij 360 « fasynen », 1050 piketten, 80 grote ijzere nagels, 7 planken en 150 pallisaden, — 4 juli: 1 wagen + 2 paarden (tot 22 juli), — 24 juli: 1 wagen + 2 paarden (26 juli tot 14 augustus) te Petegem-Deinze, — 30 juli: 1 pionier, — 26 augustus geleverd bij het beleg van Dendermonde te Lebbeke: 400 fassijnen (10 voet lang en 30 duimen dik gebonden met 6 wissen) (van fasceel = takkenbos?), 20 Schanscorfven in de ronde 9 voet, 6 voet hoog, gemaakt met 8 piketten, 10 hurden 6 voet breed, 4 ½ voet hoog, gemaakt met 6 piketten (= horden), — 7 september: 5 pioniers vanaf 9 september (samen 64 dagen), — 18 oktober: 4 pioniers te Oordegem « aenden casseywegh » (samen 24 dagen), — 24 oktober: 2 pioniers te Leupegem-Oudenaarde (samen 18 dagen), — 25 oktober: 400 bussels stro van 3 schoven, — 7 november: « aen den cornel van de hooftwaght 150 eecken nasthaut ende mutsaert » + 1 wagen met 3 paarden (3 dagen).
In 1707: 14 mei geleverd te Oordegem 1000 busselen stro, 300 busselen mutsaard met 4 piketten, — aan de barrière te Erondegem 1040 rantsoenen hooi, — « wacht gedaen op den casseywegh gedurende 67 dagen ». Verder schade geleden door 45 verschillende aan hooi, kloppelingen, stro, koren, erwten, hout, tarwe, boekweit, mutsaard, gras, klaver.
In 1709: 25 februari: geleverd te Schellebelle 100 pond brood, 60 pond vlees of kaas, 100 busselen hout, — 9 juni voor de generaal van de troepen alhier gekampeerd: 2 wagens + 3 paarden, 1 paard (10 dagen), — 1 juli: 3 huurlingen (35 dagen ieder), — 13 juli: idem, — 17 september geleverd tot Brussel 1 wagen + 3 paarden (14 dagen), — 28 oktober: 1 wagen tot Aalst, — 1 november: 4 huurlingen te Aalst (21 dagen ieder), — 16 november: te Aalst 600 mutsaard en nasthout. Daarbij verlies aan voeding door de kompagnie: 333 pond groot.
In 1710 aan vertier in de herbergen 30 pond 10 schellingen 2 groten. Verder op 12 april: 1 wagen + 3 paarden te Ename (5 dagen), — 28 april en 30 april: levering te Gent van 1 paard + garreel om schepen te trekken (2 dagen), — 20 juli: te Aalst 1 wagen + 2 paarden (3 dagen), — 24 juli: te Doornik 1 wagen + 3 paarden (tot 30 augustus), — 16 juni: 600 busselen gerst- en haverstro, — 25 juni: te Erondegem 1200 piketten en 500 hout voor de kavalerie, — 25 november: te Erondegem voor de generaal 3 goede paarden. Daarbij nog nadeel van de troepen: 27 pond 13 schellingen.
In 1744: wagens + 100 mutsaard (10 gulden) + 3000 mutsaard + levering van hooi en stro (223 gulden 10 stuivers). Totaal: 735 gulden 15 stuivers.
In 1745 voor levering aan de Fransen en Verbondenen 858 gulden 3 st.
In 1747: 368 gulden (terugbetaald 12.3.1750) + 3153 gulden (terugbetaald 1749).

(11) ARA. Rekenkamer, nr 1248.

(12) 1744: « dienst met wagen tot het vervoeren van de bagagie van het hollands en oostenryexleger ».
1745: « differente partijen franssche graffins ende wachten gelegen op

grote armoede in menig gezin, zodat de pastoor een kapitaal van 32 pond groot van de Armendis terugvorderde en van het dorpsbestuur bekwam, ten einde de noodlijdenden te helpen.

Na de vreedzame periode onder de regering van keizerin Maria-Theresia van Oostenrijk en van Jozef II, volgde een bezetting door de Franse Republikeinen, die tot gevolg had de afbraak van een eeuwenoude traditionele administratieve en gerechterlijke instelling, om hier van de godsdienst te zwijgen, maar ging tevens gepaard met zware belastingen.

Werden reeds oorlogslasten gelegd door het Oostenrijks bestuur in 1793 (916 gulden belast ten gevolge van de oorlog) en dienden 9 pioniers geleverd in juli 1793, dit alles was niets in vergelijking met de belasting geëist door de Fransen (13).

5. De dorpsfinantie vóór de Franse Revolutie.

De dorpsfinanties waren niet zeer ingewikkeld. De te innen sommen werden bepaald door de Staten van het Land van Aalst en de inning geschiedde door de « erfachtige ontfanger van de prochie en de heerlijkheid van Impe ».

Tot bij het begin van de 18e eeuw kende men vooral *de belasting op de onroerende goederen.* Jaarlijks werden deze door de Staten vastgesteld en gezworen « pointers » maakten de « Quote » of de verdeling op voor elke belastingplichtige.

Vanaf 1718 varieerde de belasting per bunder van 1 pond 3 schellingen 4 groten tot 1 pond 6 schellingen 8 groten. De oorlogsjaren, 1745 en volgende, brachten hierin een gevoelige verhoging : in 1745 2 pond 13 schell. 4 gr., in 1746 idem, in 1747 33 gulden (6 gulden = 1 pond), in 1748 17 gulden, in 1749 11 gulden. Vanaf 1752 tot 1792 be-

---

het casteel van bisselinge 4 pond 19 schellingen 2 gr. ».
1746 : 366 pond 15 schellingen 10 groten over levering ten dienste van zijne majesteit de koning van Frankrijk + 621 pond 6 schellingen 8 groten.
1747 : 542 pond 5 schellingen 1 groot 6 deniers over levering van hout, wagens, hooi, stro, logementen + 1281 pond 10 schellingen groot (RA. Gent : Kasselrij Aalst, nr 3003).

(13) Op 11 juli 1794 moest het dorp 40 zakken tarwe en 20 zakken tarwemeel leveren te Gent; gezien er geen voorraad meer was, diende men 300 gulden te lenen om tarwe te kopen. Het dorp werd vergoed met 912 waardeloze assignaten !
Op 29 september werd Impe opnieuw verplicht 29 zakken tarwe te leveren voor de Fransen. Griffier Verbrugghen van Serskamp besloot in Lede, Impe, Serskamp, Erpe, Mere, Wichelen, Hofstade, Gijzegem en Mespelare opsporingen te laten doen bij de boeren, ten einde de nodige granen te vinden (19.10.1794).
Op 11 januari 1795 werd een nieuwe belasting gevorderd, onder de bedreiging, indien niet werd betaald, dagelijks 5 gijzelaars « uit de rijkste classe der inwoonders » te nemen.
In 1796 werd het dorp belast met 4250 gulden 35 stuivers, waarin de kwote van 1199 gulden 17 stuivers ½ was begrepen, dit ingevolge een schrijven van 21 floreal j. IV.
In 1797 « ofte Ve jaer van de F.R. » werd ieder bunder belast met 13 gulden 10 stuivers Vlaams Courant, in totaal « 4459 livres 17 stuivers 11 ½ den. tournois » (RA. Gent : Impe, nr 40, Ferieboek).

taalde men 7 gulden 10 stuivers, 8 gulden 10 stuivers, om in 1787 te dalen tot 6 gulden 10 stuivers (14).

Met de ontvangsten van deze belasting werden de aanslagen, door het Land van Aalst vastgesteld, evenals de intresten en de aflossing van leningen, betaald.

Deze laatste waren vooral groot ten tijde van de oorlogen, zoals blijkt uit het « Notitiebouck van de obligatien croyserende tot laste van Impe, wanneer en waertoe deselve sijn opgelicht (1702) » (15).

In de jaren 1650 werden verschillende leningen aangegaan bij de Armendis van Impe, terwijl vanaf 1674 vooral beroep werd gedaan op partikulieren.

Een andere bron van inkomsten voor de gemeenschap was « het

---

(14) RA. Gent: Kasselrij, nr 2437, waarin een volledige lijst voorkomt van de dorpsrekeningen van Impe vanaf 1728 tot 1793. — Soms werden ook speciale belastingen geheven, zoals uit voorgaande hoofdstuk blijkt. Eveneens in 1718 (22.11) voor de keizerlijke troepen 1063 gulden 5 stuivers of 272 pond, hetzij aan 1 pond 3 schell. 4 gr. per bunder (Kasselrij, nr 2440).

(15) een obligatie in profijte van den armen van Impe en tot laste van deselve prochie van Impe van 12 ponden groten capitael, opgelicht den 27 oct. 1655, croyserende in adventie van pennick 16, compt tot 15 schell. gr. tjrs; — een obligatie van zelfde Armen tot laste van de zelve prochie van 24 ponden groten cap. opgelicht 18 april 1657; — een obligatie van zelfde Armen ten laste van de prochie van 9 ponden 10 schell. gr. gelicht 20 januari 1658; — een obligatie van zelfde Armen ten laste van de prochie van 8 ponden 5 schell. gr. kapitael; — een obligatie van Armen ten laste van de prochie van 8 ponden 5 schell. gr.; — een obligatie ten profijte van de kerk van het markizaet van Lede ten laste van de prochie Impe 18 ponden gr.; — obligatie ten profijte van Cathelijn Schietgat van Impe ten laste van de prochie van Impe van 15 ponden 16 schell. gr. wisselgelt, opgelicht 3 april 1674; — obligatie van dhoors Louijs Haeck van Lede tot 24 pond groot wisselgelt, gelicht 24 juli 1674; — obligatie van dhoors Louis Haeck van 16 pond groot gelicht 24 juli 1674; — obligatie van El. de Mol (hoor Louis Haeck) van 16 pond groot, gelicht 24 juli 1674; — obligatie van dhoors Louis Haeck van 16 pond groot, gelicht 24 juli 1674; — obligatie van dhoors de Witte tot laste van de prochie van 28 pond gr. wisselgelt, gelicht op 9 februari 1675; — obligatie van Jan de Mol tot last van de prochie van 76 pond gr., gelicht 19 juli 1675; — obligatie van Jan de Kerpel van Lede tot last van de prochie van 64 pond gr., gelicht 1 november 1682; — obligatie van Jan de Kerpel ten laste van de prochie van 64 pond gr. gelicht 1 november 1682; —obligatie van Pieter de Kerpel in de Roose te Lede van 300 guldens capitaels wisselgelt op 6 februari 1683; — obligatie van Joanne Fransoise den Leirmans, begijntje in 't Klein Begijnhof te Gent ten laste van de prochie van 32 pond gr. courant gelt, gelicht 1 juli 1694; — obligatie van Jan van den Brande te Dendermonde ten laste van de prochie van 1000 gulden capitaels tot betaling van de Franse contributie gelicht 5 december 1694; — obligatie van Jan van den Brande ten laste van de prochie van 400 guldens, gelicht den 6 januari 1695; — obligatie van Philips Verhavert f. Frans ten laste van de prochie van 24 pond gr. capitael, gelicht den 25 october 1699; — obligatie van Pieter de Smet, huivetter inde Soutstraete tot Aelst, ten laste van de prochie van 32 pond gr., gelicht 29 november 1699; — obligatie van Guilleaume Evenepoel van Aelst ten laste van de prochie van 32 pond gr., gelicht 8 februari 1700; — obligatie van Philips Verhavert, f. Frans ten laste van de prochie van 16 pond groot, gelicht 15 juni 1701 (RA. Gent, Impe, nr 12).

coegelt, bestiaelgelt mitsgaders de maelderie » of een belasting *op het vee en het gemaal.*

Ter plaatse werden geen uitgaven gedaan, noch voor de wegen, noch voor de waterlopen. Het onderhoud van deze viel ten laste van de aangrenzenden. Jaarlijks werd half april de straatschouwing afgekondigd en door de baljuw gehouden, die de ingebreke geblevenen beboette.

6. Het dorpsleven na de Franse Revolutie.

De verandering van regime in 1794 van het Oostenrijkse naar het Franse, in 1815 naar de eenheid der Nederlanden om ten slotte tot de Belgische onafhankelijkheid te komen, schijnt de Impse bevolking weinig te hebben beroerd.

In 1796 werd **Rumoldus Leybaert** aangesteld tot *agent municipal* van Impe, kanton Lede, arrondissement Dendermonde, Scheldedepartement. Deze werd in 1799 opgevolgd door **Ph. Bauters,** die op zijn beurt in 1802 de plaats ruimde voor de « maire » **Frans Eeman,** in 1812 vervangen door **Pierre van Hauwermeiren,** « maire de Impe, Wanzele et Smetlede, adjoint de Lede ». Hij vervulde deze funktie tot 1821, terwijl *Joos de Smet* zijn « adjoint » was.

Het Hollands Bewind verving het Scheldedepartement door de provincie Oost-Vlaanderen en Impe maakte deel uit van het distrikt Aalst. Evenals in het verleden bracht de overgang enige oorlogslasten mee (16). Vanaf 1822 tot 1830 was **Jan Bapt. van Pottelsberghe-La Potterie,** burgemeester van Lede, tevens burgemeester van Impe, Smetlede en Wanzele. Hier waren « assessoren » of schepenen *Bernard Kennof* (1822-30), *Joos de Smedt* (1822-28) en *J.F. Luwaert* (1829-30).

Met de pastoor stelde de burgemeester het vermoedelijk niet al te best, want bij de oprichting van de « Schutterij » of Burgerwacht (Wet 16.5.1828), wou hij de 72 jarige pastoor nog verplichten hieraan deel te nemen !

De overgang naar het Belgisch bestuur kende slechts een verandering van bewindvoerders. In 1830 werd een nieuwe burgemeester benoemd **Pieter van Stijvendael,** *z. Hendrik,* met als schepenen voornoemde *Jan Frans Luwaert* (1830-36), opgevolgd door *Pieter Schockaert* (1836-42) en *Jan Baptist de Ridder* (1830-42).

Aan de weigering van Joos Lostrie en Felix Baeten bij de burgerwacht op 21 mei 1831 de eed van trouw af te leggen, dient weinig belang gehecht, evenmin aan de weigering van andere ingezetenen zich op 3 september de vereiste kledij aan te schaffen. Na wat tegenwerking voldeden ten slotte allen aan wat van hen werd verwacht.

In 1843 werd **Jan Baptist de Ridder,** z. van Pieter, mulder op de watermolen, tot burgemeester benoemd, in vervanging van P. van Styvendael, met naast hem als schepenen *Joannes Antoon d'Hondt*

---

(16) Bij bevel van 27.5.1815 geleverd in het militair magazijn te Leuven door Impe, Smetlede en Wanzele : 14.6 24 hl haver en 1600 pond stro, 15.6 12 hl koren en 16.6 330 pond rundvlees. Vervoerd met 2 wagens. — Voor 1815 dienden de inwoners van Impe 4163,25 F oorlogsbelasting te betalen (15.1.1816).

(1842-45), *Bernard de Kerpel* (1842-47), *Pieter Schockaert* (1846-60), *Pieter van Stijvendael* (1848-50 †), *Joos de Waele* (1850, 51), *August van Stijvendael*, z. Pieter (1852-54).

August van Stijvendael verdrong burgemeester De Ridder uit zijn zetel en nam er zelf bezit van in 1855 tot bij zijn overlijden in 1868.

Aan August van Stijvendael, die een groot veekoopman was, dankt Impe de inrichting van een jaarmarkt in 1858 (17) en tevens de oprichting van een gemeenteschool in 1868.

In 1868 werden verbeteringswerken aan de wegen Lede-Opsmeer-Smetlede, evenals aan de Nessestraat en de Oostplas uitgevoerd. Hiertoe werd witte steen uit de groeven van Lede gebruikt, die evenwel achteraf grote onderhoudskosten meebracht (18).

Burgemeester A. van Stijvendael werd bijgestaan door de schepenen *Eugeen d'Hondt* (1855-63), *Theodoor d'Hondt* (1861-63) (1867-72 †), *Constant Schockaert* (1864-67), *Jozef Impens* (1864-69). Deze laatste was bij het overlijden van de burgemeester dienstdoende burgemeester, tot wanneer hij in 1870 de plaats ruimde voor **Bernard van Stijvendael,** broeder van August, die van 1875 tot maart 1876 vervangen werd door **Leo Schockaert,** en opnieuw burgemeester werd van 1876 tot bij zijn dood in 1880. Schepenen waren *Leo Schockaert* (1870-80), *Serafien Meuleman* (1872-74 †), *Bernard de Ras* (1875-1903 †).

In 1880 werd *Leo Schockaert,* mulder op de watermolen, opnieuw burgemeester en zou dit mandaat bewaren tot bij zijn dood in 1911. Hij werd terzijde gestaan door de schepenen *Jozef Impens* (1882-86), *Petrus A. Luwaert* (1887-1926), *August d'Hondt* (1903-1912 †).

Onder zijn bestuur werden enkele wegenwerken uitgevoerd. In 1887 werden de Molenstraat en de Pauvrettenstraat gekasseid, in 1903 de weg van Impe naar Lede (28.416,16 F), terwijl in 1907 herstellingswerken aan de Nieuwstraat plaats vonden. In 1911/12 volgde de verbreding en voltooiing van de Nessestraat.

In 1912 schreef men triomfantelijk dat alle buurtwegen gekasseid waren,... maar veel onderhoudskosten vergden.

Tot 1880 was het burgemeesterschap van Impe aan opbod geweest tussen rivaliserende vooraanstaande families: Van Stijvendael, als liberaliserend aangezien, en De Ridder, Schockaert of «de pijpenrokers», eigenaars van de watermolen, tot een meer « zuivere katolieke » strekking behorend. Een klein aantal kiezers (19) besliste bij iedere verkiezing over het lot van de groten!

Meer dan dertig jaar bleef de bevolking van Impe de dorpspolitiek bespaard. Het Daensisme, dat in het naburige Papegem een burcht

---

(17) « De kooplieden in hoornvee welke sedert lang den zetel van hunnen handel in dit gemeente hebben gevestigd brengen wekelijks 70 à 80 stuks hollands hoornvee in het land ». Hierom werd in 1858 verzocht te Impe een jaarmarkt te mogen inrichten. Tegen deze oprichting werd te vergeefs verzet aangetekend door het gemeentebestuur van Herzele (Beraadslagingen van de Gemeenteraad).

(18) « ongelukkiglijk hebben wij nog vele witte steenen uit de groeven van Lede liggen, welke ons veel onderhoudskosten veroorzaken » (Briefwisseling, 2.2.1912).

(19) Om gemeentekiezer te zijn diende men 15 F belasting te betalen.

vond, had geen politieke weerslag te Impe. Twee data, 1907 en 1913, waren oorzaak dat in de dorpspolitiek verandering kwam. Van de ene kant de moeilijkheden omwille van de grond waarop het klooster was gebouwd in 1907 (20); van de andere kant de tegenstrijdige ambities in 1912, waarbij zowel schepen P. Luwaert als Petrus Claus onderlinge strijd leverden om het burgemeesterschap. Beide werden de inzet van een ongenadige, soms hatelijke politieke strijd op het dorp. De tussenkomst van pastoor Quintijn, rechtmatig (maar soms onbeheerst) voor het eerste punt, minder gelukkig bij de burgemeestersbenoeming, bracht de strijd tot binnen de kerkmuren, met weerslag op het parochieleven.

Petrus Frans Claus, bij zijn benoeming tot burgemeester in 1912, mocht slechts rekenen op de steun van Emiel Godefroit, terwijl het schepenkollege, *Petrus Am. Luwaert* (1887-1926) en *Petrus Veremond de Backer* (1912-25 †), tegen hem waren gekant. Bij een tussentijdige verkiezing, voor twee door overlijden opengekomen plaatsen, werd de

Burgemeester P. Fr. Claus

inzet van de strijd, naast de gekwetste ambitie, een misverstand, nl. « de kloostergrond ». August Roman (21) en Gustaaf van Hauwermeiren kozen de partij van De Craecker's, maar liepen een zware nederlaag op vanwege de partij van pastoor Quintijn, wiens beide kandidaten, Jozef Schampheleer en Frans de Mesel, werden verkozen. Hierdoor beschikte de burgemeester over een bestuursmeerderheid.

---

(20) De grond, waar het klooster werd opgebouwd, was geschonken door kanunnik Désiré De Kegel aan kanunnik De Malsche, op voorwaarde dat er een klooster werd op gebouwd. De erfgenamen van voorn. kanunnik De Kegel nl. De Craecker's en Blondeel beschikten intussen over het vruchtgebruik en betwisten het erf, wanneer het klooster werd gebouwd, en riepen de politieke passies op rond deze kwestie.

(21) August Roman, z. van Bernard × Sylvie van Stijvendael. Deze laatste was de zuster van Bernard en August.

Deze strijd ging gepaard en werd gevolgd, enerzijds door broodroof — men sprak van « Kerstmiskermis », gezien de talrijke (tot meer dan 50) pachtopzeggingen (De familie Roman-Van Stijvendael bezat meer dan 20 ha eigendom, Petrus Luwaert evenals de familie Schockaert een tiental ha) — en anderzijds door pogingen de verpachters-eigenaars tot ondergang te brengen door aanslagen op de veestapel. Alle middelen bleken goed... en tientallen jaren zullen de politieke hartstochten hun woord meespreken in het dorpsleven.

Zoals elders kende ook het dorp, naast de opeisingen van voedingswaren en de opsporing van werkonwilligen, zijn opgeroepenen en opgeëisten, gedurende de oorlog 1914-18. In beide kampen telde men slachtoffers : als soldaten zijn gesneuveld : Dominiek de Vuyst, Petrus Eeman, Désiré Noël en Alfons van Impe, als opgeëisten zijn omgekomen : Henri Bauwens, Petrus de Coensel en Isidoor van de Sijpe.

De oorlog was er zeker niet vreemd aan dat het politiek gesternte van P. Claus aan het verbleken ging. De tweedracht in de katolieke rangen en de oorlogsroem van de opvolger van de Roman's, **Oscar de Boeck,** hadden tot gevolg dat de groep van deze laatste, bij de

Burgemeester Oscar de Boeck

verkiezingen in 1921 de meerderheid behaalde en tot burgemeester werd benoemd. Hiermee werd de traditie op Impe voortgezet, waarbij de burgemeestersjerp sinds 1843 aan een jonggezel werd toevertrouwd... en kwam het bestuur opnieuw in handen van een afstam-

meling van de Van Stijvendael's (22).

Achtereenvolgens werd het schepenambt waargenomen door voornoemde P.A. Luwaert en P.V. de Backer, *Remi Schockaert* (1925, 1926), *Emiel Wille* (1927-53), *Gustaaf van Hauwermeiren* (1927-46), *Jozef Casteels* (1946-) en *Jozef van Leuven* (1953-).

Op 1 oktober 1926 werd machtiging verleend tot de uitbating van een samenwerkende melkerij, die zou blijven bestaan tot onder de Tweede Wereldoorlog, wanneer zij door de bezettende overheid werd afgeschaft.

De vooruitgang op gebied van verlichting werd het aandeel van de gemeente in 1929, wanneer in mei een kontrakt werd afgesloten tot aanbesteding van de Elektriciteitsleiding (23). Het zou evenwel 1951 worden vooraleer van elektrische straatverlichting werd gesproken.

In 1936 werd een nieuwe baan Lede-Opsmeer-Smetlede gelegd.

In 1938 kwam de Dorp- en Nessestraat aan de beurt en werd een nieuwe baan naar Lede gepland.

De oorlogsomstandigheden zouden het plan van de weg Impe-Lede vertragen tot 1953. Deze werken werden uitgevoerd (o. 1.500.000F), na de schone weg van de oude Pauverettestraat (nu Dorpstraat) in 1952 (o. 300.000 F).

De oorlog 1940-45, die bij de aanvang voor tal van inwoners, die met de duizende anderen niet op vlucht waren geslagen bij de nadering van de Duitsers,had kunnen tragisch worden (werden niet tientallen mannen samengedreven onder doodsbedreigingen, gezien een geweer was gevonden ?), eiste zijn slachtoffers, nl. Alfons de Pauw, Gustaaf Keppens, Achiel Librecht, Jean Lievens en Jules van Hauwermeiren.

Vooral sinds 1938, op een Koncentratielijst gekozen, hadden de Vlaams-Nationalisten in de persoon van M. Cluytens, Mechelaar, zij

---

(22) Pieter van Stijvendael, zn v. Hendrik
burg. 1830-1843
schepen 1848-1850 (†)

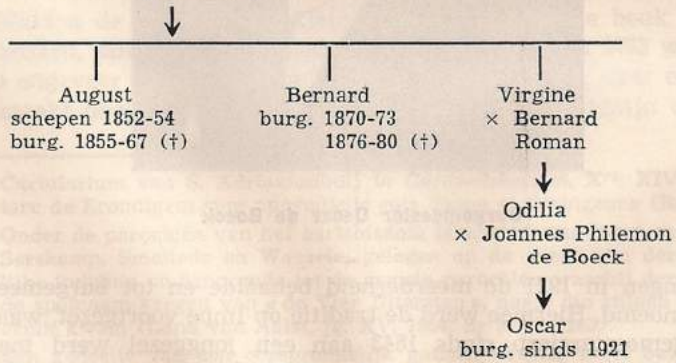

(23) Aanbesteed voor 100.423,34 F. — De straatverlichting 73.960,70 F.

het in de minderheidsgroep, hier ook een woord mee te spreken. De oorlogsomstandigheden bracht deze groep aan de macht.

Als dienstdoende burgemeesters — gezien de burgemeester wegens ambtsverlating werd geschorst — fungeerden achtereenvolgens, van februari 1941 tot januari 1943 *Maurits Cluytens* en van januari 1943 tot september 1944 *Omer van Liedekerke*. Schepenen waren Emiel Wille (1940-41), Omer van Liedekerke (1942), Petrus van Hauwermeiren (1942-44) en M. Cluytens (1943-44).

Na de oorlog hervond het dorpsleven zijn normaal verloop en werd de dorpspolitiek, zij het ook minder scherp, verder gestreden tussen de groep van de Gemeentebelangen (4) en van de Christene Volkspartij (3).

Moge een eendrachtig dorpsleven aan de bevolking meer welvaart, vrede en vreugde brengen!

II. ONTSTAAN EN ORGANISATIE VAN HET PAROCHIEWEZEN.

1. Het ontstaan.

Impe is geen oude parochie. Het grondgebied behoorde oudtijds, samen met Ottergem, tot de parochie Erondegem. Deze parochie werd samen met haar aanhankelijkheden Impe en Ottergem, in 1108, door Odo, bisschop van Kamerijk, aan S. Adriaansabdij te Geraardsbergen geschonken. Deze schenking werd door bisschop Nikolaas bevestigd in 1150 en 1181 (1).

Hieruit blijkt dat Impe in 1108 reeds een bedehuis had, zonder evenwel parochie te zijn. Deze bidplaats was gebouwd bezijden de dorpsdries. aan de straat en dorpsgrens.

Wij beschikken over geen gegevens omtrent de omstandigheden, waarin Impe zijn parochiale onafhankelijkheid verkreeg, welke zeker in de 15e eeuw reeds was tot stand gekomen.

Na deel te hebben gemaakt van het bisdom Kamerijk, kwam het bij de oprichting van de nieuwe bisdommen in de Nederlanden (1559) te behoren tot het aartsbisdom Mechelen en vanaf 1801 tot het bisdom Gent. Dekenij Aalst tot 1625, van 1625 tot 1802 dekenij Oordegem, waarna tot 1875 opnieuw dekenij Aalst, en sindsdien dekenij Wetteren (2).

2. Het kerkgebouw.

Slechts het koor van het kerkgebouw dat na de romaanse kerk in gotische stijl (3) werd opgetrokken (e. 15e/b. 16e eeuw) bleef bewaard. De brand in de geuzentijd (omstreeks 1582) spaarde het koor, terwijl de beuk in de vlammen opging. In 1607/8 was de kerk heropgebouwd.

Midden de 18e eeuw te klein geworden, werd de beuk in 1772 afgebroken, samen met een gedeelte van het koor. In 1773 werd het schip ongeveer 3 m breder en 3,5 m langer herbouwd, naar een plan opgemaakt door architekt broeder Philip Gobert, augustijn te Edin-

---

(1) Cartularium van S. Adriaansabdij te Geraardsbergen, Xro, XIVro : « Altare de Erondigem cum appendiciis suis Ympe et Otringem » (Ra. Gent).

(2) Onder de parochiën van het aartsbisdom Mechelen was Impe, samen met Serskamp, Smetlede en Wanzele, gelegen op de grens van deze kerkelijke indeling en behorende tot de armste parochies, waarbij deze dorpen de spotnaam kregen van « de Vier Uitersten », naam die stilaan in ongebruik kwam (Land van Aalst, jg. XV, 1954, nr 5, blz. 265).

(3) Een gedeelte van een oorspronkelijk gotisch venster bleef bewaard en werd toegemetst bij het plaatsen van het huidige altaar in 1720.

gen. Is de kerk uiterlijk zonder veel smaak en stijl opgetrokken, van binnen is ze evenwel stemmig.

3. De parochietitel.

Sint Denijs is de patroonheilige van de parochie. Wij vinden hem als titelheilige in ons bisdom terug, te S.-Denijs-Westrem, te S.-Denijs-Boekel, te Kalken, te Roborst, te Serskamp en te Wannegem-Lede. Drie kerken in de dekenij Wetteren hebben S. Denijs tot patroon van de parochiekerk. S. Denijs (4) behoort tot de noodhelpers en wordt aangeroepen tegen hoofdpijn.

Omtrent de speciale verering van deze heilige bereikten ons slechts echo's uit de 18e eeuw, vooral sinds 1755, wanneer de kerk in het bezit kwam van de relieken van de heilige Dionisius. De «aflaten» (aflaatbrieven) werden uitgedragen over de naburige parochies, «poer om te schieten werd ghelevert op sinte Dionisius dagh» en ook de zangers lieten hun mooiste stem horen (5).

4. De bedienaar van de parochie en de pastorij.

De zielzorg van een parochie is toevertrouwd aan een pastoor, die tegenover zijn parochianen rechten en plichten heeft, nl. de plicht de sakramenten toe te dienen en te prediken op zon- en feestdagen; het recht de doden te begraven.

De pastoor van Impe werd aangeduid door de abt van S. Adriaansabdij te Geraardsbergen, die de begiftiger was van de kure.

Om zijn taak met zorg te kunnen waarnemen, werd de pastoor door het koncilie van Trente. dat tevens steunde op de noodzakelijkheid van een regelmatig godsdienstonderricht, verplicht de parochie te bewonen. Die woongelegenheid noemde men oudstijds de priesteragie, later de pastorij.

De pastorij, nabij de kerk, werd door de ketters vernield, zodat zij, de vrede hersteld, totaal diende heropgebouwd. Omstreeks 1610 werd de met water omwalde pastorij gebouwd en in 1778 in de huidige toestand herbouwd.

5. De inkomsten van pastoor en parochie.

De voornaamste bron van inkomsten was *het tiend* (6), dat evenwel voor 2/3 ten goede kwam aan de S. Adriaansabdij te Geraardsbergen, die als grote tiendheffer gehouden was tot het onderhoud van het koor,

---

(4) Deze titelheilige was de eerste bisschop van Parijs; in het jaar 69 werd hij onthoofd. In Frankrijk kende hij een grote verering.

(5) «bet. aende sangers gesongen hebbende op den ommeganck ende desselfs processie 5 schellingen» (voor 2 jaar) (Kerkrek. 1731, e.v.).

(6) Het tiend van de opbrengst van de graangewassen.

en slechts voor 1/3 aan de pastoor (7). Dezelfde verdeling gold ook voor het *vleestiend*. Verder waren er ook nog de *novale tienden*, gelicht op de later ontgonnen en bebouwde gronden, die bestonden uit « den elfsten schoof in de gheheele prochie », en volledig aan de pastoor kwamen. Deze bezat ook het tiend van 12 bunder binnen het grondgebied van Lede en 2/3 van nog 12 bunder aldaar.

De kerk beschikte ook over de pachten van de *kerkgoederen* (8), die haar in de loop der eeuwen werden geschonken, terwijl de pastoor over de inkomst van de *kuregoederen* (9) mocht beschikken. Hierbij dienen nog gevoegd de *offeranden* (10), de *gefundeerde jaargetijden* (11) en de *begrafenisrechten*, in het voordeel van kerk en pastoor. Ten bate van de kerk waren eveneens de *wijn-* (12), *cijns-* (13) en *erfelijke losrenten* (14).

---

(7) « onder die 140 bunderen soo isser meer landt dat bosch ende meersch is dan zaeylandt, waerduere wij willen te kennen gheven dat die thiende van onser prochie cleene is » (1608).

(8) Einde van de 17e eeuw bezat de kerk 11 dagwand 12 roeden land en meers in eigendom, verhuurd tegen 9 pond vlaams groot per jaar (1 dagw. ½ inden muntmeersch; 1 d. 75 r. in den toemaet meersch; 3 d. op Lede; 75 r. op Meghelbrouck; 50 r. op Wanzele Cauter; 50 r. op Aaigem; 52 r. op Eekhauteren veldt; 36 r. 10 v. op Ledezijde; 2 d. 24 r. op het Meghelbrouck). — Joanna Govaert schonk in 1737 70 r. op Paepeghem cauter en Emmanuel Impens 2 d. 68 r.
Deze goederen in 1797 in beslag genomen, werden grotendeels (uitgezonderd deze op Lede, die reeds verkocht waren) teruggeschonken bij het konkordaat in 1801.
Sindsdien werd de kerk met nieuwe goederen begiftigd door Marie Judoca Schampheleer 14 aren 47 ca (1818), door Jaak Frans Schollaert 1 ha 21 a 60 ca (1876), door Eugenie en Delfine Anseau van Wetteren 30 a 10 ca + 22 a 10 ca (1891), door Adèle Wellekens 15 a 70 ca (1917), door Emma Wellekens 21 a 30 ca (1925), door Mathilde Casteels van Oordegem 96 a 40 ca (1927).
In 1957 bezit de kerk 5 ha 34 a 27 ca land en weide in eigendom.

(9) De pastoor beschikte over ongev. 11 bunder of meer dan 13 ha, waarvan 19 d. bos (« meest helsen hout, bercken, aseleer en letter heeken » 1608), 12 d. meers (« grasserie, gesien seer waeterachtigh land sijn en zware landen die biesachtig zijn » 1608) en 9 d. zaailand.
Het Frans Revolutionnair Bewind verkocht deze goederen; bij het konkordaat van 1801 werd in ruil een staatstoelage geschonken.

(10) In de 17e eeuw is er sprake van de offeranden met Pasen, Sinksen en Kerstdag. Kerkrekeningen uit de 18e eeuw vertonen ontvangsten van geofferde boter, kiekens en eieren « op den goeden Vrijdagh ende andere daeghen », eveneens « vlas, graen, calveren » (1747).

(11) Deze bestonden reeds in 1565. Verschillende werden gesticht in de 18e eeuw, meestal met een broodbedeling aan de armen.

(12) 70 r. « inden hauwen meersch » belast met het derde van een stoop wijn; 50 r. ibidem met dezelfde last; het hofstedeken « den Meuleman » belast met een halve pot wijn; nog een andere hofstede belast met een halve pint wijn; de watermolen van Impe was belast met een pot wijn.
Deze wijn werd op Pasen en sommige hoogdagen bedeeld na de H. Kommunie aan de kommunicerenden.

(13) In 1721/22 bedroegen de cijnsrenten (op 5 verschillende personen) 19 schellingen 3 gr. per jaar.

(14) De erfelijke renten brachten 2 pond gr. op en de heerl. renten 5 sch. 11 gr. per jaar.

De rekeningen van de kerk werden door de dienstdoende kerkmeester om de twee jaar, telkens einde april of begin mei, voorgelegd aan de « heere deser prochie », de pastoor, de baljuw, de burgemeester en de schepenen van Impe. Het waren de kerkmeesters die de kerkgoederen beheerden en toezicht uitoefenden op de in- en uitgaven.

6. De kosterij.

De kosterij werd tot met de Franse Omwenteling toegewezen door de abt van S. Adriaansabdij te Geraardsbergen. Soms bracht dat wel eens wrijvingen mee tussen de pastoor en de abt, die een verschillend kandidaat voorstonden; zo in 1788, wanneer de pastoor ten slotte het pleit won.

De koster, ten minste zo hij voldoende bekwaam was, stond niet slechts de pastoor ter zijde in de kerkelijke plechtigheden, maar gaf ook onderricht aan de kinderen.

De inkomsten van de koster waren niet groot. Hij beschikte over 5 dagwand 25 roeden bouwland, gewoonlijk genoemd « het kostersblok » of « de kosterije ». Daarbij kleine inkomsten van zijn aandeel in de begrafenissen en andere diensten, evenals « schoven, eieren en brood ».

7. De armenzorg.

De zorg om de armen is een taak die wij reeds in de eerste Kerk vaststellen. Vanaf de 13e eeuw werd deze waargenomen door de H. Geesttafel of Armendis. Tot bij de Franse Revolutie was het in feite het enig organisme dat zich hiermee inliet; de hieruit volgende laïcisatie deed de Openbare Onderstand ontstaan en verdrong de Kerk uit haar eeuwenoude positie.

De Armendis werd beheerd door H. Geestmeesters, benoemd door de heer van het dorp, die voor twee jaar hun taak waarnamen; om de twee jaar diende de effektieve H. Geestmeester de rekening voor te leggen aan de heer, de pastoor, de baljuw en de schepenen.

In 1718 beschikte de armendis over 3 bunder 50 roeden land, bos en meers verhuurd tegen 8 pond Vlaams (15).

---

(15) Volgens een staat van goederen van 1783 : 133 roeden weede over de beke, west de straete aende steenenbrugghe, noordt ende oost de beke; — 50 r. binnen Impe, oost den reyweg; — 117 r. in de puttingen; — binnen Lede op 't nederbosschaert 51 r. en 55 r.; — 252 r. bosch gen. H. Geestbosch, oost Lede, suyd het Cappellerije goedt van Smetlede, noordt den hauwenmeersch; — 22 r. l. op tmegelbrouck; — 43 r. bosch op den rauwentandt, west Vlierzele; — 93 r. ½ l. op het megelbrouck, n. de stockte; — 81 r. ½ l. op Ledezijde, oost belle bunder, noord west de straete; — 82 r. l. op de puttingen; — 81 r. l. op het Lijseveldeken, gen. het rijsbosselken, suydt de costerije, west de straete, noort het rot; — 89 r. l. in den moorthoek, n. een dreve; — 98 r. l. op den hoensbergh gen. Moens Stede,noort de Straete; — 62 r. ½ bosch, oost de straete ofte loose plas, suydt den Waermoes meersch; — 61 r. ½ l. op den Impen Couter, oost Lede; — 52 r. l. op 't megelbrouck; — 132 r. ½ l. op 't opsmeir

Na de Franse Revoluie zijn de goederen, nu onder het beheer van de Kommissie van Openbare Onderstand, merkelijk vermeerderd, niet het minst door het verwerven van kerkelijke bezittingen (16). In 1806 bedroegen deze eigendommen 13 bunder 19 roeden of ruim 16 hektaren.

De H. Geest van Impe beschikte tevens over de inkomsten van *aflosbare renten,* die in 1718 4 pond 13 stuivers 1 groot bedroegen. Verder sinds 1786 over een *cijnsrente* en vooral over tal van *graanrenten* (17), in totaal meer dan 20 vlaamse vaten rogge.

Bij beslissing van het konkordaat van 1801 mag de Kommissie van Openbare Onderstand, de erfgename van de H. Geest, beschikken over de opbrengst van een schaal, die in de kerk onder de hoogmis en bij begrafenissen rondgaat.

8. **Het onderwijs.**

a. *Vóór de Franse Revolutie.*

Over het algemeen werd te Impe geen onderwijs gegeven. Soms, maar meestal voor een korte tijdspanne, is er sprake van een school,

---

(16) o.m. 2 d. 18 r. bosch op t hoog-negelbrouck (voorheen fundatie van Ste Laureys te Westrem).

(17) In 1806 : Rente van 100 gulden courant op 46 r. hofstede op den Meulenhoeck à 4 gulden tjrs (15.5.1764); — Obligatie van 12 gulden wisselgelt croiserende à 10 stuivers tjrs (12.5.1753); — Obligatie van 18 gulden croiserende à 18 st. tjrs (14.6.1763); — Obligatie van 100 gulden wisselgelt à 5 % tjrs (23.3.1764); — Obligatie van 200 gulden courant capitale à 4 % (29.3.1790); — Rente van 300 gulden courant à 4 % tjrs (18.2.1790); — Rente van 100 gulden courant capitale à 4 % (8.3.1792); — Rente van 1000 gulden capitale à 4 % aan het Land van Aalst (22.7.1790); — Obligatie van 100 gulden courant à 4 % (17.1.1791); — Obligatie van 268 gulden courant (10.4.1807).

Cijns van Pieter van Caelenberge, 46 r. weede in zijn hofstede gen. d hijlig Geesteweede voor eenen termijn van 27 jaren à 4 gulden 4 st. tjrs (begin Kermiesse 1786).

Graanrenten : Heer Petrus Joannes van Landuyt, Lede, een vat cooren op 1 d. 24 r. l. op 't Eekhoutvelt; — Pieter de Ridder, mulder tot Impe een vat koorn op 73 ½ r. l.; — Ferdinand Meuleman 1 vat ½ graen op 70 ½ r. l.; — Jan Bapt. van den Eeckhout (op eigendom van de kerk van Impe) 1 vat en 1 vierlinck graen op 46 r. l.; — Livinus Vlasschaert vijf vierlingen graen op 49 r. l. op 't Eekhautveld; — Hoirs Judocus van Haevermaet 2 vaten koorn op 1 d. 65 ½ r.; — Hoirs Frans van Pamel, Lede, 1 vat graen op 75 r. land op Honingsdam; — Livinus Beeckman, Lede ½ vat en 1/6 van ½ vat graen op 41 r. meers; — Andreas Govaert, Lede ½ vat en 1/6 van ½ vat graen op 41 r. meers; — Pieter Leybaert 2 vaten graen, Bern. Luwaert een vat, Joannes Meuleman f. Pieter 1 vat op 130 r. l., west de lange haagstraet; — Joannes Leybaert 1 vierlinck ½ koorn op 50 r. l. op Destelrot; — Louis Cromphaut ½ vat en ½ vierl. en 1 vat koorn op 1 gemet lant op Destelrot; — Rumoldus Leybaert en Bern. Kennof elk ½ vat koorn op 144 r. l. op 't destelrot; — We Pieter Standaert 2 vaten koorn; — Benedict de Windt, Erondegem 1 vat koorn; — We Jud. de Beer, Erpe 1 vat koorn; — J. Bapt. Philippon ½ en 1/3 van een vat koorn op 163 r. l. Cloesterbosch; — Adr. de Craecker 2 vaten koorn op t hof smeer. (Tot 1832 voldaan).

waar katekismusonderricht werd verstrekt door de koster. Zo opende in 1605 koster Joannes van Capenberch, « oud en doof », een school. Gedurende de 18e eeuw kwam er enige verbetering in deze toestand, want zowel Petrus Perreman als Melchior van Assche zorgden voor onderwijs aan de kinderen.

b. *Na de Franse Revolutie.*

Onder het Frans Bewind en het Hollands Regime waren hier « hoegenaemd gene scholen ». De kinderen van enkele welstellenden liepen school naar Lede (1828).

In 1836 bestond hier een *bizondere school,* onder de leiding van Donaat de Kegel, die onderwijs verstrekte in een eigen lokaal, gezien de gemeente over geen middelen beschikte om een schoollokaal te bouwen. Zijn benoeming tot gemeenteonderwijzer, met een rijkswedde, werd door de regering afgewezen.

Ingevolge de schoolwet van 1842, kwam het in 1843 tussen Impe en Wanzele tot een overeenkomst, waarbij te Wanzele een *gemeenteschool* werd gebouwd, waar tevens de kinderen van Impe werden onderwezen. In 1844 werd een onderwijzer benoemd door de verenigde gemeenteraden van Impe en Wanzele, nl. Joannes Eeman. Deze oplossing bracht evenwel weinig bevrediging, gezien de school door weinig kinderen van Impe werd gevolgd.

Te Impe zelf bestond in 1846 een *bizondere school,* bestuurd door Joannes Troch, die onderwijs verstrekte aan 50 à 60 kinderen van Impe, Lede en Erondegem. Vermoedelijk hield deze school geen stand, want in 1850, en dit tot 1853, werd onderwijs gegeven door Theofiel de Kegel, z. Donaat, die in 1853 koster en gemeenteonderwijzer werd te Wanzele.

Op aandringen van de regering werd op 3 mei 1866 grond aangekocht voor een eigen gemeenteschool, waarvan het plan werd opgemaakt door architekt Van de Perre Montigny en de werken uitgevoerd door De Cock in 1868.

In deze *gemeenteschool* op het dorp maakten een paar onderwijzers nauwelijks kennis met de gemeente, tot in 1869 Emiel de Craecker, koster, tot onderwijzer werd benoemd. Ten tijde van de schoolstrijd in 1879 nam hij ontslag en werd opgevolgd door Henri Louis Daems, die in 1885, op verzoek van de gemeenteraad, in beschikbaarheid werd gesteld (Koninklijk Besluit 26.10.1885) gezien de school alsdan slechts 9 leerlingen telde. De gemeenteraad, bij beslissing van 9 oktober 1884, nam de vrije school aan en besloot tot de afschaffing van de gemeenteschool. Deze beslissing werd afgewezen, gezien de onderwijzer van de vrije school geen wettelijk diploma bezat, zodat H. Daems opnieuw werd in dienst genomen en zijn funktie uitoefende tot 1915. Inmiddels werd de toestand genormaliseerd en telde de school in 1899/1900 35 jongens en 34 meisjes. Te vergeefs werd nochtans aangedrongen op de noodzakelijke ontdub-

beling van de klas. De oprichting van de vrije lagere meisjesschool in 1907 bracht een oplossing, gezien de meisjes de gemeenteschool verlieten.

In 1915 werd Jozef de Wolf tot onderwijzer benoemd en bleef hier in dienst tot 1923, wanneer hij werd opgevolgd door Petrus Omer Schockaert, die dezelfde taak waarnam tot 1953, wanneer Jozef de Mesel werd benoemd.

Pastoor Dalschaert had de schoolwet van 1879 niet afgewacht om zich met het onderwijs te bemoeien. In 1877 stichtte hij een *vrije bewaarschool,* waarheen niet slechts de kinderen van de parochie, maar ook van Wanzele, Lede, Erondegem en Vlierzele, kwamen, zodat er in de zomer 140 kinderen de klassen, geleid door de twee zusters van de koster, bezochten. Daarnaast dient een bloeiende zondagsschool aangestipt.

In 1879 stampte voornoemde pastoor een geïmproviseerde *vrije lagere school* uit de grond (huis bewoond door de familie Geeraerts, Nieuwstraat, achter de hof van de pastorij), waar lager onderwijs werd verstrekt door Chrysostimus van Leuven (° 1841), die evenwel geen onderwijsdiploma bezat. De gemeenteschool werd ontvolkt en telde nog slechts vier kinderen, terwijl de vrije school er 99 telde, w.o. verschillende uit Wanzele waar geen vrije school bestond.

Inmiddels werd een bewaarschool opgericht in de Dorpstraat, onder de leiding van de froebelonderwijzeres Maria de Craecker. In 1907 werden aldaar, naast een klooster, een paar klassen bijgebouwd, waar onderwijs werd gegeven door de Zusters Maricolen van Dendermonde (nu Lede) aan de kleinere jongens en aan de meisjes. Deze school werd door het gemeentebestuur aangenomen vanaf 1 oktober 1907 en sindsdien werd het kontrakt regelmatig vernieuwd en aangepast.

Nog datzelfde jaar werd een zondagsschool voor jongens ingericht in de gemeenteschool en een voor meisjes in de vrije school, beide door de regering als adultenschool aangenomen en gesubsidieerd.

De stichtende overste was Zuster Germana, in 1927 opgevolgd door Zuster Lucia, in 1936 door Zuster Madeleine en sinds 1945 door Zuster Godelieve.

In 1908 werd een tweede bewaarklas ingericht, in 1928 vervangen door een derde klas voor het lager onderwijs.

Voor een voortdurende aanpassing van de klaslokalen werd ijverig gezorgd door Weleerwaarde Moeder Perpetua, algemeen overste van de Zusters Maricolen te Lede (tevens een grote weldoenster van de parochie), die o.m. in 1953 de speelplaats met cementstenen liet leggen en in 1957 de schoolgebouwen moderniseren en grondig opkuisen.

Op 16 juni 1957 werd het vijftigjarig bestaan van het klooster en de parochieschool op luisterrijke wijze herdacht, met een plechtige dankmis w.o. gelegenheidssermoen door Zeer Eerw. Heer D'Hollander, pastoor-deken van Wetteren en 's avonds een feestzitting, waarbij naast tal van feestredenen, aan de zusters een piano ten geschenke werd aangeboden, evenals talrijke bloemenkorfjes.

III. DE PASTOORS EN HET PAROCHIEWEZEN.

De eerste pastoor, waarvan de naam ons bewaard bleef, is **Joos de Vos,** die zijn pastorele taak hier waarnam in 1546, 1565 (1).

Zijn vermoedelijke opvolger is **Amandus Vaerman** (2), die ons in de dekanale bezoeken van 1574 als « een goed herder van voorbeeldig gedrag en zorgvuldig zijn taak vervullende, vooral wat de predikatie betreft », wordt voorgesteld.

Zijn kerkje, waarvan het koor ongeveer 11 m. lang en 6 m. breed was en het schip 15 m. l. en o. 7 m. breed met een torentje waarin 2 klokken hingen, was goed onderhouden.. Er waren toen reeds drie altaren, waarvan alleen het hoofdaltaar was gekonsakreerd.

De feitelijke koster was *Jacob Hovelinckx,* maar deze liet het werk doen door *Kristiaan van den Steene.*

Adriaan de Meyer was hier pastoor gedurende de troebele tijden van de geuzenstrijd, wanneer de kerk, uitgezonderd het koor, werd uitgebrand. Hierbij ging de meubelering volledig verloren.

Gedurende verscheidene jaren bleef Impe zonder pastoor. Dit was zeker het geval van 1590 tot 1600. Inmiddels viel de zielzorg van de parochie ten laste van *Laurentius Vrancx,* pastoor van Erondegem. Bij zijn overlijden in 1597, was hier niemand meer om te zorgen voor de dienst, zodat weinigen met Pasen 1598 te biecht en te kommunie gingen, ook al werden zij herhaaldelijk aangemaand hiertoe naar Lede te gaan. Zelfs bedreiging met kerkelijke straffen kon hier weinig aan veranderen. De deken, om aan de moedwil van een parochie met slechts 25 families te gemoet te komen, beloofde een priester te sturen met Pinksteren. De geestelijkheid van Lede zorgde voor de toediening van de sakramenten der stervenden.

De kerk lag nog in puin; een priester was nog niet beschikbaar. De deken duidde *Cornelius Cools,* prior van de Willemieten te Aalst en tevens deservitor van Hofstade, aan om voor de inwoners biecht te horen gedurende de Paastijd 1599. De kerkmeesters kregen opdracht onverwijld te zorgen voor het herstel van het gebroken altaar, want anders zou hier geen mis worden gelezen.

De parochie was zeer arm. Niet te verwonderen dat er geen doopvont,, noch doopwater was, zodat de kinderen in een naburige

---

(1) Dekanale Bezoeken. — In het Boek metten haire (SA. Aalst), f° 100 v° is er sprake van een pastoor van Impe, wiens naam evenwel niet wordt genoemd : « Den XXV^sten^ dach van maerte anno [14] LXXIII, int scependom Robbrechts van der Visscherije, Jans van Eggermond ende huere ghesellen, was Katheline van Buten ghewijst (= gestraft) omme dat zij slouch met eene plattyne in felheden (= gramschap) den prochipape van Ympe, in XI lib. X s. parisis ».

(2) Volgens de Penningboeken van 1571, 1572 (SA. Gent), Dek. Bez. 1574.

parochie werden gedoopt. De kerk beschikte nog niet eens over een romeins missaal.

In 1600 werd een voorlopige oplossing (!) gevonden. *Frans de Moor,* proost van het klooster van Tussenbeke, tevens pastoor van Serskamp en deservitor van Lede, werd eveneens belast met de zielzorg te Wanzele en te Impe. Hij neemt de benaming aan van « onderpastoor in Impe ». Hij nam zijn taak ernstig op, want onmiddellijk deed hij de herstellingswerken aan de kerk aanvatten en zorgde voor een draagbaar altaar.

De getuigenis van de Willemieten van Aalst, die hier parochiedienst uitoefenden, over de inwoners van Impe is weinig vleiend: « zeer onbeschaafd en ruw, drinkebroers », maar zij voegen er verontschuldigend aan toe: « niet te verwonderen, gezien zij zolang zonder pastoor zijn ». Proost de Moor is in 1600 minder scherp in zijn beoordeling: « anders » zijn het goede mensen en trouw in het bijwonen van de kerkelijke diensten ». Dat « andere » betekent vermoedelijk: onbeoordeeld gelaten, de gewone menselijke gebreken! In 1601 en 1602 bekloeg de w.n. pastoor er zich evenwel over « dat er ook zijn, die onder de goddelijke diensten in de herbergen gaan zitten » (3).

In 1602 was de kerk reeds grotendeels hersteld.

Joannes van Capenberch — oud en doof — was hier koster.

Ongeveer twintig jaar was de parochie zonder pastoor geweest. In 1606 werd eindelijk een nieuw pastoor benoemd, nl. **Joannes Aelboom.** Een eenvoudig, sober en vroom man, die hier een kerk vond volledig herbouwd, maar zonder dak en een pastorij, die in puin lag, zodat de pastoor inmiddels zijn intrek nam in het koor van de kerk, waar hij ook sliep en dat hij weigerde te ontruimen. In 1608 had hij er ten slotte toch in toegestemd een huisje te huren.

Met zijn parochianen, nog steeds verslaafd aan de « potten », spijts de herhaalde vermaningen, kon hij niet al te best over de baan en maakte hij wel eens ruzie.

Eindelijk geraakte de kerk in 1608 gedekt en was ook de toren heropgebouwd. Eveneens de pastorij, was voorlopig hersteld, zodat de pastoor er zijn intrek kon nemen.

Gezien de kerk nog over geen klok beschikte, deed hij, bij het dekanaal bezoek, « op de hoorn blazen ». Of hij ook op die manier de parochianen tot de goddelijke diensten uitnodigde, staat niet vermeld.

Inmiddels had *Antonius van Capenberch* zijn vader opgevolgd als koster en nam dit ambt waar tot bij zijn overlijden in 1652 Joannes Aelboom, zeer besproken, nam ontslag in 1614 en werd opgevolgd door magister **Henricus Brusselers,** verstandig, maar eenvoudig, die de onverschilligen stilaan wist weer te winnen.

---

(3) Waren op de parochie voorheen geen ketters, in 1605 ontdekte men er een verdachte nl. Marcus van den Keere, « ne luiaard, die alhoewel gezond door de armendis dient te worden onderhouden en dagelijks in de herbergen zit ». De deken doet hem uit de armendis sluiten (Dek. Bez.).

Onmiddellijk werd voor een klok gezorgd en voor de verdere herstelling van de kerk. De uitzet bleef evenwel nog steeds armoedig, zodat de kerk in 1619 nog slechts over een tinnen kelk beschikte.

Gelukte het de pastoor enkele dwalenden terug te winnen, toch gaf zekere Adriaan van Brussel de dwaalleer nog niet op en verspreidde zelfs ketterse boeken. Op aanmaning van de pastoor wou hij wel ophouden met de propaganda, maar toch de ketterij niet afzweren. Bij een dergelijke poging onder de opvolger van pastoor Brusselers, nam hij de vlucht.

Pastoor Henricus Brusselers bleef hier slechts vijf jaar. In 1620 werd hij opgevolgd door **Henricus Coolen,** geboortig van Lier, die tevens gedurende ongeveer 30 jaar deservitor was van Wanzele. Hij nam met zorg het onderricht waar van de gelovigen en, vanaf 1628, ook voor de inwoners van Wanzele. Deze onderrichtingen werden gehouden na de Vespers gedurende het winterseizoen, soms ook onder de Mis.

In 1620 was eindelijk de kerk, maar nog zonder het koor, hersteld en werd ook een zilveren kelk aangekocht. De kerk bleef evenwel arm!

In 1630 bekwam de aartsbisschop de toezegging dat de pastorij zou worden hersteld door de gemeenschap.

Deze pastoor overleed op 23 oktober 1849 (4) en kreeg in 1650 als opvolger **Gisbertus Ruijs,** geboortig van 'sHertogenbos, eveneens deservitor voor Wanzele. Hij nam hier de zielzorg waar voor 138 Paashouders, in een kerk met twee gekonsakreerde altaren en een biechtstoel.

Vanaf 1652 werd de kosterij bediend door *Frans Scholaert.*

In 1667 werd pastoor Ruijs opgevolgd door **Joannes de Ro,** Aalstenaar, die gekend staat als « geleerd, goed en vreedzaam ».

Op 11 november 1682 wijdde de aartspriester Paul van Buscum een nieuwe klok. Dorothea Brigitta Ferdinanda de Croy-Solre, weduwe van Ambroos-Augustin-Franciscus Bette, markies van Lede, nam het meterschap waar (5).

De pastoor zorgde er voor dat de kerk werd gewit (1684) en gepast versierd (1686). De heer van Bieseling schonk gewaden, doorweven met zilverdraad, nl. een kasuifel, een antipendium, een kelkvelum enz., dit ter uitvoering van een belofte van zijn echtgenote, wanneer hen een zoon werd geboren.

Ten gevolge van de oorlog waren de weinige kunstschatten van de kerk ondergebracht in het klooster van de Ongeschoeide Karmelieten te Dendermonde, van 11 november 1689 tot 2 november 1690 (6).

---

(4) Deze pastoor stichtte hier een eeuwigdurend jaargetijde, tot lafennis van zijne ziel.

(5) Doopregister, blz. 174.

(6) « bet. aen heer Joannes de Ro... 1 schell. 10 gr. in restitutie van ghelycke somme die hij over dese kercke aen de Eerw. Prs Discalsen tot Dendermonde hadde verschoten over Caemerhuere daer den coffer met de juweelen deser kercke in sijn gevlucht tsedert Ste Martinsdagh 1689 tot de 2 November 1690 » (Krek. 1692, blz. 21 v., 22 r.).

Tot verdieping van het godsdienstig leven van de bevolking werd in 1684 *de Broederschap van O.L. Vrouw* opgericht.

Vanaf 1684 tot 1704 was *Andreas de Ceulenaer* — « saepe bibax », « insignis potator » — hier koster.

Gerard Swinnen, pastoor te Impe van 1692 tot 1696, blijkt minder vreedzaam te zijn geweest dan zijn voorganger. Het waren trouwens harde jaren, die hij te Impe meemaakte. Er heerste voor velen armoede, zodat de pachten van kerk- en armgoederen voor een derde werden kwijtgescholden, zoals trouwens ook in de voorafgaande jaren was geschied (7).

Het tijdsgebeuren was tevens oorzaak dat de inkomsten van de pastoorsgoederen ontoereikend werden geacht door de pastoor. Hieromtrent ontstonden moeilijkheden tussen de pastoor en het dorpsbestuur. Een overeenkomst tussen beide partijen werd in september 1692 afgesloten, voor de duur van negen jaar, waarbij de burgemeester en schepenen zich verplichtten aan de pastoor jaarlijks 54 pond groten (in vier gelijke betalingen) te verlenen, op voorwaarde te binneren en de parochie van een priester te voorzien op zon- en feestdagen (8).

Ferdinand van den Brande, Vilvoordenaar, werd hier in 1697, op drieendertigjarige ouderdom, tot pastoor benoemd en tevens tot deservitor van Wanzele. Gedurende 40 jaar was hij te Impe als herder werkzaam, waar moeilijke tijden afwisselden met de vreugde van duurzame verwezenlijkingen. Zijn taak ving hij aan onder Franse bezetting, die nog vele jaren door herhaalde invallen onze gewesten teisterden en verwoestten (9).

Eens de rust teruggekeerd werd het geleden leed aldra vergeten. De pastoor kon met de herstellingswerken aanvangen. De dringende heropknapping van de pastorij, maakte het voorwerp uit van een overeenkomst tussen de pastoor en de abt van S. Adriaansabdij (1707). Daarna kwam de kerk aan de beurt. In 1711 werden hieraan 72 pond 11 schellingen 7 groot uitgegeven, o.m. aan het herstel van de bevloering die volledig vernieuwd werd in 1714 en het maken van een nieuwe venster (oostkant) in het koor. In 1715 liet hij een booggewelf steken in het koor, waarin men nu nog de initialen van de pastoor, evenals het jaartal in relief uitgewerkt, kan lezen. Vermoedelijk bevindt zich boven het hoofdaltaar het wapenschild van dezelfde pastoor.

Deze verbouwing voltooid, liet de pastoor in 1717 het huidige

---

(7) Uit de kerkrek. van 1692 blijkt dat pachten over 1689 en 1690 voor een vierde werden kwijtgescholden. In 1695 gebeurde hetzelfde « ter causen van de groote verliesen ende groote lasten als te weten over het jaer 1693 ende over 1694»; voor 1695 en 1696 werd besloten « dheeren auditeuren remitteren ter causen van de troubelen van de voornoemde pachten tot den derde quitschelt » (Krek. 1696).

(8) Archief van het bisdom. Bij deze overeenkomst werd eveneens bepaald dat de pastoor diende te voorzien in het onderhoud van de pastorij.

(9) Na 2 juni 1697 schreef de pastoor in het doopregister : « nomine (van de gedoopten) non sunt posita suo ordine quia liber fuit Dendermonde propter Gallos hac estate » (Doopregister, II, blz. 349).

hoogaltaar plaatsen (10), met de schilderij voorstellend *De Hemelvaart van Maria,* met prachtige kop van de H. Dionisius. Het altaar is bekroond met een in hout gebeeldhouwd borstbeeld van dezelfde heilige.

Sint Denijs (Detail van de schilderij op het Hoogaltaar).
Foto : Roef, Lede.

Verder werd nog een schilderij, voorstellend het Vagevuur, evenals een lessenaar (11) aangekocht (1721).

---

(10) « tot het stellen van den houtaer ende het maecken van een cruys 4 schell. 2 gr. » (Krek. 1722). — Schilderij van O.L. Vrouw Hemelvaart reeds vernoemd in de dekanale bez. van 1718.

(11) « het haelen en draeghen van de schiellerije van het vaeggevier naer Aelst » (Krek. 1722); aankoop van een eik tot het maken « van een lesseneir » (6 schell. 8 gr.) — « van het maecken van den lessenneer 10 gulden 8 st. + 1 pond 9 schell. » (Krek. 1722).

De pastoor, die op een bepaald moment meer boer dan zielenherder was, diende in 1724 aan zijn boerderij te verzaken, ten einde zich met meer zorg aan de hem toevertrouwde parochies te kunnen wijden.

In 1724 ontstonden er moeilijkheden tussen pastoor Van den Brande en het dorpsbestuur, « omwille van de kwotisatie van de tienden ». De pastoor ging in proces; de andere partij zocht een oplossing door bemiddeling,gezien procederen te kostelijk was. Men kwam slechts op 4 juni 1727 tot een overeenkomst, waarbij de pastoor aanvaardde over 11 bunder te worden belast, tegen 10 gulden voor de voorbije jaren en voor de toekomst tegen 24 gulden. Op 5 juni 1727 werd deze overeenkomst door de burgemeester, schepenen, pointers, zetters en meerbegoeden, die verkozen te procederen, afgewezen (Ferieboek, nr 41).

Ten einde de luister van de eredienst, en bepaald van de processie ter ere van het Allerheiligste, te verhogen, liet hij in 1726 een processiehemel maken door Syndonis de Bets (12).

Bleef de bevolking van de oorlogsgruwel gespaard, toch had het zeer te lijden « over de verhagelthede voorgevallen ten jare 1730 » (13).

Op 13 augustus 1731 was het te Impe groot feest, nl. de wijding van een nieuwe, door de parochianen aangekochte klok. De klok werd ter plaatse gegoten. Hiertoe schonk de pastoor het nodige brandhout en de kolen. Peter was : Philip Verhavert, burgemeester († 1732) en meter : Katharina de Gijter, we van Joannes Brondeel, oud-burgemeester (14).

Verder zorgde de pastoor voor andere kerkelijke benodigdheden, o.m. twee kasuifels (1732) (15) en een bel (1734) (16).

Vooraleer ontslag te nemen als pastoor van Impe, zorgde Van den Brande nog voor de instelling van *De Broederschap van de H. Rozenkrans*, op 4 augustus 1737, tot bevordering van het geestelijk leven der parochianen. Sindsdien wordt maandelijks op de 1e zondag processie gehouden.

Vanaf 1733 werd de pastoor bijgestaan door onderpastoor *Van de Vijvere*, geboortig van Letterhoutem. *Petrus Perreman* bediende de kosterij tot bij zijn overlijden in 1748.

Vanaf 1736 was Van den Brande nog slechts deservitor van Wan-

---

(12) « aen syndonis de Bets over het maecken van den voorseyde hemel 6 pond 3 schell. 6 gr. 6 den. — aankoop « van verrewe tot het schilderen van den hemel » 4 schell. 2 gr. (Krek. 1726).

(13) Voor de kerk betekende dit een verlies van 3 pond 5 schell. 10 gr. (Krek.).

(14) « In honorem Sancti Dionisii ad usum parochianorum me fudit Ignatius de Coucq. Anno 1730 ». Zelfde Ignatius de Cock goot in 1720 een klok voor Haaltert.

(15) « over het maecken van twee casuvels » (Krek. 1731/32).

(16) aankoop van een belle ten dienste van de kerke 4 schell. 3 gr. (14.4.1734) (Krek. 1733/34).

zele (17) en werd alhier als pastoor vervangen door de Brusselaar **Petrus van der Meersche,** die met « gheheel het ghemeynte is levend in oneenigheid ».

Buiten zijn moeilijkheden met het dorpsbestuur, gezien hij weigerde zijn belasting op de kuregoederen te betalen, zodat hij bij zijn ontslag 99 gulden 17 stuivers ½ schuldig was (18), dient onder dit pastoorschap slechts vermeld dat de kerk in 1740 (Brieven van 10 juni 1740) in het bezit kwam van de H. Kruisreliek, evenals van een mooi reliekhouder.

De W° Philip Verhavert schonk in 1742 de kandelaars (19), die nu nog het koor versieren.

De benoeming van *Joannes Bautens* in 1745 tot koster, taak waartoe hij onbekwaam bleek, deed de schepenen, samen met 15 « notabelen van de parochie » in 1748 tot de aartsbisschop een verzoek richten om hem door *Melchior van Assche,* van Asper, te vervangen (20). Op dit verzoek werd ingegaan en deze bleef hier koster tot 1762, wanneer hij werd opgevolgd door *Joannes van Assche,* die overleed in 1787.

Bij het verzaken van pastoor van de Meersche in 1752 begon de parochie er voorgoed last mee te krijgen. Zijn heengaan betekende voor de kerk een zware hipoteek. Jaarlijks diende aan de oud-pastoor 300 gulden te worden betaald. In 1757 werd tot de aartsbisschop een bede gericht om hiervan te worden ontslagen, wat een vermindering met de helft tot gevolg had. Bij de vergroting van de kerk in 1772, werd verzocht de overige helft ook af te schaffen (21).

Jan van den Spiegele, geboortig van Beirlegem, kwam naar Impe als opvolger van pastoor Van der Meersche, in weinig benijdenswaardige kondities, die vooral in de loop der jaren werden aangevoeld, gezien de rente aan zijn voorganger te betalen op de

---

(17) Pastoor F. van den Brande overleed te Impe op 25.6.1739 en werd in de kerk voor de kommuniebank begraven. Zijn grafsteen werd in 1956, bij het leggen van een nieuwe vloer in de kerk, daar weggenomen en geplaatst langs de muur van de sakristie. Het opschrift van deze grafsteen luidt als volgt : « D.O.M. Monumentum R. Di Ferdinandi Vanden Brande, Parochiae hujus pastoris, qui in pastorali muneri annis 40 non solum suos docuit verbo, sed erudiit exemplo tandem de grege sibi concredito optime meritus animam supremo pastori Pastor vigilantissimus reddidit anno 1739 die 25/6 aetatis 74.
Quem non annis sed meritis gravis praecessit Joannis van den Brande, anno aetatis 52 Oct. Paci huijus incolis per annos 12 non verbo praeceptor, sed moribus doctor in caelibati obiit 5 Martii 1709 R.I.P.

(18) Bij het overlijden van Pr de Vogelaer, gewezen burgemeester van Impe in 1756 werd de begrafenisdienst,op aftrok van de schulden, niet betaald.

(19) Spijtig genoeg liet pastoor Rombaut deze kandelaars vergulden.

(20) De kerk- en armmeesters van Wanzele schreven aan de aartsbisschop dat Joannes Bautens, koster van Impe, die als koster van Wanzele werd aangesteld, onbekwaam is voor die dienst en zeker om school te doen, « als wesende t'eenemael ongheleert ». Vandaar moeilijkheden met de pastoor ! (Bisd. Arch.).

(21) Archief van het bisdom.

kerk zwaar bleef wegen. Niet te verwonderen dat zijn bedrijvigheid in geen grote werken tot uiting kwam.

Op 6 september 1755 bekwam de pastoor de relieken van S. Denijs, verrijkt met aflaatbrieven door de kardinaal-aartsbisschop, verleend voor de zondag onder het oktaaf van S. Denijs (22).

Bij beslissing van de hogere kerkelijke overheid werd de pastoor van Impe en tevens deservitor van Wanzele, vanaf 1760 verplicht om de week de Hoogmis met homelie en de Vespers te doen te Impe en te Wanzele.

Een kommuniebank werd in 1762 aangekocht, met giften van de gelovigen.

De pastoor, slechts 46 jaar oud en ziekelijk, overleed te Impe op 18 augustus 1764.

Gedurende een korte tijdsruimte was **Kristiaan de Nayer,** ° Buizingen-bij-Halle, pastoor van Wanzele en deservitor van Impe, maar werd in 1765 opgevolgd door **Frans Petrus van den Bossche,** als pastoor te Impe en deservitor van Wanzele. Deze was geboortig van Asse en voorheen pastoor te S.-Katharina-Lombeek (23).

Voor de parochie, evenals trouwens voor Wanzele, heeft pastoor Van den Bossche als bouwer een grote verdienste! De vergroting van beide kerken is zijn werk, ook de heropbouw van de pastorij van Impe.

Eerst werkte de pastoor zich in het parochieleven in. Omstreeks 1770 werd een biechtstoel en eveneens een troon voor het beeld van O.L. Vrouw aangekocht (24). In 1773 werd de laatste schuld hiervan, zijnde 150 gulden, afbetaald.

Op 30 mei 1770 bekwam de kerk de reliek van S. Donatus.

Bij zijn dekanaal bezoek op 25 mei 1772 oordeelde de deken dat de kerk, uitgezonderd het koor dat in zeer goede staat verkeerde, volledig tot puin verviel en het schip dus diende te worden afgebroken en tevens vergroot. De pastoor stemde in met deze voorstelling van zaken en vroeg en bekwam de toelating een lening van 3000 gulden aan te gaan op de pastorele goederen en een van 200 gulden op de kerkgoederen; de pastoor zelf schonk een gift van 100 gulden (25).

---

(22) « 6 September 1755 introduxi reliquias sancti Dionysii areopagitae cum indulgentiis Dominica infra octavam, approbatas ab eminentissimo ac reverendissimo Domino Thoma Philippo S.R.E. cardinali tituli Sti Laurentii, archiepiscopo Mechleniensi, primato belgii, etc. » (Huwelijksregister, blz. 490).

(23) Frans Petrus van den Bossche, ° Assche, per annos 33 pastor zelozissimus in Impe et deservitor in Wanzele, antea per septennium pastor in Lombeke Sta Catharina, sepultus prope sacristiam in coemiterio. Vixit annis 73 ». Overleden 4.2.1798 (Overlijdensregister).

(24) Kerkrekening.

(25) Op 11.11.1773 werd 2000 gulden geleend bij Matthias van Zeebroeck te Aalst en op 23.8.1773 2400 gulden bij de We Jacques Meert, eveneens te Aalst. Verder 600 gulden, opbrengst van de verkoop van bomen op de kuregoederen van Wanzele; 1166 gulden 13 stuivers 1 1/3 « bij liberale donatie » (vermoedelijk giften van de parochianen); 5 gulden 5 st. « over verkochte stroyvlaggen van den careel » (Krek.).

Buitenzicht van de kerk

Een vergrotingsplan werd opgemaakt door architekt broeder Philip Gobert, augustijn te Edingen en direkteur van de kerk van Gijzegem. De uitgave werd geschat op 7000 gulden. Het voorgestelde plan werd op 28 augustus 1772 goedgekeurd.

Met bouwmeester Frans Michiels van Lede werd op 17 augustus 1772 een overeenkomst afgesloten, tot uitvoering van de werken, voor de prijs van 4500 gulden.

Volgende werken dienden uitgevoerd : eerst moest de oude achterkerk met de toren, mitsgaders 8 à 10 voeten van het koor worden afgebroken; verder diende de beuk of achterkerk gebouwd 30 voet breed, binnen gemeten, en 60 voet « lanck binnen », daarenboven nog 8 à 10 voet af te nemen van het koor; eveneens zal « een steenen welfsel of vout worden geplaatst, verdeeld in boogen » en een sakristij, ook gewelfd; het werk diende voltooid te zijn vóór Bamisse 1773 en de betaling zou geschieden in « twee payementen : d'eerste 2500 guldens na den bouw van het dak, het tweede 2000 guldens bij de voltooiing van het bovenwerk ». De kerk diende gemaakt volledig « de klok op de toren en de sleutel op de deur » (26).

(26) Archief van het bisdom.

Deze overeenkomst werd door de aartsbisschop op 25 januari 1773 bekrachtigd. Deze verleende op 27 februari 1773 de toelating de kerk af te breken en inmiddels het Allerheiligste te bewaren in de pastorij (27).

De kerk was reeds volledig herbouwd in 1773, zoals men trouwens kan lezen in het portiek van het portaal, maar werd slechts op 4 augustus 1774 ter ere van de H. Dionisius gewijd door Joannes Henricus van Franckenberg, aartsbisschop van Mechelen, die bepaalde dat deze wijding jaarlijks zou worden herdacht op de 1e zondag van september, met een aflaat van veertig dagen.

Reeds waren de muurbeschotten geplaatst in het koor en werden de altaren van O.L. Vrouw en S. Denijs gemaakt door Jozef de Pape, « meester plaffoneerder ». Het beeld van de patroonheilige was een gift van de markies van Lede (28).

De totale uitgaven voor de uitvoering van voornoemde werken bedroegen 6246 gulden 17 stuivers (29).

Voor de nieuwe kommuniebank, die nog steeds in de kerk staat, gemaakt te Dendermonde, betaalde men in 1775 150 gulden. Tevens kocht de pastoor de stof en toebehoorten voor een zwarte koorkap, kasuifel en dienrokken (115 gulden 10 st.); evenzo een wit en paarse kasuifel « van een andere kercke ».

Nu ging de belangstelling van de pastoor naar de andere parochie, die aan zijn zorgen was toevertrouwd, en op 11 maart 1775 legde de markies van Lede de eerste steen van de kerk van Wanzele.

Dit werk voltooid, kwam in 1778 de pastorij van Impe aan de beurt. In november van datzelfde jaar was deze reeds grotendeels herbouwd. De onkosten beliepen tot 1790 gulden 7 st. 2 o. (30).

Van zodra er nieuw zaad in 't bakske was, werd Joannes Vaerman in 1780 gelast met het marbreren en vergulden van de drie altaren (31). Hierop volgde in 1782 een bestelling bij Jan-Baptist de Coene van een nieuwe biechtstoel voor de sakristie (die er nog staat),

---

(27) Door de aartsbisschop werd verder nog bepaald, « de gewijde aarde elders te doen en met enige voeten andere aarde te bedekken ». Dezelfde voorschriften werden voorgehouden bij de vergroting van de kerk van Hofstade in 1749.

(28) Dek. Bez. 28 juni 1774.

(29) Deze uitgaven werden verdeeld als volgt: uitgaven tot het maken van de « careelsteen » (24000): drie ovens steen werden gezet, waarvoor de uitgaven aan onkosten beliepen tot 887 gulden 4 st. 17 o.; voor kalk, vervoer van steen, zavelsteken, metswerk (verder vergulden van 20 sterren voor de voute) van kerk, koor en sakristij 753 gulden; voor het plafonneren en boiseren van het koor 53 gulden 16 st.; aan Josephus de Pape, « meester plaffoneerder over het maeken van den autaer van Ste Dionisius 50 gulden »; « Eijndelijck brenght voor uitgaef 4500 gulden courant sooveel bij contract is toegestaen aen broeder Philip, augustijn tot Enghien en Frans Michiels tot Lede, geassocieerde aannemers deser kercke en sacristije, uijtgenomen den choor, de wagenrechten en crawijen ». Totale uitgave 6246 gulden 17 st. — De ontvangsten bedroegen 6171 gulden 18 st. 1 o. — Er was dus een tekort van 74 g. 18 st. 3 o. (Krek.).

(30) Hiertoe werd een lening van 700 gulden aangegaan bij Emmanuël Impens, « insetene van de prochie »; 715 gulden 10 st. kwamen voort van de verkoop van bomen (Arch. Bisd.).

(31) Als afkorting werden in 1781 129 gulden 3 st. 3/4 betaald (Krek.).

evenals voor het snijden van een kandelaar (nu in de doopvont geplaatst). Hiervoor betaalde de pastoor 43 gulden.

Op 6 oktober 1783 leverde voornoemde Jan-Baptist de Coene, « beeldsnijder te Aelst » het « antependium van beltsneijerije », waarvoor aan de kunstenaar 50 gulden werden betaald. Dit antependium of bekleding van het front van de altaartafel versiert sindsdien het hoogaltaar.

Deze toegewijde pastoor heeft de kerk uiterlijk, maar ook grotendeels wat de meubilering betreft, gemaakt wat zij nu nog is. Dit is voor de parochie wel een zeer verdienstelijk ministerie geweest.

De inval en bezetting door de franse republikeinen zou hij nog beleven en zich verplicht zien binnen de 24 uur 500 gulden te betalen als zijn aandeel in de kontributie aan de Franse Republiek. Aan deze verplichting werd op 12 augustus 1794 voldaan, nadat de kerk reeds op 7 juli 250 gulden op haar goederen had betaald. Dit volstond evenwel nog niet. Op 6 september waren de wethouders verplicht de oude pastoor te dwingen vóór 8 uur 's anderdaags 3900 gulden courant te betalen, als aandeel in de belasting van 4 millioen op Aalst gelegd. Het ergste, de sluiting van zijn kerk, bleef hem evenmin bespaard. Evenals zijn koadjutor weigerde hij de eed van haat aan het koningdom en trouw aan de republiek af te leggen. Beiden dienden onder te duiken. De pastoor overleed op 4 februari 1798 (32).

Van 1776 tot 1781 werd hij bijgestaan door een koadjutor *J.B. Platteau*, van 1781 tot 1784 door *F. Prieels*, in dezelfde hoedanigheid, van 1784 tot 1790 door *P.J. Baeyens* en van 27 januari 1791 tot bij het overlijden van de pastoor door *Jan Baptist van Eesbeke*.

De koster Joannes van Assche, die sinds 1779 de dageraads- en avondklok luidde (33), werd bij zijn overlijden in 1787 opgevolgd door *Pieter Jozef van der Haeghen*, orgelist, uit Denderhoutem. De abt van Geraardsbergen, die het benoemingsrecht bezat, stelde op 19 november 1788 Leonardus Steppe (geh. met Christine de Clercq, We van Joannes van Assche, gewezen-koster), van Denderleeuw tot koster van Impe aan. De pastoor wees hem af en weigerde hem als koster te aanvaarden, spijts de tussenkomst van de koadjutor Hubertus Aerts van Denderleeuw bij de pastoor en bij de aartsbisschop (34).

In zeer moeilijke omstandigheden werd de pastorale taak waargenomen door de vroegere koadjutor **Jan Baptist van Eesbeek,** die van uit het seminarie hier heen was gestuurd op 27 januari 1791. Kreeg de pastoor de harde tijden, hij mocht ook beleven dat aan de Kerk de vrijheid werd teruggeschonken.

Pastoor van Eesbeek, die een vroom en wijs priester was, was tevens een laat-humanist, die latijnse verzen schreef voor feestelijkhe-

---

(32) Hij stichtte, evenals pastoor P.van der Spiegelen, een eeuwigdurend jaargetijde. Hij werd begraven naast de sakristie.

(33) « Aen den Coster deser prochie over het luyden van de klokke een geheel jaer te beginnen met dese wintermaenden des avonds ten 8 uren ende geduerende de ses somermaenden des avonds ten 9 uren tot het verwittigen van het publicq, omme sig te retireren uyt de herbergen, ingevolge sijne majesteits ordonnantie van den 21 Juli 1779... 12 gulden » (Ferie van Impe, 1787, Ra. Gent).

(34) Archief van het bisdom.

den aan de universiteit van Leuven en bij gelegenheid nederlandse rijmversjes dichtte (35). Door zijn keurige aantekeningen in het doopregister heeft hij er zorg voor gedragen dat ons sommige gebeurtenissen uit de beroerde Franse tijd zijn bewaard gebleven. Aan de hand ervan kunnen wij de druk van de vervolging nagaan, waaraan de pastoor zichzelf en zijn kudde zoveel mogelijk trachtte te onttrekken. De pastoor zat verscholen bij Jan Meuleman (× Joanna Vermeiren), zoals hij zelf in het doopregister aantekende op 24.6.1799.

Op 28 september 1797 verleende de aartsbisschop van Mechelen de toelating het huwelijk in te zegenen zonder roepen, mits de eed nog vrij te zijn, en het doopsel zonder ceremonieën en dooppeters toe te dienen in de woningen.

Vanaf 3 oktober 1797 werd de Mis in het geheim opgedragen. Sindsdien kwamen de gelovigen op zon- en feestdagen, driemaal daags op vooraf bepaalde uren, samen in de kerk om het rozenhoedje te bidden. Midden november werd het kruis van de toren neergehaald, de kerk gesloten en de toegang verzegeld. Voortaan vergaderden de parochianen in verschillende woningen om er samen te bidden.

Als enige weerklank van de Boerenkrijg slechts een paar regels: op 25 oktober 1798 werd de kerk te middernacht door opstandige vreemdelingen opengebroken, de stormklok geluid en bij de ingang van de kerk het jubileumkruis geplant.

---

(35) Een « Varia Poemata » (in bezit van Z.E.H. Dr J. Sterck, superior van het S. Katharinakollege te Geraardsbergen) bevat verschillende « gedichten » van E.H. J.B. van Eesbeeck, nl. 35 nederlandse, 13 latijnse en één frans gedicht. Zij werden o.m. opgedragen aan Z. Em. Jo. Henricus, kard.-aartsbisschop van Mechelen, bij zijn verheffing tot het kardinalaat (1779), bestaande uit even 315 latijnse verzen, gevolgd van een (onvolledige) vertaling op versmaat; een « Orationem gratulatorie panegyricus » aan Emmanuel de Cock (1768); een « Lemma chrono-biblicum » aan M. Verboven, prelaat van Averbode (1782); een « chronicon unicum » aan F. van der Eecken, prelaat van de S. Corneliusabdij te Ninove, bij zijn 50-jarig kloosterjubileum (1774); bij de 25° professie van Norberta Lints, abdis van de abdij te Nazaret; een « chronicon » aan Hr en Mw Petrus Moentack-Vlaminck; latijns gedicht voor E.H. Philip Bauwens, bij zijn eerste H. Mis; « Eerdicht aan E.H. Antonius van Gils, uit Tilburg, lector aan het Paus Collegie te Loven » (1785), 224 verzen; « Lijkdicht ter gedachtenisse van Mr Lud. van Rekendaele, advocaet van den Grooten Raede tot Mechelen (1788); latijns gedicht t.e. van de H. Catharina; latijns gedicht bij het feest van de H. Drievuldigheid; « Lofgalm op den feestdag van de H. Maeget ende martelaeresse Catharina (1784), opgedraegen aen juffr. Catharina van Ermegem », 124 verzen; « Rijmklank tot lof van de H. Maeget ende martelaeresse Barbara, opgedraegen aen juffr. Susanna Barbara Goddons (1784), 95 verzen; « Sotericum » aan Ferdinand Rochus Goddons (1785); « Gewoonelijke feestjonste aen den eerweerdigen Heere Albertus le Duc (1789); bij de eerste Mis van de Carmeliet Joannes a Sancto Francisco, alias van den Bosch (2.4.1797), opgedragen te Impe (124 verzen); feestwens voor zijn pastoor Frans van den Bossche (1792); frans gedicht « La Charité triumphante dans la tres vertueuse demoiselle Marie Therèse Cornet, presentement sœur Marie-Rose de saint Bernard, novice au couvent des Dames Ursulines d'Anvers » (1784), 132 verzen; een « Chronicon Cabalisticum » als nieuwjaarswens aan Frans de Cooman, koster te Denderwindeke, waarbij de eerste helft van het vers, dient aangevuld met de tweede helft van volgend vers, om een « goede » wens te vormen (1725).

Aan de Paasplicht konden de gelovigen in 1799 en ook volgende jaren voldoen vanaf de eerste zondag van de vasten tot de zondag na het oktaaf van H. Sakramentsdag.

Op 26 mei 1799 werden de kerkmeubelen en ornamenten onder de hamer gebracht en publiek verkocht voor 93 franse ponden.

Op 11 april 1800 werd de pastorij voor een termijn van drie jaar voor 200 franse ponden tsjaars verpacht, waar voorheen slechts 45 franse ponden dienden betaald te worden.

De vervolging was wellicht minder scherp geworden, want na Sinksen 1800 kwamen de kinderen samen op de pastorij om katekismus aan te leren en zich op de biecht voor te bereiden.

Op 8 september 1801 werd door de pastoor, zowel te Impe als te Wanzele, de H. Mis opgedragen in de sakristie, terwijl de parochianen plaats namen in de kerk; na deze publieke Mis, voor het eerst sinds vier jaar, hield de pastoor een gelegenheidssermoen.

Op 15 mei 1802 werd de kerk door de pastoor, hiertoe door de aartsbisschop van Mechelen gemachtigd, opnieuw voor de eredienst ingesteld en 's anderdaags de H. Mis opgedragen tot grote vreugde — applaudente universo populo — van gans de bevolking.

Vermoedelijk was het kerkmobilier na de storm aan de kerk teruggeschonken en blijkbaar werd door het dorpsbestuur tegenover de ondergedoken pastoor een welwillende houding aangenomen en hem geen moeilijkheden berokkend gedurende de Besloten Tijd.

Het feest van O.L. Vrouw van de H. Rozenkrans werd op 4 oktober 1802 op grootse wijze gevierd en voor het eerst de nieuwe monstrans, die 250 gulden had gekost, in gebruik genomen (36).

Op 30 november 1802 werd de parochie Impe van het aartsbisdom Mechelen, waartoe zij sinds meer dan 200 jaar behoorde, afgescheiden en zou voortaan tot het bisdom Gent, dekenij Aalst behoren.

Pastoor Van Eesbeek werd op 18 januari 1803 benoemd te Grotenberge en in februari 1803 opgevolgd door Petrus Bernard de Smet.

Petrus Bernard de Smet, geboortig van Zottegem, legde op 9 Nivose van het jaar XIV van de Franse Republiek in de katedraal te Gent, in de handen van de prefekt van het Scheldedepartement, de eed af van trouw aan het staatsbestuur opgericht door de Franse Republiek.

In een verslag aan de bisschop Mgr Stefaan Andreas Franciscus a Paula Fallot de Beaumont, op 10 oktober 1804, schrijft hij over de aanhechting van Ledezijde bij Impe; een bijgevoegd verzoekschrift toont aan dat dit ten zeerste gewenst werd door deze « quasi-parochianen » (37). Hij stelde eveneens voor Wanzele bij Impe te voegen,

---

(36) De flambeeuwen van de Broederschap van de H. Rozenkrans werden op 17 juni 1802 vernieuwd.

(37) « Summopere expedit ut illi (succursali de Impe) uniatur pars territorii de Lede vulgo **Ledesijde,** superior et inferior, ecclesiae nostrae contingui, cujus incolae, ad ultimum usque, id ardenter desiderant ut liquet ex libello supplici, hunc in finem illustrissimo Domino Episcopo oblato post primam circumscriptionem; cumque **quasi parochiani** de Impe reputentur, ob propinquitatem et facilem quavis anni parte, ecclesia accessum, vel ideo forte gaudebat olim pastor in Impe predicto territorio de Lede no-

gezien dit geruime tijd zo was,... maar hij meende dat deze wijziging niet was door te voeren zonder moeilijkheden met de parochianen van Wanzele. Als laatste mogelijkheid : de verdwijning van Impe zelf als zelfstandige parochie; dan werd, naar zijn mening, best aangesloten bij Lede.

Bij de schatting van het aantal parochianen gebruikte de pastoor de grote hamer : meer dan 700 zielen (in werkelijkheid : geen 600) ... en samen met Ledezijde « meer dan 1000 » (in feite : o. 650); wat de grootte van de kerk betreft : « deze kan plaats bieden aan duizend gelovigen » !

De zorg van de pastoor ging naar de aanvulling en vernieuwing van de kerkgewaden en de verfraaiing van het hoogaltaar. Vooral in de afgeschafte kloosters werd een en ander aangekocht. Zo, op 6 september 1804, werd een tabernakel gekocht van de pater prokurator te Bottelare (33 gulden) (38); op 30 juni 1806 van de Priorin van het S. Jorisklooster te Gent « een albe, twee overrokken, een casuyfel, een choorcap, een antipendium en een velum » (124 gulden 9 st.), evenals « een beste cleed en drij gemeyne cleederen voor het beeld van O.L. Vrouw » (28 gulden 8 st.) en op 16 juli 1806 « twee zilveren croonen voor Maria en 't Kindeken wegende samen 7 oncen ½ » (24 g. 9 st. 3 o.); verder nog van het klooster der Rijke Klaren te Gent, op 5 juli 1806, een kelk aan 112 gulden (39).

Joannes Impens voerde in datzelfde jaar herstellingswerken uit aan het hoogaltaar, dat door Pieter Joannes Eechout van Lede werd gemarbreerd en verguld voor 147 gulden.

Voor de verdere werkzaamheid van deze pastoor ontbreken de gegevens (40), tot december 1832. Alsdan brak de klok en werd er voor gezorgd dat onverwijld een nieuwe werd gegoten door Andreas van den Gheyn te Leuven. De klok, die 803 brabantse ponden weegt, werd door de deken van Aalst, Z.E.H. Petrus de Hert gekerstend en kreeg de naam van Dionisius.

Pastoor De Smet overleed op 6 november 1833, 77 jaar oud en gedurende 31 jaar pastoor te Impe (41).

---

tabili portione decimarum (overdreven, want slechts een klein gedeelte van de tienden, nl. van 10 bunder grond); illius ergo incolis nostris jurisdictioni adjectis, succursalis nostra ultra mille animas numerabit » (Arch. Bisdom Gent).

(38) Het patronaat van Bottelare behoorde toe aan S. Pietersabdij te Gent. Kwam het tabernakel oorspronkelijk uit deze abdij ?

(39) Om aan het nodige geld te geraken verkocht de pastoor op 4 juli 1806 aan B. Cappaert, zilversmid te Aalst, oud zilverwerk voor 109 gulden 4 stuivers.

(40) In 1806 kwam de pastoor in moeilijkheden met de maire van Massemen-Westrem, waarbij de pastoor door de prefekt Faipoult verplicht werd aan de C.O.O. een rente van 32 gulden te voldoen, wegens een lening van 12.2.1794 (schepenakt) van 800 gulden, « comme don gratuit à l'empereur d'Allemagne » geleend bij voornoemde Armen, waarvoor hij zich persoonlijk — als pastoor te Westrem — had verantwoordelijk gesteld (29.4.1806).

(41) Pastoor De Smet was achtereenvolgens deservitor te Kwaremont (9 m.), koadjutor te Schorisse (4 j.), onderpastoor te Schorisse (5 j.), pastoor te Westrem (9 j. 8 m.) en ten slotte pastoor te Impe.

Binnenzicht van de kerk

Joannes Benediktus Schollaert (42), geboren te Lokeren, werd op 21 november 1833 tot pastoor van Impe benoemd en zou het blijven tot bij zijn overlijden op 12 januari 1863. Het schijnt een eigenaardig tipe geweest te zijn, die geweldig kon te keer gaan tegen het herbergbezoek door de jonge meisjes. Wat er op wijst dat dit gebruik toen nogal in ere moest zijn bij dat soort van volk!

Zijn parochianen schijnen over het algemeen niet kwaad, want allen houden hun pasen; het grootste gedeelte zijn « kleine landbouwers » en op de ongeveer 700 inwoners telde men slechts 6 bedelaars.

Wat het parochieleven betreft, liet de pastoor op 21 februari 1843 de Kruisweg kanoniek inrichten en stichtte in 1860 *het S. Pieters-genootschap* (werk van S. Pieterspenning).

Het gemeentebestuur liet in 1845 een nieuw torenuurwerk plaatsen (200 F).

In 1855 bestelde hij bij de kunstschilder Jan Baptist Huysmans te Antwerpen de Vier Evangelisten, die nu nog ophangen in het koor van de kerk.

D. Ghysels volgde in februari 1863 pastoor Schollaert op. Gedurende tien jaar wijdde hij zich aan deze parochie, waar — naar zijn oordeel — « de grootste en onuitroeibare kwaal » was « de talrijke herbergen » (43) en het hiermee gepaard gaande drankmisbruik onder de bevolking. Er heerste betrekkelijke welstand, zodat de Openbare Onderstand geen aktiviteit diende aan de dag te leggen.

Naast de gewone zorg om het kerkgebouw en de eredienst (44), betrachtte de pastoor het godsdienstig leven van zijn parochianen te verdiepen door het tot stand brengen op 6 januari 1872 van de *Broederschap van het H. Hart van Jezus,* met als verplichting iedere eerste vrijdag of eerste zondag van de maand te kommuniceren, evenals op het feest van het H. Hart.

In november 1873 werd pastoor D. Ghysels vervangen door **Karel Lodewijk Dalschaert,** geboren te Serskamp, die het werk van zijn voorganger tot verdieping van het godsdienstig leven niet slechts zou voortzetten, maar vooral aanpakken door een verzorgde opvoeding voor de jeugd.

Het *Apostolaat des Gebeds,* gesticht in 1875, en waartoe alle parochianen, op ongeveer 50 na, toetraden, zou de godsvrucht tot het H. Hart verder bevorderen. Datzelfde jaar plaatste de pastoor in de kerk het beeld van het H. Hart en dit van de H. Jozef, waarmee de instelling van de viering der maand maart t.e. van deze heilige gepaard ging.

---

(42) Joannes Benediktus Schollaert was de zoon van Joannes Baptist × Maria Theresia van den Abeele. Bij zijn overlijden 65 jaar oud.

(43) De reden hiertoe « ofwel om gemeentekiezers te zijn ofwel om hun brood te verdienen » (Relatio Status paroeciae Impe).

(44) « Aan Frederik van Hauwermeiren van het schilderen en verven in de kerk 186,68 F (6.6.1865); id. 262,43 F » (12.12.1865); « Aan L. van Assche van Dendermonde van levering van dorpels en het placeren 466,87 F (6.11.1865); bet. aan ornamenten 300 F (5.9.1867); bet. van de schilderij en toebehoorten 140 F » (30.12.1872).

Het feest van de eeuwigdurende aanbidding werd ingesteld op Sint Denijs (9 oktober).

Na een gedeeltelijke vernieuwing van de bevloering van de kerk in 1876, samen met een herschildering, werd op 3 juli 1881 door de kerkfabriek aan J. Vereecken, orgelmaker te Gijzegem, opdracht gegeven een nieuw orgel te bouwen (1750 F) (45).

De pastoor had de schoolstrijd niet afgewacht om naast de bestaande gemeentelijke lagere school een bewaarschool op te richten, « geleid door de pastoor » (46). Daarnaast kwam een zondagsschool tot stand (na vespers en lof), « waarin katekismus, schoonschrift, rekenkunde en lezen » werden onderwezen.

Bij de wet van 1879 richtte de pastoor onverwijld een eigen parochiale lagere school in, waardoor deze van de gemeente werd ontvolkt.

Pastoor K.L. Dalschaert overleed op 22 juni 1888, 65 jaar oud, na ijverig te zijn geweest om zijn parochianen zowel verstandelijke als geestelijke ontwikkeling bij te brengen.

Karel Lodewijk Manssens, geboren te Elst in 1833, werd in juli 1888 pastoor te Impe en zou het blijven tot oktober 1906, wanneer

Pastoor K.L. Manssens

hij ontslag nam (47). Nog steeds wordt zijn gedachtenis in eer bewaard, omwille van zijn grote vrijgevigheid, tegenover een bevolking, met talrijke grote gezinnen.

---

(45) Tot aankoop van dit nieuw orgel werden bomen aan de Grote Meers verkocht voor 1313,90 F (23.10.1880). Het oude orgel werd als brandhout en oud lood verkocht.

(46) « per me pastorem, mediantibus duabus sororibus custodis ».

(47) Was achtereenvolgens koadjutor te Waterland-Oudeman in 1864, onderpastoor te Aaigem, Merelbeke, Adegem, Nieuwerkerken, pastoor te Mespelare, te Impe, bestuurder van de Zusters Apostolinnen van S. Jozef, om ten slotte volledig op rust te gaan in 1915. Overleden te Gent 17.1.1921.

Tot nog toe deed de biechtstoel tevens dienst als predikstoel, vandaar het klankbord dat zich boven de biechtstoelen (de tweede werd gemaakt naar het model van de eerste) bevindt. In 1888 werd de huidige preekstoel, werk van De Geyter van Lede, in overeenstemming met de stijl van de biechtstoelen, aangekocht.

In 1903 werd de nieuwe doopvont, met ijzeren afsluiting, geplaatst.

Het parochieleven trachtte de pastoor te bevorderen door de oprichting van *de Kongregatie van O.L. Vrouw Onbevlekt Ontvangen* voor jonge meisjes, op 10 februari 1889 en door de stichting van *de Kongregatie van de H. Familie* voor de mannen op 5 mei 1895. Op 19 maart 1904 werd eveneens *de Derde Orde van S. Franciscus* ingericht.

Sinds 1900 was de pastoor ziek en werd bijgestaan door een koadjutor : *Jeroom de Ro* (januari 1901 - november 1902), *J. Vercaingne* (januari 1903 - december 1904) en *Al. Taelman* (januari 1905 - november 1906).

De onderpastoor van O.L. Vrouwkerk te S.-Niklaas-Waas **Emmanuel Leo Maria Quintijn** werd op 3 november 1906 benoemd en op 15 november aangesteld als pastoor te Impe. De ontvangst was

Pastoor Em. Leo M. Quintijn

hoopvol : « gans de parochie in feest, al de huizen bevlagd en met welgelukte jaarschriften behangen; goede versiering van de kerk ». De pastoor, « die de luister van Gods eredienst en de schoonheid van zijn tempel beminde », was « voor de armen aan wie hij alles

wegschonk, (al mocht hij niet immer de verdiende dankbaarheid ondervinden) een milde vertrooster », een ijverig werker, met een vechterstemperament, en goed predikant; ter wille van de grond, waarop in 1907 het klooster werd gebouwd, geraakte hij in de dorpspolitiek verstrikt (48), met de minder aangename gevolgen hiermee verbonden. De kansel werd af en toe ook wel gebruikt om wat anders dan tot verkondiging van het woord Gods, wat niet zonder nadelige invloed bleef voor het parochieleven.

Zijn eerste zorg ging naar het onderwijs, dat naar het oordeel van de opzieners « verouderd en gebrekkig » was. Eén onderwijzer stond in voor al de kinderen van het dorp... en de gemeenteraad benoemde geen tweede bij gebrek aan lokalen. De pastoor besloot een klooster met school voor meisjes te bouwen op grond, aangekocht door Z.E.H. Kanunnik Désiré de Kegel en waarop reeds een bewaarschool stond, onder de leiding van juffr. Marie de Craecker. De zusters Maricolen van Dendermonde (nu Lede) aanvaardden deze stichting en vestigden zich hier op 10 oktober 1907. De nieuwe lokalen evenals het klooster werden door Z.E.H. Noterman, deken van Wetteren gewijd.

In 1908 werd de sakristiekast, die nog tamelijk goed was voorzien, met enkele ornamenten aangevuld (49), een mooie godslamp werd aangekocht (100 F), evenals het zilveren wierookvat (50 F), een wijwaterborstel (12 F) en drie kandelabers (150 F).

Het jaar daarop, naast een volledig herstel van de monstrans (150 F), dacht de pastoor aan de processie, die met twee vaandels en een groep de vijftien misteriën voorstellend werd uitgebreid (300 F).

De pastoor hield van een rijke, soms wat overdadig versierde kerk. Daarom werd de oude waardeloze kruisweg en « tot bevordering van de godsvrucht tot het bitter lijden », vervangen door een nieuwe, vervaardigd in de werkhuizen Parentani te Brussel, waarvoor 1066 F werden betaald. Op 8 februari 1909 werd de kruisweg plechtig gewijd door pater Antonius, minderbroeder te Gent.

Het geestelijk leven van de parochianen werd van 16 tot 25 december 1909 behartigd door een tiendaagse Missie, waaraan iedereen deelnam, gepredikt door eerwaarde heren van de abdij van Grimbergen. Ten einde duurzame vruchten voort te brengen was *de broederschap van O.L. Vrouw van het skapulier* ingericht geworden op 21 maart 1908 en werd op 11 april 1910 *de kongregatie van de H. Familie* voor mannen hersteld, waarbij de mannen, die met 170 waren toegetreden, de laatste zondag van ieder maand, na het lof, vergaderden.

Zijn zorg ging niet het minst naar de talrijke parochianen, die ieder jaar naar Frankrijk (« de Fransmans ») trokken voor seizoenarbeid aldaar. Daartoe stelde hij, naast een sociale werking voor hen, een tweede biddag in op het feest van de H. Jozef, voorafgegaan van een triduum.

---

(48) Cfr. Hoofdstuk I, nota 20.

(49) Nl. een gouden- (90 F) en purperen kazuifel (80 F); in 1909 een rode kazuifel (100 F), een H. Sakramentsvelum (50 F), een kommuniekleed (75 F), twee alben (150 F); een witte- (100 F) en een zwarte kazuifel (50F) in 1913; 20 nieuwe flambeeuwen (140 F) in 1914.

Niet te verwonderen dat de parochie een sindsdien ongekende bloei kende. Het aantal HH. Kommuniën groeide gestatig aan : 5.800 in 1906, 6.400 in 1907, 7.500 in 1908, 9.700 in 1909, 10.400 in 1910, 11.600 in 1911, 14.400 in 1912, 14.300 in 1913, 14.500 in 1914, 16.800 in 1915, 17.360 in 1916, 18.000 in 1917, 18.500 in 1918 en 17.430 in 1919.

Pastoor Quintijn, die het eucharistisch leven op de parochie tot grote bloei had gebracht, de koene strijder voor het recht en het geloof — maar met een moeilijk karakter —, overleed te Impe in armoede op 11 juli 1919.

Op 17 augustus 1919 werd **Frans Rijffranck** (50), voorheen onderpastoor te Basel, aangesteld als pastoor, maar zou hier slechts blijven tot mei 1922. De gespannen politieke toestand liet geen grote ontvangst toe, zodat de nieuwe pastoor aan het klooster werd afgehaald en stoetsgewijze naar de kerk gebracht, waar hij te 9 u. 30 de Hoogmis opdroeg. Hij was ziekelijk, maar een man met een gouden hart en zeer geliefd door de bevolking.

Pastoor Frans Rijffranck

Op 13 oktober 1920 ontving de pastoor van het Werk der Arme Kerken een rijke schat kerkgewaden allerhande. Bij deze gelegenheid werd dit werk, met maandelijks H. Uur heropgericht, waarvoor 280 leden zich lieten inschrijven.

Onder deze pastoor vertoont het eucharistisch leven een diepe inzinking, vermoedelijk ook wel toe te schrijven aan de naoorlogse

(50) Geboren te Eeklo 22.2.1868, achtereenvolgens leraar te Ninove, onderpastoor te Bazel, pastoor te Impe en te Appels.

geestesgesteltenis, die bij velen heerste. Het aantal HH. Kommuniën verminderde in 1920 tot 14.232 en in 1921 tot 11.500.

Deze pastoor werd overgeplaatst naar Appels, waar hij ontslag nam op 6 november 1930; hij overleed te Eeklo op 1 maart 1941.

Op 5 juni 1922 werd pastoor Rijffranck opgevolgd door **Louis Verniers** (51), die met hetzelfde ceremonieel als zijn voorganger werd aangesteld. De faam van deze pastoor, die een goed muzikant was, leeft nog voort onder de bevolking, die zijn gaven als toneelregisseur roemt. Niet te verwonderen dat in 1927 een patronagezaal werd gebouwd. Was de aanvang vreedzaam, vanaf 1925 kwam de pastoor, die alsdan stelling nam tegen één van de politieke partijen op de gemeente en aldus gewikkeld geraakte in de dorpspolitiek, in konflikt met een gedeelte van zijn parochianen, ...en dit konflikt werd veelal van op de preekstoel uitgevochten.

Pastoor Louis Verniers

De pastoor bracht veel bij tot de verrijking van zijn kerk met beelden en liet tevens grondige herstellingswerken uitvoeren.

In 1922 werd het H. Hartbeeld geschonken door Mw Frans Permentier en dit van O.L. Vrouw door Petrus Luwaert en zijn echtgenote Adèla Wellekens; het beeld van O.L. Vrouw Onbevlekte Ontvangenis was een gift van de kongreganisten; bij het jaareinde werden de kerststal en de beelden (483 F) aangekocht. In februari 1923 volgde de

(51) Geboren te Sint-Niklaas (Waas), leraar aan het S. Gregoriusgesticht te Ledeberg, onderpastoor te Oostakker, pastoor te Impe en te Dikkelvenne, alwaar overleden.

aankoop van het beeld van de H. Jozef (485 F), terwijl het beeld van de H. Dionisius werd herschilderd (220 F); bij de sluiting van de Missie werd het luik van O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand aangekocht. In maart 1925 werden de beelden van de H. Aloïsius en van de H. Agnes geplaatst.

Vanaf 1923 heerste binnen of buiten de kerk volle bedrijvigheid. Op 7 maart was de schildering van het schip van de kerk door Frans Raman, van Lede, voltooid (2627 F). Dringende herstellingswerken aan het gebouw werden door Présiaux, van Lede, op 11.866 F geschat en op 11 augustus 1924 aanbesteed en toegewezen voor 21.684,50 F aan Alfons de Jonghe, aannemer te Lede (52).

De pastoor verlangde de weinig fraaie vensters van het schip te vervangen door vensters in katedraalglas met gebrandschilderd medaillon; hiertoe vond hij een milde schenkster in Emma Wellekens, van Ledezijde. Het werk werd uitgevoerd van december 1923 tot januari 1926 (9400 F) door voorn. Frans Raman, die hier liefhebberswerk leverde.

In 1926 werd de schildering van het koor door verschillende personen uitgevoerd (1250 F) (53).

Maar ook het parochieleven werd door de pastoor behartigd. In december 1923 — het was veertien jaar geleden — ging een Zending door, gepredikt door de paters Redemptoristen, die dat werk met « buitengewone bijval » verrichtten. Bij deze gelegenheid werd een *H. Hartbond voor mannen* (48 leden) *en voor vrouwen* (104 leden) heringericht. Op 5 augustus 1924 werd *de Kongregatie van O.L. Vrouw en van de H. Agnes* kerkelijk ingesteld en op 7 oktober volgde deze *van de H. Aloïsius* voor de jongelingen. De herinrichting van de H. Familie voor mannen vond plaats in maart 1925,... waarbij tevens een vaandel (1400 F) werd gewijd. De politieke toestand op het dorp oefende evenwel een zeer nadelige invloed uit, al kende het eucharistisch leven een nieuwe bloei.

Pastoor Verniers werd in maart 1928 pastoor benoemd te Dikkelvenne en te Impe opgevolgd door **Jules Rombaut,** geboortig van Zomergem (54). Opnieuw, « om redens van vroegere moeilijkheden werd geen enkele overheid in 't bizonder uitgenodigd » en volgde een eenvoudige aanstelling vóór de Hoogmis, die door de nieuwe herder werd opgedragen.

De zorg van pastoor Rombaut ging op de eerste plaats naar de luister van de H. Sakramentsprocessie (55) en naar de verfraaiing

---

(52) Voor de uitvoering van deze werken werd een lening aangegaan van 10.000 F en in 1925 een tweede voor de bijkomende werken, gezien de uitgaven 24.988,90 F beliepen.

(53) René Arnaud, Deinze (442,15 F), Michel van Sande, Hofstade (641,55 F), August de Hul, Impe (125 F), Leopold de Sutter, Lede (42 F). — In 1924 werd de monstrans opnieuw hersteld en verguld.

(54) Voorheen onderpastoor te Zingem, waar hij ten slotte opnieuw op rust trok en overleed in 1939.

(55) Hij zorgde voor tal van nieuwe mantels, dank zij de vrijgevigheid van Pauline Schalck (Opsmeer) (850 F), Marie Meersschaert (Papegem) (1500 F), de familie Roman (300 F), de familie De Backer (500 F), Theofiel Smetrijns (500 F), Emiel Vaereman (1500 F), Gustaaf van den

Pastoor Jules Rombaut

van de kerk en alles wat tot de heerlijkheid van de eredienst kon bijdragen (56).

In 1928 werden door Michel van Sande, van Hofstade, schilderwerken aan de kerk uitgevoerd (1083,70 F).

In 1929 werd door « een onbekend werkman van Impe » het beeld van de H. Theresia van het Kind Jezus geschonken; datzelfde jaar werden de engelen met elektrische kandelabers (2500 F) aangekocht.

In 1930 verving een elektrische leiding de oude verlichting (57).

In 1933 werd door Italianen de mozaïekvloer gelegd in het koor (2300 F) en eveneens schilder- en verniswerken uitgevoerd in kerk en sakristie (500 F).

Sommige uitgevoerde verfraaiingswerken kan men minder gelukkig noemen, als de verzilvering van de koperen processielantaarnen

---

Steen (100 F), Impens-Galle (200 F). — In 1928 werd een nieuwe processiehemel (2350 F) en toebehoorten voor processiegroepen (750 F) aangekocht.

(56) Pastoor Verniers kocht in 1927 de rouwbekleding, een baarkleed en twee rouwvaandels. — In 1928 werden door het Werk der Arme Kerken tal van kerkgewaden geschonken. — In 1935 schonk Impens-Galle een wit gotisch kazuifel (550 F), Heli Rombaut een dito groen en purper (1000 F) en Leo Bijl van Lede een rood (500 F). — Poesano, goudsmid te Brussel, vergulde de kelk (400 F) en monstrans (600 F) in 1936.

(57) Een « karbure » verlichting was geplaatst in 1915 en in 1927 verbeterd (1500 F), nu vervangen door een elektrische installatie (2000 F), gevolgd van een elektrische orgelblazer in 1931 (3500 F) en elektrische « klepper ».

en vooral van de twee koorkandelaars van 1742 (1800 F), in 1931.

Deze « wijze en voorzichtige priester » zorgde voor het geestelijk welzijn van de parochianen door een grote Missie, in februari 1933 gepredikt door de paters Kapucijnen, terwijl het eucharistisch leven een dalende kurve vertoont van 14.100 kommuniën in 1927 naar 10.100 in 1937.

Pastoor Rombaut nam ontslag op 3 december 1936, wegens ziekte en werd opgevolgd door **Emiel Oosterlinck,** geboren te Overmere 10 maart 1885 (58), die hier werd aangesteld op 20 december, evenals zijn voorgangers met een stoet van het klooster naar de kerk, waarop na de aanstelling, het lof volgde.

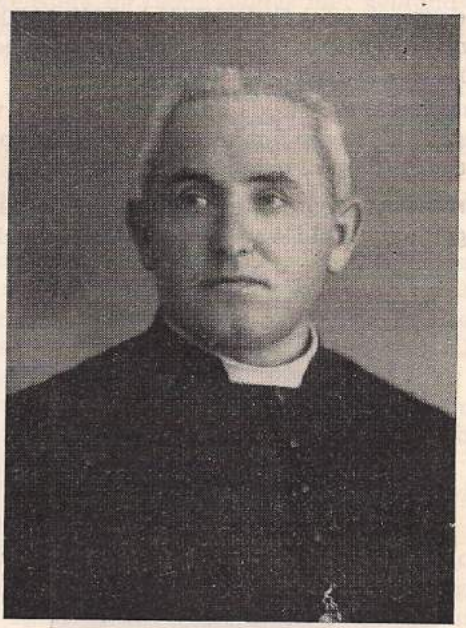

Pastoor Emiel Oosterlinck

In 1938 werd het nieuwe kerkhof gewijd, waarbij de gemeente het kruis schonk en de kerkfabriek het bronzen Kristusbeeld betaalde.

Op 3 december 1938 werd een kontrakt afgesloten met A. Bayens, kunstschilder te S. Amandsberg, tot het schilderen van de kerk (59).

Naast de aankoop van nieuwe stoelen (60) in 1940 en herstellings-

(58) Werd priester gewijd te Gent op 10 juni 1911, was achtereenvolgens subregent aan het S. Lievenskollege te Gent (1911), koadjutor te Zandbergen (1912), onderpastoor te Zwijndrecht (1915), te S.-Niklaas ter Eken (1921), hulp-direkteur te Beveren, Oud-Geestelijk-Hof (1925).

(59) 5.500 F, mits 2 lagen verf op het gewelf en 3 lagen op de muren, evenals de herschildering van de altaren.

(60) 25 nieuwe stoelen in 1940 en herstel van 50 oude; 18 nieuwe stoelen in 1944 (1890 F).

werk aan het orgel in 1941, verhinderde de oorlog elke verdere bedrijvigheid.

In 1944 waren herstellingswerken dringend aan de voorgevel, toren en dak. De hierbij voorziene uitgave van 14.850 F werd door inzamelingen aan huis bijeengebracht (61).

In 1947 liet de pastoor de godslamp (1200 F) en het processiekruis (300 F) opnieuw vergulden door de firma Caesano te Antwerpen.

De naoorlogsomstandigheden waren voor het parochieleven zeker niet gunstig, evenmin de ziekelijke toestand van de pastoor, zodat het eucharistisch leven een verdere inzinking vertoont. Voor de periode 1938-40 was het aantal Kommuniën gemiddeld : 9.400; de oorlogsvrees dreef de mensen tot God : 12.200 in 1941, 11.700 in 1942, 9.300 in 1943, 11.100 in 1944 en 10.200 in 1945, gevolgd van een geleidelijke vermindering tot 5.900 in 1953.

Pastoor Oosterlinck, die steeds opgeruimd en blij van geest was, nam ontslag wegens ziekte op 5 maart 1954 en ging op rust naar Lokristi, waar hij overleed op 13 oktober 1957.

Jozef de Brouwer, geboren te Haaltert 28 februari 1909 (62), werd tot opvolger aangeduid van pastoor Oosterlinck. De aanstel-

Pastoor Jozef de Brouwer

(61) o.m. herstelling aan de zijgevels door Aloïs Cooman, Lede (5.200 F) en aan de glasramen door Ch. de Visscher, Wetteren (3.300 F).
(62) Achtereenvolgens onderpastoor te Denderleeuw en te Hofstade.

ling vond, tegen de traditie in, met grootse luister plaats op 4 april (63).

Het mariale jubeljaar bood een gelegenheid een *Lourdes-grot* te

bouwen, met toelating van het gemeentebestuur op terrein van de pastorij. De onkosten, die 45.000 F bedroegen, werden door giften van de parochianen betaald (64). Op 24 oktober 1954 werd de grot, midden plassende regen, door Z.E.H. D'Hollander, deken van Wetteren gezegend.

Naast kleinere werken (65), werden herstellingen uitgevoerd aan de boog tussen koor en beuk en werd, in augustus 1955, de windbarm (epistelkant) op het dak weggebroken en met schaliën bedekt (8270 F). Dezelfde werken werden uitgevoerd aan de voorgevel in december 1957 (8200 F).

De schildering van het koor, boog en gewelf, samen met het opfrissen van de beuk kon uitgevoerd in 1956, dank zij de omhaling ten huize gedaan door de leden van de kerkfabriek, bijgestaan door leden

---

(63) Een prachtige folkloristische stoet, met 12 praalwagens en verscheidene groepen werd gevormd op tOpsmeer, waar de pastoor door de gemeenteoverheid, kerk- en armenraad aan de grens van Smetlede werd afgehaald en langs de met opschriften versierde huizen rond het dorp geleid, midden plassende regen. De leden van kerk-, gemeente- en armenraad schonken aan de nieuwe pastoor traplopers voor de kerk.

(64) De omhaling ten huize bracht 25.620 F op; een kollekte in de kerk 9.550 F, met naamloze giften o.m. voor de beelden, het hekje en de aanplanting tot 45.000 F. — De grondvesten zijn o. 70 cm diep en werden door vrijwilligers gemaakt. De grot zelf werd gebouwd door aannemer Albien van Impe. Aan de grot werden verwerkt 25.000 Kgr rotssteen van Spontin-bij-Luik, 10.000 Kgr zandsteen, 15.000 Kgr zavel, 10.000 Kgr brijzelsteen, 4.000 Kgr sement en o. 10.000 Kgr oude arduin in fundamenten en binnenwerk. — Het wegje naar de grot werd gelegd door de zorgen van het gemeentebestuur.

(65) In november 1954 werden altaargordijnen in de verschillende liturgische kleuren aangekocht (2500 F). — Op 17 september 1955 werden in de kerk de lampen vervangen door neonlicht (4140 F).

van de gemeenteraad, die 25.395 F opbracht. De schilderwerken in olieverf werden uitgevoerd door Jozef van Caekenberg en zoon Gustaaf, van Hofstade, midden de koudste vorst- en sneeuwperiode die het land sinds meer dan honderd jaar kende, van 28 januari tot 28 februari 1956, voor de som van 30.209 F.

Het werk, in zachte kleuren, schiep stemming in de kerk. Vooral het houten altaarantipendium werd mooi afgewerkt met bruin schaduwspel in het beeldhouwwerk.

Bij deze gelegenheid werd het triomfkruis opgehangen. Kristusbeeld uit de 18e eeuw, door beeldhouwer Herman de Somer, van Vlekkem, hersteld (1565 F) (66).

Op 5 november 1956 werd de oude kerkvloer uitgebroken en twee dagen later werd de eerste steen gelegd van de nieuwe bevloering in granito, die samen met plinten in marmer, 53.460 F kostte (67).

Op 18 februari 1957 werden de houten altaartreden vervangen door granitotreden (11.000 F) en werd eveneens de sakristie geschilderd (68).

In november 1957 volgde de aankoop van 175 stoelen met schuimrubberzit (42.875 F).

Tot bevordering van het geestelijk leven van de parochianen werd in juli 1954 *de H. Hartbond voor mannen* (160 leden) heringericht, en *deze voor vrouwen* (220 leden) opgericht; ook *de Kongregatie van O.L. Vrouw* werd heropgericht, terwijl eveneens met een Katolieke Aktie groepering voor de jeugd werd van wal gestoken.

Van 13 maart tot 3 april 1955 werd een grote volksmissie gepredikt door de paters Oblaten van Maria, waarbij 95 % van de vrouwen en 85 à 90 % van de mannen werden bereikt. Vanaf dit moment werd door Zijne Excellentie Mgr de Bisschop de toelating verleend voortaan iedere zondag 3 HH. Missen op te dragen in de kerk, te klein voor een bevolking die nog voor meer dan 85 % regelmatig de zondagmis bijwoont, en tevens moet plaats bieden aan tal van gelovigen van Ledezijde en Papegem.

Dank zij de goede werking van de HH. Hartbonden en de invloed van de missie valt een eucharistische heropbloei waar te nemen en steeg het aantal Kommunies van 5.900 in 1953 tot 10.300 in 1954 en 13.800 in 1955, met een daling tot 12.300 in 1956 en een nieuwe verbetering in 1957 (13.200).

Het *parochieblad* (« Kerkelijk Leven »), dat de band tussen de

---

(66) Dit Kristusbeeld in lindenhout gekapt lag op de kast van de sakristie, de linkerhand en een gedeelte van de arm ontbrak. Het werd door de beeldhouwer, die eveneens het kruis maakte, gelukkig hersteld. — Bij deze gelegenheid werden de beelden van het H. Hart van Jezus en Maria verplaatst, ten einde het koor opener te maken; de godslamp werd langs de muur opgehangen.

(67) De werken, samen met het plaatsen van de plinten, werden door de kerkfabriek toegewezen aan Albien van Impe en uitgevoerd door Achiel van Impe en Paul de Vriendt. — De vereiste som werd samengebracht door de opbrengst van een tombola en van een Vlaamse Kermis, naast bijzondere giften.

(68) Rubberkussens voor de kommuniebank werden geschonken (Pasen 1957) en voor de biechtstoelen aangekocht, evenals een witte en rode koorkap.

parochianen en het parochieleven wil verstevigen, groeide van 45 tot 150 abonnementen (op 205 gezinnen) in 1957.

Tot bevordering van de kristelijke vlaamse kultuur werd in 1955 een afdeling opgericht van *het Davidsfonds,* met ontwikkelingsavonden, onder de leiding van het schoolhoofd J. de Mesel. De afdeling telt 57 leden.

Moge de parochie, op 24 oktober 1954 aan O.L. Vrouw toegewijd, verdere bloei kennen, tot eer van God en heil van de zielen!

Devoties.

Met het parochieleven zijn de devoties, binnen of buiten het kerkgebouw, veelal innig verbonden. Buiten de kerk bestaan te Impe geen speciale devoties : drie 19e eeuwse kapelletjes zijn toegewijd aan O.L. Vrouw. De bizondere devoties binnen de kerk dagtekenen, buiten deze tot Sint Denijs, uit de tweede helft van de 19e eeuw.

De oudste plaatselijke devotie is de verering van de *H. Dionisius*, patroon van de parochie, aanroepen tegen de hoofdpijn. Reeds midden de 18e eeuw wordt de volkse verering van deze heilige vermeld, waarbij de omliggende parochiën werden opgeroepen— « het uytdraegen vande aflaeten van de H. Dyonisius » (Krek. 1757) — en tevens zeer velen kwamen op 9 oktober, feest van deze heilige en gedurende het oktaaf. De devotie kwam tot stand wanneer de kerk op 6 augustus 1755 in het bezit kwam van een reliek van S. Denijs.

Sinds ongeveer 100 jaar wordt de biddag van de parochie op het feest van S. Denijs gevierd. Ten dage reikt de eredienst niet veel verder meer dan de parochie zelf.

De devotie tot de *H. Antonius*, abt, vereerd op 17 januari — « de kleine biddag » —, trekt bedevaarders uit het omliggende, vooral landbouwers uit Smetlede, die de heilige komen aanroepen tegen « het vuur ». De reliekbrief dagtekent van 1871.

Voorheen offerde men ook in natura (« een zende » bij slachting van een varken of bij kalving van een koe) aan de H. Antonius. Die gift werd door de veldwachter op de roepsteen nabij de kerk bij opbod verkocht. Dit gebruik verviel tijdens de 2e Wereldoorlog.

De *H. Aldegundis* wordt hier vooral aanroepen tegen de « waterkanker » (blaasjes in de mond). In de loop van het jaar bieden zich uit de naburige dorpen tal van bedevaarders aan. De kerk bekwam deze reliek in 1886.

De verering van de *H. Cornelius*, aanroepen tegen de stuipen (« seskens »), vooral op 2e Sinksendag, is hier van jonge datum (Reliekbrief van 1907). Alsdan kwamen de moeders in de namiddag naar de kerk met hun kinderen om de kinderzegen te ontvangen. Sinds 1956 werd de « Schreierkensmis » ingevoerd.

De Impenaren gaan sinds vele eeuwen op bedevaart naar O.L. Vrouw ter Nood te Lede, en voorheen zou niemand de « Noveen » hebben laten voorbijgaan zonder de ommegang te doen en nog steeds gaan velen jaarlijks die bedetocht.

Hierbij komen nog allerlei *volksdevoties*, in de vorm van bedevaarten. Voor de « nagelgaten » gaat men naar Burst en Borsbeke; voor de ogen naar Ottergem; voor de tanden naar kapelleken « Dingdong » (Erpe) t.e. van S. Apollonia; voor de « bleinroos » naar Rozebeke; voor het « droog-zilt » naar Asse (klooster) bij S. Bladerus (sic; voor Blasius) en naar Zellik bij S. Antonius; voor de hoofdpijn naar Lembeke; voor « brand » en zweren naar Saintes, Lettelingen en Edingen.

V. DEMOGRAFISCHE EN SOCIAAL-EKONOMISCHE EVOLUTIE

A. DEMOGRAFISCHE EVOLUTIE.

Het aanvangsstadium van de kultuur, en dus ook van bewoners op het grondgebied van Impe, is onbekend. Ongetwijfeld, zoals uit het toponiemisch materiaal op te maken valt, was het dorp reeds vroegtijdig bewoond.

De naam van het dorp behoort tot de periode vóór de romanisatie en germanisatie, door Dr M. Gysseling als « belgisch » aangeduid, en betekent *Hinapiu* — « *aan de Hin-ape* » (= water) (1).

Ook de dorpskouter, *Impekouter* en de *Papegemkouter* wijzen op een reeds zeer vroeg tot kultuur gebrachte bodem.

De aangroei van de bevolking maakte verdere ontbossing noodzakelijk, vooral gedurende de 12e en 14e eeuw. Hieraan herinneren een paar toponiemen : *het Rot, Testelrot* en *Ruekens*. Daarnaast een paar namen van eeuwenoude bossen : *Eekhout* en *Inhout*, waarbij eveneens *Houw* en *Stokt*.

Was er vruchtbare grond, nl. de *kouters* en de *velden;* andere bodem was van minder goede hoedanigheid, als *heide* en *etting* (= moeras).

Naast het bouwland waren er ook meersen, dienend tot grazing voor het vee of om gehooid te worden. *Broek* herinnert aan de moerassige oorsprong van sommigen hiervan, nl. *Michelbroek* (later *Megelbroek)* en *Nieuwenbroek*.

Slechts nadat het dorp dit ontwikkelingspeil heeft bereikt, beschikken wij over de eerste gegevens betreffende de bevolkingsdensiteit.

De bevolkingsevolutie wordt nagegaan, ingedeeld in twee verschillende perioden, gezien het grondig verschil aan dokumentatie : voor de eerste worden de gegevens hoofdzakelijk geput uit parochiale bronnen; de tweede loopt vanaf het frans bewind, met het invoeren van de burgerlijke stand.

a. Vóór 1800.

De dekanale verslagen doen ons de eerste gegevens omtrent de bevolkingsdichtheid van het dorp aan de hand. Het globaal bevolkingscijfer wordt niet aangegeven, maar slechts de kommunikanten of personen gehouden tot de paaskommunie (ouder dan 12 jaar). Gegevens worden eveneens geput uit de doop-, overlijdens- en huwelijksregisters, die bijgehouden zijn vanaf 1600.

1. *Kommunikanten.*

In tabel I worden in kolom 1 het jaartal, in kolom 2 de kommuni-

(1) **Land van Aalst**, jg. IV, 1952, blz. 205.

kanten aangegeven (een paar maal slechts met ongeveer vermeld). Deze cijfers laten toe bij benadering het bevolkingscijfer vast te stellen, nl. door toevoeging van ongeveer 2/5 niet-kommunikanten. Deze verhouding wordt bevestigd door gegevens van andere dorpen, waar wij beschikten zowel over het aantal kommunikanten als over het bevolkingscijfer. In kolom 3 staat de berekende bevolking; in kolom 4 het aantal dopen en in kolom 5 het per duizend geboorten op de berekende bevolking.

TABEL I

Jaartal	Kommunikanten	Berekende bevolking	Dopen	Per duizend geboorten op de berekende bevolking
1567	80	(133)	—	—
1574	o. 130	(227)	—	—
1598	o. 25 families	—	—	—
1613	58	(97)	5	51,5 ‰
1614	58	(97)	3	30,9 ‰
1627	120	(200)	8	40 ‰
1631		200 inw.	7	35 ‰
1633		190 inw.	9	47,3 ‰
1634		175 inw.	9	51,4 ‰
1635		190 inw.	5	35,7 ‰
1641	140	(233)	4	17,1 ‰
1653	138	(230)	7	30,4 ‰
1654	137	(228)	9	39 ‰
1659	153	(255)	6	23,5 ‰
1660	156	(260)	12	46,1 ‰
1661	0. 160	(266)	12	45,1 ‰
1663	156	(260)	12	46,1 ‰
1664	151	(252)	11	43,8 ‰
1665	152	(252)	10	39,6 ‰
1669			12	47,8 ‰
1670	0. 150	(251)	10	39,8 ‰
1672			13	51,7 ‰
1680	120	(200)	10	50 ‰
1684	145	(242)	18	74,5 ‰
1686	158 (58 gez.)	(263)	19	72,2 ‰
1689	170	(283)	13	45,9 ‰
1767	326	(543)	30	55,2 ‰
1794		588 inw.	19	32,3 ‰
1796		582 inw.	22	37,8 ‰

Zoals trouwens in de meeste dorpen van Vlaanderen, valt een gevoelige vermindering van de bevolking, met meer dan de helft, waar te nemen tussen 1574 en 1613. Uit tabel II blijkt dat ook Impe aan deze katastrofe niet is ontsnapt: ten dele ligt de oorzaak in de 16e eeuwse troebelen, maar vooral in de pestepidemie die onze gewesten teisterde in de tachtiger jaren en begin van de 17e eeuw. Het aantal inwoners van het naburige Lede verminderde van 800 tot 300 kommunikanten.

Tot midden de 17e eeuw groeide de bevolking langzaam aan, waarna die aangroei, ten gevolge van de pestepidemie, die hier zoals elders vooral heerste van 1667 tot 1670, werd gestuit en tot een daling overging, om achteraf opnieuw een opgaande lijn te volgen.

2. *Geboorten.*

Over het algemeen was het geboortecijfer vóór 1800 ongeveer 35 per duizend inwoners.

In tabel II wordt in de tweede kolom aangegeven het gemiddeld aantal geboorten per jaar (bekomen door de samentelling van de geboorten over tien jaren en de deling van het koëfficient door tien); in de derde kolom staat het cijfer van de gemiddelde overlijdens per jaar; in kolom vier het batig saldo en in kolom vijf de berekende bevolking (op een geboortecijfer van 37 $^0/_{00}$).

TABEL II

Tienjarige periode	Gemiddeld aantal geboorten	overlijdens	Overschot	Berekende bevolking	Geteide bevolking
1601-1610	4,9	1,3	36	132	
1611-1620	4,3	1,5	28	116	
1621-1630	6,5	1,1	54	173	
1631-1640	6,3	1,8	45	170	190-200
1641-1650	6,6	2,7	39	178	
1651-1660	8,5	3,3	52	230	
1661-1670	9,9	9,7	2	267	
1671-1680	9,2	8,2	10	249	
1681-1690	14,3	8,2	41	386	
1691-1700	6,9	10,2	— 33	186	
1701-1710	10,1	5,3	48	273	
1711-1720	11,1	8,8	23	300	
1721-1730	11,2	9,8	14	302	
1731-1740	12,6	8,5	41	340	
1741-1750	12,3	12,8	— 5	332	
1751-1760	16,3	12,4	39	440	
1761-1770	25,0	15,1	99	675	
1771-1780	20,3	12,8	75	540	
1781-1790	16,4	17,2	— 8	443	
1791-1800	16,4	14,0	24	443	582 (1796)

Bij een vergelijking van de berekende bevolking van tabel I en tabel II lopen sommige gegevens parallel, andere ver uit elkaar. In een paar gevallen ligt dit aan een abnormaal hoog geboortekoëfficient, als bv. in de periode 1681-1690, welke zeker een overdreven bevolkingscijfer vertoont. Het tegenovergestelde verschijnsel is vast te stellen in 1780-1800, met een uiterst laag geboortecijfer.

Gesteld dat de bevolking in 1600 ongeveer 100 zielen bedroeg en hierbij geteld het overschot van ieder tienjarige periode, zou de bevolking in 1796 761 eenheden hebben bereikt, waar de telling van 1796 er slechts 582 aangeeft. Dit wijst op een groter aantal uitwijkelingen

— ongeveer 200 — dan inwijkelingen; deze toestand duurt trouwens tot nog toe voort.

Gezien sommige personen zich speciaal bezig houden met het probleem van de *tweelingen* (al of niet in verband te brengen met oorlog en voedselschaarste), volgen hier verzamelde cijfers. Van 1681-90 10 tw., w.o. 3 in 1683 (febr./maart/april); van 1691-1700 één tw., evenals van 1711-1720; van 1731-1740 4 tw.; van 1761-1770 twee tw., evenzo van 1771-1780; van 1781-1790 één tw.; van 1791-1800 en van 1811-1820 twee tw.; van 1831-1840 één; in 1842 twee; van 1871-1880 twee tw.; van 1874-1886 5 tw.; van 1901-1910 3 tw., van 1911-1920 één tw.; in 1918, 1941 en 1948 twee tw.; in 1954 één tweeling.

Het aantal buitenechtelijke kinderen was niet groot. Voor de 17e eeuw 8 (1601-10 : 2, 1641-50 : 1, 1661-70 : 2, 1681-90 : 2, 1691-1700 : 1) en voor de 18e eeuw 24, waarvan 3 aangegeven als achteraf door een huwelijk gewettigd (1701-10 : 1, 1711-20 : 1, 1721-30 : 2, 1731-40 : 2, 1751-60 : 1, 1761-70 : 3, 1771-80 : 1, 1781-90 : 5; 1791-1800 : 7).

3. *Huwelijken.*

Het gemiddeld huwelijkskoëfficient voor het land bedroeg tijdens de 19e eeuw zeven per duizend. Dit koëfficient, dat zeker voor de 17e eeuw veel te laag ligt, toegepast op het gemiddeld aantal huwelijken voor dezelfde tienjarige perioden als aangegeven onder tabel II, geeft in tabel III, kolom 3 de teoretische bevolking van het dorp. Ter vergelijking wordt in de 4e kolom de naar de geboortecijfers berekende bevolking aangegeven.

TABEL III

Tienjarige periode	Gemiddeld aantal huwelijken	Teoretische bevolking	Teoretische bevolking volgens de geboorten
1601-1610	0,7	100	132
1611-1620	0,9	130	116
1621-1630	1,8	257	173
1631-1640	2,1	300	170
1641-1650	3,0	430	178
1651-1660	3,5	500	230
1661-1670	3,3	471	267
1671-1680	2,0	285	249
1681-1690	2,4	342	386
1691-1700	3,1	442	186
1701-1710	3,2	457	273
1711-1720	3,0	428	300
1721-1730	3,0	428	302
1731-1740	2,6	371	340
1741-1750	3,3	471	332
1751-1760	3,3	471	440
1761-1770	3,9	557	675
1771-1780	3,9	557	540
1781-1790	4,8	685	443
1791-1800	5,4	771	443

Op één uitzondering na, ligt het bevolkingscijfer berekend op het huwelijkskoëfficient hoger, en zelfs abnormaal hoger, dan de teoretische bevolking, berekend op het aantal geboorten. Uit een vergelijking met het gekende bevolkingscijfer in 1796, blijkt dat het gemiddeld huwelijkskoëfficient niet 7, maar 9 is; dit geldt eveneens voor de periode 1631-1640.

4. *Geboorten per huwelijk.*

Tabel II en III maken het mogelijk tabel IV samen te stellen en aldus het gemiddeld aantal geboorten per huwelijk tussen 1610 en 1890 vast te stellen. Het staat vast dat de meeste geboorten doorgaans binnen de eerste vijftien jaar na het huwelijk voorkomen; daarom werd voor deze berekening het huwelijksgemiddelde genomen uit de tienjarige periode, die deze van de geboorten voorafgaan.

Om zo nauwkeurig mogelijk de werkelijkheid te benaderen wordt in kolom 5 het « verbeterd » gemiddelde aangegeven. Dit wordt bereikt door het gemiddelde van drie opeenvolgende gemiddelden.

TABEL IV

Tienjarige periode	Geb. per. periode	Huwel. van voorgaande per.	Geboorten per huwelijk	Verbeterd gemiddelde
1601-1610	4,9	0,9	5,4	
1611-1620	4,3	1,8	2,4	3,6
1621-1630	6,5	2,1	3,1	2,5
1631-1640	6,3	3,0	2,1	2,3
1641-1650	6,6	3,5	1,9	2,2
1651-1660	8,5	3,3	2,5	2,7
1661-1670	9,9	2,0	4,9	3,7
1671-1680	9,2	2,4	3,8	4,4
1681-1690	14,3	3,1	4,6	4,1
1691-1700	6,9	3,2	2,1	3,3
1701-1710	10,1	3,0	3,3	3,0
1711-1720	11,1	3,0	3,7	3,7
1721-1730	11,2	2,6	4,3	3,9
1731-1740	12,6	3,3	3,8	4,6
1741-1750	12,3	3,3	3,7	3,8
1751-1760	16,3	3,9	4,1	4,7
1761-1770	25,0	3,9	6,4	4,8
1771-1780	20,3	4,8	4,2	4,5
1781-1790	16,4	5,4	3,0	3,5
1791-1800	16,4	4,7	3,4	

Het gemiddeld aantal kinderen per gezin bedraagt voor de behandelde periode 3,6. Over het algemeen kan er, spijts de schommelingen, een lijn worden gevonden : dalend van 1600 tot 1650, stijgend van 1651 tot 1680, wanneer een nieuwe daling volgt van 1681 tot 1710 (de voortdurende oorlog zal hieraan niet vreemd zijn), gevolgd van een bijna konstante stijging tot 1770, met een nieuwe inflatie op het einde van het Oude Regime.

Bij een vergelijking met het naburige Lede loopt in dat dorp de dalende lijn van 1600 tot 1710, al was het geboortecijfer er nooit zo laag als te Impe; daarop volgt een regelmatige stijging.

Dit verschil in aantal kinderen per gezin (te Lede 4,6, te Haalter 4,9) ligt grotendeels aan de uitwijking van de jonggehuwden, zoals blijkt uit de gegevens volgend op tabel II; het geboorteverschil in de verscheidene perioden werd hierdoor eveneens beïnvloed en is geen gevolg van het al of niet toepassen van de geboortebeperking, maar ondergaat de invloed zowel van de levensduur der gehuwden als van het groot aantal kindersterften.

De aangroei van het aantal kinderen per gezin wijst op een stijging van de gemiddelde levensduur, dit vooral dank zij vrede en rust, die hier heerste gedurende het Oostenrijks tijdvak.

5. *Overlijdens.*

Het jaarlijks gemiddeld aantal overlijdens vindt men in tabel II; het valt op dat slechts in drie tienjarige perioden (1691-1700, 1741-1750 en 1781-1790) het aantal overlijdens dit der geboorten overtreft.

In de loop van tweehonderd jaar zijn er 43 of ongeveer 1/5 waarin het aantal geboorten door dit van de overlijdens wordt overtroffen.

In de pestjaren 1667 4 geb. 25 overl., 1668 5 geb. 20 overl., in 1676 21 overl. vanaf augustus. Men telt meer overlijdens dan geboorten in 1615 (— 3), 1640 (— 3), 1646 (— 8) (2), 1667 (— 21), 1668 (— 15), 1670(— 7) (3), 1674 (— 3), 1676 (— 10) (4), 1677 (— 1), 1678 (— 4), 1679 (— 2), 1694 (— 12), 1695 — 7), 1696 (— 2), 1697 (— 5), 1699 (— 17), 1700 (— 3), 1706 (— 4), 1708 (— 1), 1709 (— 5), 1715 (— 5), 1717 (— 2), 1720 (— 8), 1721 (— 5), 1723 (— 4), 1728 (— 5), 1730 (— 2), 1740 (— 2), 1741 (— 5), 1742 (— 2), 1744 (— 8), 1746 (— 4), 1748 (— 1), 1749 (— 2), 1755 (— 3), 1770 (— 2), 1773 (— 4), 1781 (— 2), 1785 (— 4), 1787 (— 9), 1789 (— 22), 1794 (— 13), 1796 (— 3) (5).

Samenvatting.

De berekeningen tonen aan dat de bevolking in 1567 ongeveer 135 zielen bedroeg. Hierop volgde een gevoelige vermindering omstreeks 1610,, waarna een geleidelijke aangroei, met een nieuwe inzinking omstreeks 1680. Op 230 jaar was de bevolking meer dan vervierfoudigd, spijts het verlies door uitwijking.

De faktor emigratie en migratie heeft gewerkt in het nadeel van het dorp, zo niet ware het aantal inwoners gedurende diezelfde periode meer dan vervijfvoudigd.

---

(2) In 1646 eiste de pest te Lede 271 slachtoffers; te Impe telde men 11 overlijdens tegen 3 geboorten.

(3) 10 geboorten en 17 overlijdens. Ook te Lede komen in 1670 73 gevallen van pest voor.

(4) 12 geboorten en 22 overlijdens, vanaf de maand augustus 21. Eveneens te Lede verscheen de pest in augustus 1676 en telde men 113 overlijdens, in 1677 87 en in 1678 50.

(5) In 1728 (16 overl.), in 1741 (15 overl.), in 1744 (17 overl.). Ook te Lede heerste « een kwaadaardige koorts ». In 1781 (21 overl.) en volgende jaren ook gevallen van « dissenterie » of buikloop. In 1794 heeft men opnieuw met de pest af te rekenen (te Lede 133 overlijdens).

b. **Na 1800.**

De telling van 1796 geeft voor Impe een bevolking van 582 zielen, waarvan 416 ouder dan 12 jaar en 166 kinderen. Het batig saldo (verschil tussen geboorten en overlijdens) van 1796 tot 1831 bedroeg 213. Wat een bevolkingscijfer van 795 zou vertegenwoordigen, ware ook in deze periode de deficitaire faktor van de uitwijking niet opgetreden, zodat het aantal inwoners slechts 707 was.

Die faktor zal, zoals tabel VI aantoont, steeds een verliespost blijven voor het dorp, zowel gedurende de 19e als de 20e eeuw. In de loop van de laatste 150 jaar steeg het bevolkingscijfer slechts met 1/4.

TABEL V

Jaar	Inwoners	Jaar	Inwoners	Jaar	Inwoners	Jaar	Inwoners
1829	683	1862	634	1894	654	1926	732
1831	707	1863	626	1895	659	1927	747
1832	709	1864	621	1896	668	1928	743
1833	701	1865	622	1897	667	1929	733
1834	716	1866	632	1898	664	1930	751
1835	709	1867	624	1899	663	1931	727
1836	715	1868	630	1900	683	1932	738
1837	715	1869	628	1901	690	1933	766
1838	721	1870	620	1902	682	1934	777
1839	708	1871	600	1903	691	1935	769
1840	709	1872	687	1904	698	1936	769
1841	714	1873	593	1905	691	1937	780
1842	717	1874	592	1906	673	1938	768
1843	716	1875	603	1907	686	1939	758
1844	723	1876	604	1908	685	1940	751
1845	711	1877	614	1909	687	1941	768
1846	684	1878	604	1910	712	1942	767
1847	685	1879	598	1911	708	1943	766
1848	674	1880	601	1912	709	1944	776
1849	668	1881	613	1913	721	1945	748
1850	667	1882	612	1914	728	1946	767
1851	671	1883	606	1915	737	1947	780
1852	669	1884	610	1916	736	1948	760
1853	653	1885	610	1917	740	1949	750
1854	649	1886	623	1918	733	1950	745
1855	639	1887	629	1919	717	1951	746
1856	645	1888	636	1920	706	1952	755
1857	649	1889	635	1921	709	1953	758
1858	661	1890	657	1922	727	1954	762
1859	657	1891	638	1923	722	1955	755
1860	655	1892	647	1924	735	1956	768
1861	643	1893	648	1925	729	1957	734

Vanaf de « Hongerjaren » 1846-48 bestatigt men een langzame afname van de bevolking, die blijft voortduren tot 1872, waarna opnieuw een geleidelijke aangroei volgt tot 1918, met een nieuwe verminde-

ring gedurende een drietal jaren, gevolgd van een hernieuwde opgang tot 1928, waarna een periode van wisselende bevolkingsbeweging.

Voor de 19e en 20e eeuw was het laagste bevolkingscijfer 587 in 1872 en het hoogste 780 in 1947.

Een vergelijking tussen 1829 (683 inw.) en de telling van 1947 (780 inw.) geeft een koëfficient in per % van 114,20, waarbij Impe wat de bevolkingsaangroei betreft op de 68e plaats komt van de 81 gemeenten van het arrondissement Aalst (6).

De aangroei van de bevolking, bij uitsluitende berekening van het verschil tussen geboorten en overlijdens, zou 1428 eenheden hebben bedragen of ongeveer het dubbel van nu. Er is dus een groot verlies aan uitwijking, die vooral gevoelig was, naast een laag geboortecijfer in de twintigjarige periode na de « Hongerjaren 1846-48 ». Hierop volgde een geleidelijk herstel van het geboortecijfer, met als hoogtepunt de periode 1881-90, waarna een daling volgde die 10 % bereikte in de periode 1921-1930, waarop, na een licht herstel in 1931-1940, een nieuwe inzinking met 6 percent in de volgende periode, die samenvalt met de Tweede Wereldoorlog, valt waar te nemen. In tegenstelling met verschillende dorpen, waar een verbetering van de geboortetoestand dient aangestipt, loopt de dalende lijn hier nog voort.

Het aantal onwettige kinderen bedroeg voor de 19e eeuw 81 of 4,45 %, waarvan 19 door een huwelijk werden gewettigd (1801-10 : 8, 1811-20 : 9, 1821-30 : 16, 1831-40 : 12, 1841-50 : 6; 1851-60 : 5, 1861-70 : 12, 1871-80 : 6, 1881-90 : 5, 1891-1900 : 2); voor de eerste helft van de 20e eeuw telde men 22 buiten-echtelijke kinderen of 2,48 % (1901-10 : 5, 1911-20 : 7, 1921-30 : 7, 1931-40 : 8, 1941-50 : 3), waarvan 7 werden gewettigd. Het zou evenwel verkeerd zijn uit bovenstaande gegevens tot een hoger zedelijk peil van de bevolking te besluiten.

Tabel VI geeft een klaar overzicht zowel van het gemiddeld aantal geboorten als van dit der overlijdens, evenals van de in- en uitwijkingen, met het batig saldo of verlies.

Nam het aantal geboorten af, in zekere mate daalde ook dit van de overlijdens. Voor Impe valt het op dat de daling van de sterften de vergelijking niet kan doorstaan met andere dorpen en hoger ligt. Dit vindt zijn verklaring in de uitwijking van de jongeren; een faktor waarmee ook dient rekening gehouden voor het geboortepercent.

In de meeste jaren overtreffen de geboorten de overlijdens. Uitzonderingen op deze verhouding komen voor in de jaren 1805 (22 °, 24 †), 1808 (23 °, 28 †), 1809 (21 °, 22 †), 1813 (10 °, 14 †), 1818 (10 °, 20 †), 1820 (15 °, 22 †), 1821 (13 °, 14 †), 1833 (19 °, 20 †), 1839 (16 °, 17 †), 1847 (6 °, 13 †), 1855 (13 °, 16 †), 1861 (8 °, 10 †), 1862 (9°, 12 †), 1867 (11 °, 12 †), 1870 (14 °, 16 †), 1871 (16 °, 23 †), 1872 (14 °, 19 †), 1874 (11 °, 13 †), 1895 (13 °, 15 †), 1908 (14 °, 15 †), 1915 (13 °, 18 †), 1916 (14 °, 15 †), 1918 (11 °, 14 †), 1949 (11 °, 18 †).

(6) **Het Land van Aalst,** jg. I, nr 3, blz. 76. — Vlierzele komt op de 55e plaats met 128,08 %, Smetlede op de 47e plaats met 138,49 %, Erpe op de 28e plaats met 174,42 %, Lede op de 14e plaats met 220,31 % en Wanzele op de 27e plaats met 175,19 %. Dit wat de aangrenzende gemeenten betreft.

TABEL VI

Tienjarige periode	Gemiddeld aantal				Overschot	Gemiddeld aantal		Overschot of verlies	Totaal overschot of verlies
	geboorten per jaar	per ‰	overlijdens per jaar	per ‰		inwijk.	uitw.		
1801-1810	24,0	37,7	18,3	29,5	+ 57	—	—	—	
1811-1820	19,8	31,0	13,3	20,7	+ 65	—	—	—	
1821-1830	18,9	28,4	12,6	18,9	+ 63	—	—	—	
1831-1840	21,0	29,5	13,0	18,3	+ 80	—	—	—	
1841-1850	15,0	21,5	10,6	15,2	+ 44	65	90	— 21	+ 23
1851-1860	14,0	21,3	10,9	16,6	+ 31	—	—	—	
1861-1870	13,0	18,8	11,6	16,8	+ 14	64	123	— 59	— 45
1871-1880	18,0	30,0	15,4	27,3	+ 26	146	167	— 21	+ 5
1881-1890	20,5	32,8	15,9	25,6	+ 46	131	118	+ 13	+ 59
1891-1900	17,5	26,5	11,4	16,9	+ 61	196	218	— 22	+ 39
1901-1910	19,0	27,5	11,3	16,3	+ 77	196	257	— 61	+ 16
1911-1920	18,1	25,0	12,3	17,0	+ 58	225	283	— 58	
1921-1930	16,7	22,7	8,6	11,7	+ 81	277	283	— 6	+ 75
1931-1940	18,3	24,0	12,1	15,9	+ 62	351	407	— 56	+ 6
1941-1950	14,4	18,8	8,9	12,9	+ 55	340	389	— 49	+ 6
1951-1955	68	16,6	42	11,1	+ 26	141	158	— 17	+ 9
	of 13,6		of 8,4						

Uit tabel VI blijkt dat het verschil tussen in- en uitwijking over een periode van ongeveer honderd jaar, op één uitzondering na, nl. de tienjarige periode van 1881-1890, steeds in het nadeel van het dorp, dat aldus 430 zielen verloor, plaats vond. Het verkeersprobleem en de werkgelegenheid zijn hieraan niet vreemd.

TABEL VII

Oorsprong van de bevolking.

Tellingsjaar	Geboorteplaats Impe	%	In andere gemeenten van het land	%	in het buitenland	%
1846	515	74,8	173	25,1	0	—
1856	491	76,1	154	23,8	0	—
1866	501	79,2	131	20,7	0	—
1880	463	77,0	138	22,9	0	—
1890	499	75,9	155	23,6	3	0,4
1900	501	73,2	181	26,7	1	—
1910	508	71,4	203	28,5	1	—
1920	499	70,7	206	29,2	1	—
1930					4	—
1947	408	52,7	366	46,5	6	0,7

De bevolking vertoont over het algemeen tekens van bodemvastheid. Dit althans tot na de eerste wereldoorlog. In 1846 waren 74,8 % van de inwoners autochtonen, terwijl de overigen — op twee na — uit de provincie Oost-Vlaanderen afstamden. Van de 25,1 % uitheem-

sen stamden het grootste gedeelte uit de randgemeenten. De volkstelling van 1947 toont aan dat ongeveer de helft van de inwoners van het dorp elders zijn geboren, terwijl hiervan 25 of 3,2 % oorspronkelijk zijn uit andere provincies van het land. Die evolutie vindt men in tabel VII.

De daling van het geboortecijfer heeft natuurlijk ook zijn invloed op **de samenstelling van de gezinnen.** Tabel VIII vertoont de hierin gevolgde evolutie.

TABEL VIII

Jaar	*1598*	*1686*	*1846*	*1856*	*1866*	*1880*	*1890*	*1900*	*1910*	*1920*	*1930*	*1947*
Inw.			688	645	632	601	657	683	712	706	751	780
Gez.	25	58	133	128	130	131	129	134	143	145	172	210
Gemiddeld			5,17	5,03	4,86	4,60	5,10	4,94	4,97	4,86	4,37	3,71

Deze gezinnen beschikken over een bepaald aan tal **woningen:**

TABEL IX

Jaar	*1846*	*1856*	*1866*	*1880*	*1890*	*1900*	*1910*	*1920*	*1930*	*1947*
Huizen	132	128	130	133	128	130	140	142	167	192
Gebouwen	—	—	—	—	4	3	4	—	4	2

Tot bij de eerste wereldoorlog was ieder gezin samengesteld uit ongeveer 5 personen; in 1930 met ½ procent verminderd, werd in 1947 nog slechts 3,7 bereikt.

Het gemiddeld aantal van 3,71 leden per gezin, bij de telling van 1947, kan als volgt worden verdeeld: 14 personen woonden alleen (waarvan 6 over één en 4 over twee woonvertrekken beschikken) (7), 43 gezinnen tellen slechts 2 personen, 51 gezinnen 3 personen, 42 gezinnen 4 personen, 28 gezinnen 5 personen, 16 gezinnen 6 personen, 10 gezinnen 7 personen, 3 gezinnen 8 personen, 2 gezinnen 9 personen en 1 gezin 10 personen.

Beschikken de meeste gezinnen over voldoende woonruimte, toch kan dit betwijfeld worden voor een gezin, samengesteld uit 6 personen, dat slechts over één kamer beschikt, evenals voor de 2 gezinnen met 6 personen, die over twee kamers beschikken; evenmin bevredigend in het gezin met 5 personen en één kamer en de 10 gezinnen met evenveel personen en 2 kamers.

Tabel X schenkt een bevestiging voor de gegevens van tabel VIII, waarbij de achteruitgang van het gezinsleven opvalt. Het aantal kinderen per gezin ligt over het algemeen lager dan in andere dorpen.

Voor de berekening werden de huwelijken genomen uit de aangegeven periode, de geboorten evenwel uit het decennium volgend op dit waarin de huwelijken plaats vonden. Zo voor de periode 1801-1810 werden de huwelijken uit deze periode genomen en de geboorten uit de periode 1811-1820.

(7) Vermoedelijk gaat het hier om een inwonende ouder, die één of twee kamers bewoont.

TABEL X

Periode	Geboorten	Huwelijken	Aantal kinderen per gezin
1801-1810	19,8	4,7	4,21
1811-1820	18,9	3,9	4,84
1821-1830	21,0	4,9	4,28
1831-1840	15,0	4,8	3,12
1841-1850	14,0	3,3	4,24
1851-1860	13,0	4,8	2,70
1861-1870	18,0	6,3	2,53
1871-1880	20,5	4,4	4,65
1881-1890	17,5	4,5	3,91
1891-1900	19,0	5,3	3,58
1901-1910	18,1	5,1	3,54
1911-1920	16,7	4,3	3,88
1921-1930	18,3	5,3	3,45
1931-1940	14,4	5,0	2,88
1941-1950	13,6	6,0	2,26
1951-1955		6,6	

Vanaf de tienjarige periode 1891-1900 neemt men in het aantal kinderen per gezin een dalende lijn waar, die in de loop van 70 jaar geleidelijk met meer dan de helft verminderde.

In aansluiting met wat voorafgaat, volgt in tabel XI het aantal levend geboren kinderen en in tabel XII het aantal in leven zijnde kinderen van gehuwde paren, weduwnaars en weduwen op 31 december 1947.

TABEL XI

Kinderen	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ouders	24	38	37	30	26	20	10	6	2	6	1	1	1	1
%	11,8	18,7	18,2	14,7	12,8	(————				23,6			————)	

Van de 203 ouders zijn in 163 gevallen nog beide echtgenoten in leven, 12 zijn weduwnaar en 22 weduwen.

Uit bovenstaand tabel blijkt dat ongeveer de helft van de gehuwden (48,7 %) een onvoldoend aantal kinderen voortbrengen tot de instandhouding van de bevolking. Volgend tabel toont dit nog duidelijker aan, wat de nog in leven zijnde kinderen betreft.

TABEL XII

Kinderen	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ouders	26	40	44	41	25	9	9	7	3	2
%	12,8	19,7	21,6	20,1	12,3	(————		14,7	————)	

In dit tabel merkt men een nog meer ongunstige toestand, gezien 54,1 % van de gezinnen te kort schieten wat de instandhouding en de aangroei van de bevolking betreft. De grotere gezinnen met meer dan 5 kinderen vertegenwoordigen slechts 10,6 % van het totaal.

Zowel de daling van het geboortecijfer, het verlies aan uitwijking, als de vermindering der sterften blijven niet zonder invloed op de samenstelling van de bevolking wat de ouderdom betreft. Dit wordt aangetoond in tabel XIII, dat de samenstelling van de bevolking geeft naar ouderdom en burgerlijke stand.

TABEL XIII

Samenstelling van de bevolking naar ouderdom en burgelijke stand :

	Van 0 tot 14 jaar	Van 15 tot 54 jaar	Van 55 jaar en meer
1866	76 m. / 84 vr. } 160 (25,3 %)	173 m. / 188 vr. } 361 (57,1 %)	63 m. / 48 vr. } 111 (17,5 %)
1880	81 m. / 89 vr. } 170 (28,1 %)	141 m. / 170 vr. } 311 (51,7 %)	64 m. / 56 vr. } 120 (20,1 %)
1890	111 m. / 109 vr. } 220 (33,4 %)	159 m. / 171 vr. } 330 (50,2 %)	54 m. / 53 vr. } 107 (16,3 %)
1900	105 m. / 118 vr. } 223 (32,6 %)	172 m. / 174 vr. } 346 (50,6 %)	54 m. / 60 vr. } 114 (16,7 %)
1910	113 m. / 119 vr. } 232 (32,5 %)	171 m. / 177 vr. } 348 (48,8 %)	63 m. / 69 vr. } 132 (18,6 %)
		Van 15 tot 59 jaar	**Van 59 jaar en meer**
1930	104 m. / 108 vr. } 212 (28,2 %)	212 m. / 227 vr. } 439 (58,4 %)	44 m. / 56 vr. } 100 (13,3 %)
1947	106 m. / 95 vr. } 201 (25,7 %)	226 m. / 236 vr. } 462 (59,2 %)	58 m. / 59 vr. } 117 (15 %)

Een opgaande lijn in het percent van de personen jonger dan 15 jaar is waar te nemen tot 1890, waarna een ongeveer stabiele periode volgt van 20 jaar, gevolgd van een dalende kurve.

Bleef de aktieve bevolking tot nog toe konstant, toch zijn de vooruitzichten voor de toekomst minder gunstig, gezien de vermindering van de jongere generatie met 2,5 % tegenover 1930 en met 7 procent tegenover 1910 (8).

In tabel XIV volgt de indeling der bevolking op 31 december van ieder tellingsjaar, de ongehuwde mannen en vrouwen, gehuwde mannen en vrouwen, weduwnaars en weduwen. De telling van 1930 vermeldt slechts één gescheiden vrouw.

Twee feiten vallen in onderstaande tabel op te merken :

Vooreerst dat een groter procent van de bevolking is gehuwd : op een tijdspan van honderd jaar maakt dit een verschil van ongeveer 18 % voor de mannen en 17 % voor de vrouwen. Dit is vooral te verklaren uit de gewoonte het huwelijk op jeugdigere leeftijd af te sluiten. Zoals ook elders vindt de veralgemening van de jongere huwelijken oorzaak in de verandering van beroep, nl. de vlucht van het landbouwbedrijf, dat geen of onvoldoende levensmogelijkheid biedt, naar de nijverheid, dat bestaansmogelijkheden inhoudt voor hen die een nieuw gezin willen stichten.

(8) In Haaltert respektievelijk 4 en 13 %.

Tevens de vermindering met 15,8 procent van de ongehuwde bevolking, waarbij vooral de afname van de kinderzegen een niet geringe rol speelt.

Verminderde het aantal weduwnaars met meer dan de helft, dit van de weduwen bleef ongeveer hetzelfde.

TABEL XIV

Familiale toestand.

Jaar	Ongehuwde		Gehuwde		Weduwen		Totaal	
	M.	Vr.	M.	Vr.	M.	Vr.	M.	Vr.
1846	237	230	90	90	23	18	350	338
	(68 %)	(68 %)	(25,5 %)	(26,6 %)	(6,5 %)	(5,3 %)		
1856	209	227	84	84	17	24	310	335
			(27,1 %)	(25 %)				
1866	212	225	77	77	23	18	312	320
			(24,3 %)	(24 %)				
1880	181	214	86	86	29	15	296	315
			(28,3 %)	(27,3 %)				
1890	219	223	93	93	12	17	324	333
			(28,7 %)	(27,9 %)				
1900	228	243	90	93	13	16	331	352
			(27,1 %)	(26,4 %)				
1910	228	245	100	100	19	20	347	365
			(28,8 %)	(27,3 %)				
1930	213	231	137	137	10	23	357	392
			(38,3 %)	(34,9 %)				
1947	209	198	169	170	12	22	390	390
	(53,6 %)	(50,8 %)	(43,3 %)	(43,5 %)	(3 %)	(5,6 %)		

Tabel XV geeft naast het gemiddeld aantal huwelijken per jaar, ook dit per duizend inwoners.

TABEL XV

Tienjarige periode	Gemiddeld aantal huwelijken per jaar	per duizend
1801-1810	4,7	7,5
1811-1820	3,9	6,1
1821-1830	4,9	7,3
1831-1840	4,8	6,6
1841-1850	3,3	4,7
1851-1860	4,8	7,3
1861-1870	6,3	9,1
1871-1880	4,4	7,3
1881-1890	4,5	7,2
1891-1900	5,3	8,0
1901-1910	5,1	7,3
1911-1920	4,3	5,9
1921-1930	5,3	7,2
1931-1940	5,0	6,5
1941-1950	6,0	6,5
1951-1955	6,6	8,7

Er ligt geen vaste lijn in het per duizend van de huwelijken. Naast hoogtepunten kent men ook inzinkingen, die veelal te verklaren zijn

uit de tijdsomstandigheden, als « de Hongerjaren van 1846-48 » (4,7 °/₀₀) en de Eerste Wereldoorlog (5,9 °/₀₀); de Tweede Wereldoorlog had in dat opzicht een geringere weerslag.

Besluit.

De toenemende vermindering van het aantal geboorten is niet slechts te wijten aan de « moderne » levensopvatting in zake huwelijksmoraal, die ook het dorp niet spaarde, maar tevens aan de uitwijking van de jongere elementen. Ligt elders, zoals bv. te Haaltert en te Lede, dit keerpunt bij de Eerste Wereldoorlog, voor Impe stelt men de daling reeds vast vanaf 1890, met de grootste inzinking vanaf de Tweede Wereldoorlog.

De bevolking van Impe bereikte in 1947 een dichtheid van 282 inwoners per km² (in 1955 verminderd tot 273), terwijl deze voor het arrondissement Aalst 506 bedroeg, voor Oost-Vlaanderen 404 en voor het land 282 per km².

B. SOCIAAL-EKONOMISCHE EVOLUTIE.

Impe was, zoals trouwens algemeen in de dorpen van het Land van Aalst, een landbouwersdorp, waar het bedrijf zowel de kulturen als de veestapel omvatte. De bevolking leefde van het landbouwbedrijf, als eigenaar, of als huurder, hetzij als hoeveknecht. Gezien het grootste gedeelte over onvoldoende bouwgrond beschikten om in het levensonderhoud van de gezinsleden te voorzien, werd dit te kort aangevuld door het familiaal spinnen en weven.

Er waren ook landbouwers, die als stielman werkzaam waren. Zo blijkt uit de inboedels van de 17e en 18e eeuw dat hier een timmerman was en een barbier, naast twee mulders, een brandewijnbrouwer, een herbergier en een klompenmaker.

De *molens*. De *watermolen* wordt reeds vernoemd in de 14e eeuw en was achtereenvolgens in bezit van de familie De Lantmetere (van 14e tot eerste helft van de 17e eeuw), de familie Maes (17e tot begin van 18e eeuw), de familie De Ridder (tot begin van de 19e eeuw), de familie Schockaert (tot begin van de 20e eeuw), sindsdien de familie Props. Vanaf de 17e eeuw wordt samen met deze molen ook een stampkot genoemd, tot het voortbrengen van olie en lijnzaadkoeken.

De houte *windmolen* was midden de 16e eeuw eigendom van de familie Tucswer — vanwaar nu nog de benaming *Tukmolen* —, gedurende de 17e eeuw aan de familie Meuleman, vanaf het begin van de 19e eeuw aan de familie Impens. Sinds de Tweede Wereldoorlog buiten gebruik.

Er was ook een *brouwerij*, in 1572 « een camme ande kercke », in 1711 « een brauwerije, competerende Jan de Sadeleer en Elisabeth de Mol, sijn huysvrouw », vanaf midden de 18e eeuw gekend als herberg « de Mol ». Dusdanige « brouwerij » had slechts een beperkt belang en diende veelal slechts om in de behoeften van een uitgebate herberg

De veroordeelde eeuwenoude windmolen

te voorzien. Het beroep van schrijnwerker werd beoefend door de meestertimmerman Adriaan Impens en Jan Eloyt, beide gedurende de eerste helft van de 18e eeuw; Joos Eeckhout, zoon Lieven, was hier in dezelfde periode klompenmaker, stiel tot bij het einde van dezelfde eeuw uitgeoefend door Joannes van den Berghe.

Vooraleer uit te wijden over de voornaamste taak van het gezin, willen wij eerst stilhouden bij een aanvullende familiale bedrijvigheid, nl. *het spinnen en het weven,* gedurende de 17e en 18e eeuw, in zover het mogelijk was dit vast te stellen aan de hand van de bewaarde inboedels (9). Zowel het spinnen als het weven was arbeid door vrouwen verricht, op de eerste plaats om te voorzien in de eigen familiale behoeften. Hieruit volgde dat omzeggens op ieder hofstede de vlasteelt werd beoefend. Het voorbereidend werk was winterwerk voor de mannen (10). In de meeste gezinnen overtrof de voortbrengst het eigen familiaal verbruik en een gedeelte werd als garen of lijnwaad op de markt te Aalst verkocht.

Het onderzoek voor Impe loopt over een totaal van 161 inboedels, die allen werden uitgepluisd en aan de hand van deze werd volgend tabel samengesteld.

TABEL I

Tienjarige periode	Aantal Staten van Goed	Geen weefgetouw noch spinnewiel	Spinnewiel	Weefgetouw	Spinnewiel en weefgetouw
tot 1650	9	3	3	4	1
1651-1660	12	2	7	9	6
1661-1670	21	4	15	14	12
1671-1680	7	0	6	2	2
1681-1690	10	0	7	8	5
1691-1700	20	0	17	14	11
1701-1710	7	0	7	5	5
1711-1720	20	0	19	15	14
1721-1730	13	1	10	9	7
1731-1740	12	2	9	9	8
1741-1750	12	1	10	10	9
1789-1794	18	2	16	8	5

In de periode van 1651-1700 beschikken slechts 6 gezinnen, vol-

(9) Deze inboedels kunnen geraadpleegd op het Ra. te Gent, fonds Impe, maar hebben erg geleden onder de vochtigheid. De periode van 1750 tot 1789 ontbreekt volledig. Enkele Staten van Goed van Impe berusten op het gemeentehuis te Lede (nr 51).

(10) Het vlas, nadat het geroot en gedroogd was, diende nog heel wat bewerkingen te ondergaan, vooraleer het tot « vlassengaren » kon worden gesponnen. Eerst werd het vlas **gebookt,** waarbij het houterig stengeltje **(de leem)** werd gebroken en niet de draden, die er rond liggen. Hiertoe gebruikte men de bookhamer (= houten blok met diepe groeven en korte, kromme steel). Daarna volgde het **zwingelen,** eerst met de korte zwingelstok en daarop met de lange zwingelstok. Ten slotte werd het vlas **gehekeld** of gekamd met een houten (grove en fijne) kam of hekel, waarbij het garen van de afval werd gescheiden. Van deze afval of « **het werk** » werd het « **werkegaren** » gesponnen, waaruit de « werk- of drolsargen » werden geweven. Hekelen werd veelal ook door de vrouwen gedaan. (Cfr P. LINDEMANS, **Geschiedenis van de Landbouw in België,** II, 222, 238-240).

gens 70 Staten van Goed, noch over spinnewiel, noch over weefgetouw, hetzij 8,5 %.

52 of 74 % beschikken over 1 tot 4 spinnewielen, w.o. 25 over 2, 8 over 3 en 1 over 4 (11).

47 of 67,1 % beschikken over een weefgetouw, w.o. 7 over 2 getouwen.

36 of 51 % beschikken zowel over een getouw als over spinnewielen.

2 getouwen werden gehuurd en één staat aangegeven als verhuurd.

In de periode van 1701-1750, zijn er op 64 Staten van Goed slechts 4 of 6,20 %, waarin geen spraak is van spinnewiel of weefgetouw.

55 of 85,9 % beschikken over 1 tot 4 spinnewielen, w.o. 24 over 2, 12 over 3 en 1 over 4.

48 of 75 % beschikken over een getouw, w.o. 4 over 2 en 1 over 3.

43 of 67,1 % beschikken zowel over een getouw als over spinnewielen.

In de periode van 1789-1794 zijn er slechts 2 of 11 % op 18 Staten van Goed zonder spinnewiel of weefgetouw.

16 of 88,8 % beschikken over 1 tot 4 spinnewielen, w.o. 6 over 2, 4 over 3 en 2 over 4.

8 of 44,4 % beschikken over een weefgetouw, w.o. één over 2.

5 of 27,7 % beschikken zowel over een getouw als over spinnewielen.

Uit bovenstaande gegevens kan worden opgemaakt dat het aantal gezinnen, waar noch spinnewiel, noch weefgetouw te vinden was, in de eerste periode een zeer klein percent uitmaakte, percent dat nog verminderde in de tweede periode, maar iets vermeerderde vóór de Franse Revolutie.

Een aangroeiend procent gezinnen (tot ongeveer 90 %) beschikten over één of meer spinnewielen.

Een toenemend aantal — met ongeveer 10 % — families beschikten tot 1750 over een weefgetouw. Vóór het Nieuwe Regime valt hier evenwel reeds een daling vast te stellen met 35 % tegenover de voorafgaande periode.

Voorgaande vaststelling kon niet zonder invloed zijn op wat de aanwezigheid van spinnewielen én getouw in eenzelfde gezin betreft: vóór de eerste periode iets meer dan de helft, vermeerdert het in de 2e periode met meer dan 15 %, om in de jaren 1789-1794 slechts nog de helft te bedragen van het aantal uit de eerste periode.

Het is de moeite waard deze gegevens te vergelijken met het aantal volwassen personen op het dorp. In de periode 1651-1700 telde men 130 spinnewielen en 53 getouwen voor ongeveer 175 paas-

(11) Wanneer in de Staten van Goed staat « de spinnewielen », werden deze steeds bij de reeks van twee gerekend.

plichtigen; in de periode 1701-1750 waren er 104 spinnewielen en 52 getouwen voor ongeveer 230 kommunikanten.

Verder wordt gewezen op het belang van de vlasteelt, die in 80 % van de inboedels staat vermeld.

Het komt voorzeker niet ongepast hier ook even stil te staan bij *de huisraad,* die in een gewoon gezin wordt aangetroffen en een beeld ophangt van het kultureel peil van de bevolking.

In de **eerste helft van de 17e eeuw** bestonden de meeste woningen slechts uit een keuken, één kamer, de zolder, stal en schuur; alles onder een dak. Dit was de gewone indeling van een huis; uitzonderlijk kwam een kelder voor, evenals een tweede kamer.

In de keuken trof men wat aardewerk (pottekens, kannekens, teilen en schotels) aan, naast tinneschotels, een paar ijzere potten en kopere ketels, enkele teljoren en lepels, soms een sauspan, een zoutvat, een stramien, ook wel een lantaarn, een emmer en een vispaan. Verder bij de haard een hangenijzer, rooster, hangel, tang, vuurschop, brandereel, heisel, soms een schouwkleed. Op meer welstand wijst een wafelijzer (2 x). Voor het boerenbedrijf was ook nodig een karne met een staf, een boterteel, een melkemmer, een « keernemelkkuip », een saanpot en soms een koelvat. In de winterperiode in de keuken en gedurende de zomer in de kamer : de spinnewielen met hasp, evenals het weefgetouw. Verder een tafel, een bank en een drietal stoelen; soms ook een « zetelstoel ». Een schappraai of provisiekast was algemeen. Niet de verwonderen dat de keuken diende groot te zijn om dat alles plaats te verlenen.

In de kamer een bed (= matras), soms een pluimenbed, meestal een kafbed, met de « sargen » (spaanse en drol-), hoofdpeluw, oorkussens, soms een paar « fluwijnen » (= kussensloop), evenals een paar lakens; meestal geen ledikant of koets. Een wiegde blijkt een waterpot. Verder een koffer, een kleermande, een wieg, een bakmoellie, een kuip, een vleesstande en een waskuip; eveneens overal een « garderobe » of kleerkast. Soms wat alaam, dat naar gelang de tijdsomstandigheden ook op zolder of in de stal voorkomt, o.m. een hamer, hakmes, vijl, ekel (grove of fijne kam voor het vlas), bijl, pik met haak.

Op de zolder soms vaten met koren, tarwe, erwten, roomse bonen, wat brandhout en een « snijpeerd » (= werktuig tot het snijden van stro voor de beddezak of tot voeding voor de paarden).

Op de hofstede het landbouwalaam, als eg, ploeg, slede, mesthaak, riek, gaffel, spade, wan, vlegel, evenals een zwingel met de zwingelberden, een bookhamer, een scherfberd (= stamper) met scherfmes (= hakmes, gebruikt om de dierenvoeding klein te hakken), een brasemmer, en eens een putemmer. Verder een wagen met de « leren » of een kruiwagen; al eens een harnas en een beerstande.

De huisraad en dit alaam werd in **de tweede helft van de 17e eeuw** aangevuld met enkele voorwerpen : een trouwring (zelfs eens

op krediet aangekocht!), zowel het ledikant als het bed (= matras) komen nu over het algemeen voor, het koekijzer (tot het bakken van boekweitkoeken) is nog niet algemeen, een marmiet, een weegschaal, een trechter, een oliekan, een mes, een marktkorf, een boterpot en boterschotel, een « leer » (= ladder), een kiekenkorf, « de lichtvaten », één strijkijzer, een suipenpan, melkzije (= melkzeef), een buil, een drievoet, een mostaardpot, een haargetouw met hamer, een sikkel, een zaag, een ovenstaak, op een paar plaatsen een roer (= geweer), en in 1696 op één plaats een katekismus en enkele kerkboeken. Verder een zeis, een vleesblok, een slijpsteen, een rijf, een ton, zelfs een wijwatervat en een spiegel (1654). Ook het oorijzer (= oorring, maar slechts één) komt voor. Manden, loofmand, houweel.

In **het eerste kwart van de 18e eeuw** verscheen onder de voorwerpen van de huisraad het vork (samen met de aardappelen), verder een pollepel, een kafmand, een braskuip, een blaaspijp, een askuipje, een draagkleed, een saankuip, een schrepel (= wiedhaak), twee maal een kabas en een « basatse », een braak, een handzaag, een schaaf, in 1725 een komfoor. Voor het eerst is er sprake van « geleierd werk » (= verglaasd aardewerk), evenals van turf (4 x).

In **het tweede kwart van de 18e eeuw** werd de huisraad aangevuld. Voor het eerst door één, later door drie vier « bottellen » (= flessen), een buffet (3 x), een horlogie, een kruik, een kindskorf, een teepot (1740); de koekpan evenals het wafelijzer werden algemeen verspreid.

Op het einde van de 18e eeuw kwam in gebruik de bluspot (=doofpot), de tobbe, de koffiepot (3 x), de limonadekom (2 x), de tassen en teetassen, de kafzift, de sluitkorf, de stoof (1789), de ovenpaal, de peperdoos, het tafelkleed, de boogzaag; de teemoor was algemeen in gebruik. In 1789 is er voor het eerst spraak van « hoillie » of steenkool.

Vooraleer de versnippering en de eigendomsverhouding van de landbouwbedrijven na te gaan, wordt eerst gehandeld over de verscheidene teelten en over de veestapel.

Kulturen.

Tabel II geeft een overzicht op gebied van verscheidenheid van de landbouwteelten gedurende de 17e en 18e eeuw, waar tabel III deze voorstelt in de loop van de laatste honderd jaar.

Deze tabel werd opgemaakt volgens de Staten van Goed. Hieruit zou blijken dat de teelt van rogge, tarwe en haver verminderde, wat door latere gegevens wordt tegengesproken. Volgens een telling van 1795 waren 4 bunder 3 dagwand 43 roeden bezaaid met tarwe, 24 b. 2 d. 58 r. met rogge en 11 b. 38 r. met mastheluin. De kulture van vlas, evenals deze van lijnzaad, boekweit, erwten, bonen en rapen bleef ongeveer konstant. Na 1700 worden geen hoplochtingen meer aangegeven.

TABEL II

Teelten	1642/46 (6 St. v. G.)	1650/1700 (66 St. v. G.)	1701/50 (62 St. v. G.)	1789/95 (11 St. v. G.)
Rogge	6	59 (89 %)	53 (85 %)	8
Tarwe	3	27 (40 %)	17 (27 %)	5
Haver	5	18 (25 %)	8 (13 %)	3
Vlas	6	54 (81 %)	47 (75 %)	6
Spelt	2	7 (10 %)	2	2
Masteluin	2	4 (5 %)	6 (9 %)	2
Boekweit	1	17 (25 %)	17 (27 %)	2
Klaver	2	13 (20 %)	24 (38 %)	5
Vitsen	1	2 (3 %)	—	—
Erwten	3	18 (26 %)	18 (28 %)	—
Roomse bonen	1	23 (36 %)	13 (20 %)	1
Rapen	—	5 (7 %)	5 (8 %)	1
Hop	—	3 (4 %)	—	—
Paardenbonen	—	—	3	—
Aardappelen	—	—	15 (70 %)	11
Vlasgaren	—	33 (51 %)	43 (70 %)	6

In een inboedel van 1727 is voor de eerste maal sprake van aardappelen, die dan evenwel nog meer geteeld werden als een tuinplant. Op 22 Staten van Goed (van 1727-1750) is er in 15 of 70 % sprake van aardappelen; op 11 St. v. G. van 1789-1794 komen er in 11 of 100 % dit gewas voor.

Niet te verwonderen dat naast de rogge het vlas de voornaamste plaats innam, gezien het belang dat deze teelt speelde in de familiale bedrijvigheid. Dit geldt eveneens voor het garen, wat nochtans niet beantwoord aan het aantal spinnewielen verspreid over de verschillende gezinnen. Dit zou er op wijzen dat alles niet zo nauwkeurig werd aangegeven, als men soms wel zou vermoeden.

Bij het overzien van onderstaand tabel komt men tot volgende vaststellingen, waarbij evenwel rekening dient te worden gehouden met de meer opbrengst van de vruchten, gezien een betere bemesting, en de veredeling der kulture.

1° De teelt van tarwe, welke tot 1929 toenam, kende een vermindering met ongeveer 1/4; de rogge verminderde in dezelfde periode met meer dan de helft.

2° De spelt en masteluin, na een geleidelijke vermindering, zijn uit de velden verdwenen.

3° De haver kende steeds enige deining en de vermeerdering van het aantal paarden deed deze kulture toenemen sinds 1929.

4° De gerst herstelde zich volgens de laatste landbouwtelling, na een diepe inzinking in het eerste kwartaal van deze eeuw.

5° De aardappelteelt, ongeveer stabiel tot 1929, verminderde sindsdien met ongeveer 2/5.

6° De voederbieten, tot 1866 hier nog onbekend, vemeerderden geleidelijk van 2 ha 53 a tot 13 ha 69 a.

7° Erwten, bonen, boekweit, koolzaad, tabak, hop zijn verdwenen als nijverheidsgewassen; de vlaskulture kwam tot verval.

8° Een nieuwe nijverheidskultuur, nog steeds in toenemende mate geplant, is de chichorei voor witloof, dat in 1950 reeds 4 ha 56 a besloeg en sindsdien nog een steeds aangroeiende belangstelling kende.

9° In 1571 werden o. 15 ha grond als bossen aangegeven, met daarbij verschillende vermeldingen « land, meers en bosch ».

TABEL III

Teelten	1846	1866	1880	1895	1910	1929	1950
Tarwe	18 ha 5 a	21.76	33.21	36.41	32.39	37.66	28.53
Rogge	26 ha 4 a	44.98	23.04	21.94	27.94	26.77	12.39
Spelt	2 ha 83 a	43 a	67 a	65 a	8 a	15 a	—
Masteluin	25 ha 16 a	31.13	30.31	14.56	7.79	1.38	—
Gerst	59 a	30 a	3.63	2.48	78 a	72 a	2.20
Haver	11 ha 88 a	5.25	8.15	7.06	6.63	4.69	7.55
Erwten	—	2 a	3 a	—	—	—	—
Bonen	1 ha 19 a	29 a	—	—	—	—	—
Boekweit	22 a	—	2 a	—	—	—	—
Tabak	5 a	—	33 a	1.09	60 a	19 a	—
Koolzaad	1 ha 75 a	36 a	6 a	12 a	—	—	—
Vlas	7 ha 90 a	9.40	10.09	5.44	22 a	1.53	25 a
Aardappelen	17 ha 25 a	29.39	31.34	29.64	27.55	31.50	18.62
Klaver	18 ha 82 a	17.20	20.09	19.62	15.80	13.75	—
Gras	27 ha 20 a	42.66	46.07	58 ha	48.38	55.41	61.24
Boomgaarden	4 ha 41 a	4.59	5.80	5.78	7.18	6.42	8.82
Moestuin	4 ha 80 a	5.70	4.95	4.10	5.03	1.38	—
Bossen	18 ha 81 a	41.94	14.36	13.75	17.31	15.45	15.06
Kwekerijen	9 a	—	—	12 a	15 a	11 a	17 a
Voederbieten	—	2.53	5.97	7.77	11.77	11.77	13.69
Wortelen	—	33 a	6 a	13 a	—	—	—
Hop	—	—	50 a	45 a	—	—	—
Wijmen	—	—	3.38	—	—	5.22	—
Suikerbieten	—	—	—	16 a	61 a	11 a	—
Chichorei voor witloof	—	—	—	—	—	14 a	4.76
Bloementeelt (onder glas)							227 m²

Veestapel.

De wijziging hierin kan worden nagegaan in tabel IV.

De toename van de paarden komt vooral voort uit het feit dat de trekkoe op de middelmatige bedrijven werd vervangen en tevens de noodwendigheid ervan bij de bediening van de landbouwmachines.

Evenals in de andere dorpen van het Land van Aalst heeft ook hier de geitenkweek afgedaan en nam het schaap de plaats in van de geit. Voor het pluimvee is de vermindering zeer gevoelig, gezien dit bedrijf niet meer winstgevend bleek, door de afname van de eksport mogelijkheden voor de eieren.

TABEL IV

	Paarden		Hoornvee		Varkens		Geiten	Schapen	Pluimvee
	boven 3 j.	onder 3 j.	boven 2 j.	onder 2 j.	+ 2 m.	— 2 m.			
1772			104	66					
1785	21		132	26					
1794	18		134	61	107				
1846	14	5	129	70	134	40	17	—	
1866	15	1	147	80	89	47	22	—	734
1880	14	—	125	127	85	23	72	15	
1895	12	4	114	85	105	21	71	9	
1910	14	2	144	122	154	16	87	5	1996
1929	17	—	183	48	231		—	19	3402
1950	28	—	148	85	146	245	13	59	952

In 1785 waren op Impe 71 boeren, waarvan 27 met 1 koe, 30 met 2 koeien, 9 met drie koeien, 3 met 4 koeien, 1 met 5 koeien, 1 met 1 paard, 5 met 2 paarden, 2 met 3 paarden, 1 met 4 paarden.

In 1794 waren er 76 boeren, waaronder 2 zonder koe, 31 met 1 koe, 35 met 2 koeien, 6 met 3 koeien, 2 met 4 koeien, 4 met 2 koeien en 2 paarden, 2 met 3 koeien en 2 paarden, 1 met 3 koeien en 1 paard, 2 met 4 koeien en 2 paarden.

Versnippering van de bedrijven.

Een dorp met een oppervlakte van slechts 276 ha en respektievelijk 99 (1846), 131 (1929), 148 (1955) bedrijven, toont op overtuigende wijze de versnippering en tevens de onleefbaarheid van deze bedrijven aan. Dit wordt nog duidelijker wanneer men weet dat 38 (1846), 76 (1929), 103 (1950) bedrijven over minder dan één ha bouwgrond beschikken.

Uit het kohier van de twintigste penning (1571) blijkt dat hier 42 gezinnen waren gevestigd, die in het dorp hun bestaansmogelijkheid vonden. Tabel V toont aan dat de uitgestrektheid van de landbouwbedrijven zeer verscheiden was. De 12 gezinnen, die niet eens over 50 aren beschikken, zullen hiermee moeilijk in hun levensonderhoud hebben kunnen voorzien. In dit midden dient dan ook het dienstpersoneel van de grotere landbouwbedrijven gezocht, evenals ouden van dagen.

TABEL V

1571

Indeling van de bedrijven :

Onderverdeling	Eigenaars		Huurders		Totaal van de uitbatingen	Uitgedrukt in %
	volledig	voor het grootste gedeelte	volledig	ten dele		
Minder dan 25 a	6	1	—	—	7	16,6 %
Van 25 tot 50 a	2	1	—	2	5	11,9 %
Van 50 tot 100 a	4	1	1	1	7	16,6 %
Van 1 tot 2 ha	1	2	—	—	3	7,1 %
Van 2 tot 3 ha	1	—	—	1	2	4,7 %
Van 3 tot 4 ha	2	2	—	—	4	9,5 %
Van 4 tot 5 ha	1	2	—	1	4	9,5 %
Van 5 tot 10 ha	—	1	—	2	3	7,1 %
Van 10 tot 15 ha	—	1	—	1	2	4,7 %
Van 15 tot 20 ha	—	1	—	3	4	9,5 %
	—	—	—	—	—	
	17	12	1	11	41	

Een bedrijf, hierboven niet vermeld en volledig in erf, was in bezit van de « prochiaen » of de pastoor en bedroeg 11 bunder. Bij het totaal der uitbatingen dient ook de pastorij gevoegd.

Van de 247 ha, die worden aangegeven, waren 125 ha 20 a in eigendom en 108 ha 28 a in pacht, benevens 13 ha 84 a « pastoorsgoederen » en 1 ha 50 a « kosterijgoederen ».

De eigenaars, die hun goederen verpachten, worden meestal niet genoemd, tenzij waar het om geestelijke instellingen gaat (die hun goederen in het bezit hielden, tot bij de Franse Revolutie), nl. S. Elisabeth te Gent o. 10 ha, S. Clara buiten Gent met 7 ha 38 a, de abdij van Affligem met 3 ha 69 a bos en weide, het begijnhof te Aalst met 1 dagw., de H. Geest of Armendis van Impe o. 2 ha en de kerk o. 1 ha. De verschillende kerkelijke instellingen beschikten over o. 40 ha of o. 1/6 van de aangegeven bebouwde dorpsoppervlakte.

Buiten deze kerkelijke instellingen was de enige grote grondbezitter, die genoemd wordt Jan Diericx, eigenaar van het « hof tImpe » dat 17 bunder 1/2 of 21 ha 53 a groot was, en in pacht werd gehouden door Matheus Tucswer en Pr. Machiels.

De voornaamste grondbezitters, die hun eigendom zelf bewerkten, waren : Pieter de Lantmeter, die 50 dagwand land, meers en bos erf bewerkte en 8 d. pachtte; de watermolen werd door hem verpacht.

Gillis de Lantmeter had een erf van 15 dagw. land en meers.

Gillis van de Zijpe bewerkte een erf van 25 d. en pachtte 11 d.

Jan van de Zijpe bebouwde 11 d. 50 r. eigendom en huurde 3 d.

Ghijsbrecht de Winne had 15 d. erf en 6 d. 50 r. pacht.

Jacob Blondeel was eigenaar van 15 d. land en pachtte 40 d. land en meers.

Joos Blondeel d'oude had een erf van 18 d. 50 r. land en meers.

Van voornoemde eigenaars-bebouwers komt, begin van de 17e eeuw, te Impe nog slechts de familienaam Blondeel voor.

Jonkheer Jan Loedts beschikte, vermoedelijk naast andere goederen die verpacht waren, over een eigendom «bogaert, wal en huizeken groot 2 d. 50 r.». De heerlijkheid van ten Braempt, binnen Impe gelegen, was in het bezit van deze familie.

Bij de aanvang van het Nieuw Regime, in **1796,** telde het dorp 582 inwoners, waarvan 416 ouder dan 12 jaar en 166 kinderen. Deze bevolking beschikte over 115 woningen.

Verscheidene personen vonden hun bestaan niet hoofdzakelijk in de landbouw, die soms slechts een bijverdienste was. Volgens de telling (12) waren er 43 landbouwers en 6 helpers of 11,7 % van de volwassen bevolking (in 1844 : 65 landb.); voeg daarbij nog 8 landbouwarbeiders.

Wat het weven en de wevers betreft, schrijft P. Lindemans dat «het weven als familiale ekonomie sedert lang was opgegeven... Op elk dorp... woonden enkele wevers, ...die het gesponnen garen voor de dorpelingen verwerkten» (13). Dit ontwikkelingsproces blijkt zich te Impe nog niet te hebben voltooid, gezien er nog 27 of 6,5 % van de volwassenen (in 1830 : 67 linnenwevers (Briefwisseling), in 1835 : 6, onder de bezitters van erfgrond, in 1844 : 5) weven als hun beroep aangeven.

Verder waren er nog 2 metsers, 3 spinners, 9 klompenmakers (in 1844 : 1), 2 strodekkers (in 1844 : 1), een schoenmaker (in 1844 : 3), 2 mulders en een zoon helper (in 1844 : 2), 1 kuiper, 2 smeden (in 1844 : 1), 2 herbergiers (in 1844 id.), 10 kooplieden, 2 kleermakers (in 1844 : 1), een wagenmaker (in 1844 id.), een zwingelaar, die hiertoe vermoedelijk over een zwingelmolen beschikte, 2 arbeiders (in 1844 id.), een officier, een tuinier, een mestraper (van 70 jaar), 1 koster (id. in 1844). In 1796 was hier nog geen bakker; wel in 1835, evenals een boswachter en een winkelier. Enkele van deze stielmannen waren zeker ook kleine landbouwers, wat blijkt uit tabel VII, waar 99 bedrijven staan aangegeven en er, volgens de telling van 1844, slechts 65 landbouwers waren.

Wat de vrouwelijke bevolking betreft, telde men in 1796 81 huishoudsters en 4 helpsters, 4 spinsters, 1 naaister en 5 dienstmeiden. Misschien waren onder die huishoudsters nog wel enkele personen die zich gedurende de winterperiode onledig hielden met spinnen,

---

(12) Bevolkingstelling van het kanton Lede, bewaard op het Gemeentearchief te Lede.

(13) **Geschiedenis van de Landbouw in België,** II, 217.

maar als familiaal bedrijf had het afgedaan. Het mekanisme zou het volledig verdringen. Voor de vrouwen werd een nieuwe bijverdienste gevonden in het kantwerk, dit voor een periode van ongeveer honderd jaar.

Uit de **Kadastrale Legger of Lijst der Grondeigenaars van Impe,** van 1835 blijkt dat de belastbare oppervlakte 271 ha 91 a 50 ca bedroeg, in 1816 270 ha 34 a 88 ca — hiervan waren nog 47 ha 52 a 26 ca of 17,90 % bos. Naast de openbare instellingen (14), die over 31 ha 1 a 40 ca, hetzij 11,4 %, in eigendom beschikten, waren er 143 eigenaars die het dorp bewoonden en 110 ha 54 a of 40,7 % in erf bezaten, waarvan 16 ha 81 a 6 ca of 15,20 % bos; 159 eigenaars woonden buiten het dorp en bezaten in eigendom 129 ha 34 a 10 ca of 47,5 %, waarvan 30 ha 71 a 20 ca of 23,90 % bos.

Van de inwoners-eigenaars beschikten 119 over een eigen huis(je), terwijl 4 onder hen 2 of 3 woningen (in totaal 6) op hun naam hadden.

Volgens de *Matrice de contribution foncière van 1816* waren er toen 120 woningen, w.o. 2 van eerste klas, nl. dit van Jan Meuleman z. Ferdinand en van Gregoor Roman.

Vijfenzeventig personen worden als landbouwers en tien als landbouwsters aangegeven, hetzij 68 %, 6 wevers of 4,8 %, 8 werklieden of dagloners (6,4 %), terwijl 19 een beroep (15) beoefenen, w.o. 7 herbergiers; verder één rentenier. Van 18 personen wordt de bedijvigheid niet aangegeven.

Tabel VI geeft een overzicht van de grootte der bedrijven. Hierbij valt op de afwezigheid van grote grondbezitters, want slechts 7 bezitten meer dan 5 ha in eigendom.

TABEL VI

1835

Onderverdeling	Eigenaars het dorp bewonend	Eigenaars het dorp niet-bewonend
minder dan 25 a.	64 (w.o. 16 : —5 a)	96
van 25 tot 50 a	21	
van 50 tot 100 a	26	30
van 1 tot 2 ha	16	18
van 2 tot 3 ha	10	7
van 3 tot 4 ha	3	1
van 4 tot 5 ha	1	1
van 5 tot 10 ha	2	6

(14) Impe : C.O.O. 15 ha 28 a 90 ca, de kerkfabriek 2 ha 40 a, de gemeente 3 ha 27 a 80 ca; Aalst C.O.O. 32 a 60 ca; Lede : C.O.O. 3 ha 39 a 40 ca, de kerkfabriek 73 a 40 ca; Gent C.O.O. 4 ha 72 a 90 ca; Erondegem C.O.O. 86 a

(15) Beroepen : 1 bakker, 1 strodekker, 1 metser, 1 hoefsmid, 1 kleermaker, 1 schoenmaker, 1 mulder, 1 koster, 3 « klompenmakers ».

De Impenaars-eigenaars van 5 tot 10 ha waren Constant Lostrie (5 ha 55 a 50 ca) en Petrus van Stijvendael (9 ha 25 a 90 ca). De grote eigenaars, die het dorp niet bewoonden, waren: Willem Lallemant, Lede (5 ha 56 a 80 ca), Louis Dommer, rentenier, Aalst (5 ha 20 a 70 ca), Markies de Rodes, Gent (5 ha 97 a 50 ca), Louis Cromphaut, rentenier, Aalst (6 ha 3 a 60 ca), Jan de Clercq, notaris, Aalst (7 ha 76 a 70 ca), Jozef Walwijn, rentenier, Aalst (7 ha 81 a 60 ca).

De gegevens van 1835 laten nochtans geen vergelijking toe met 1571, gezien wat de bedrijven betreft men slechts over de oppervlakte van de erfgronden beschikt en niet over de pachtgronden. De telling van 1846 maakt een vergelijking mogelijk, hiertoe tabel VII.

TABEL VII

1846

Uitgestrektheid van de bedrijven:
in eigendom: 96 ha 30 a.
in pacht: 90 ha 74 a.

Onderverdeling	Eigenaars		Huurders		Totaal van de uitbatingen	Uitgedrukt in procenten
	volledig	voor het grootste gedeelte	volledig	ten dele		
minder dan 1 ha	6	3	10	19	38	38,3 %
van 1 tot 5 ha	10	18	4	21	53	53,5 %
van 5 tot 10 ha	—	—	1	5	6	6 %
van 10 tot 20 ha	—	1	—	1	2	2 %
	16	22	15	46	99	

In verhouding tot 1571 is het aantal bedrijven meer dan verdubbeld. De bedrijven van minder dan 1 ha vermeerderden wel in aantal, maar verminderden in verhouding tot de andere met 8 %; vooral de bedrijven van 1 tot 5 ha groeiden in aantal van 13 tot 53 of met 13 %; deze van de derde kategorie verdubbelden, terwijl de grootste met de helft verminderden.

1866

De gegevens van de landbouwtelling van 1866 zijn ongeschikt als vergelijkingsmateriaal, gezien het niet gaat om de bedrijven, maar om «de ligging der gronden», zodat 239 personen (ook van de naburige dorpen) grond bebouwden, nl. 258 ha. Dezelfde norm gold ook, maar in mindere mate, voor de landbouwtelling van 1929.

TABEL VIII

1929

Uitgestrektheid van de bedrijven:
in eigendom: 107 ha 40 a 25 ca.
in huur: 95 ha 52 a 55 ca.

Onderverdeling	Eigenaars		Huurders		Totaal van de uitbatingen	Uitgedrukt in procenten
	volledig	voor het grootste gedeelte	volledig	ten dele		
minder dan 1 ha	15	8	18	35	76	58 %
van 1 tot 5 ha	11	10	2	28	51	38,9 %
van 5 tot 10 ha	1	2	—	—	3	2,2 %
van 10 tot 20 ha	1	—	—	—	1	0,7 %
	28	20	20	63	131	

De versnippering van de bedrijven heeft nog toegenomen tegenover 1846. De kleinste vermeerderden met 20 %; deze van tweede kategorie verminderden met 15 %, al bleef het aantal ongeveer gelijk; deze van derde en vierde kategorie verminderden ieder met de helft.

De aangroei van de bedrijven hield evenwel geen tred met deze van de bevolking, die talrijk uitweek of als seizoenarbeiders werk zochten in Frankrijk.

Na 1929 werd de onttakeling van de landbouwbedrijven voortgezet, maar velen zochten werkgelegenheid op de fabriek of bouwplaatsen buiten het dorp.

TABEL IX

1950

Uitgestrektheid van de bedrijven:
in eigendom: 75 ha 10 a 17 ca.
in pacht: 77 ha 25 a.

Onderverdeling	Oppervlakte in eigendom	Oppervlakte in huur	Totaal van de uitbatingen	Uitgedrukt in procenten
minder dan 1 ha	10 ha 5 a 17 ca	16 ha 23 a	103	70 %
1 tot 3 ha	25 ha 72 a	29 ha 93 a	31	20,9 %
3 tot 5 ha	18 ha 19 a	21 ha 22 a	10	6,75 %
5 tot 10 ha	10 ha 69 a	9 ha 87 a	3	2 %
10 tot 20 ha	10 ha 45 a	—	1	0,67 %
			148	

Op een periode van 20 jaar verminderde de bebouwde oppervlakte met 50 ha, terwijl de versnippering en verkleining van de landbouwbedrijven voortduurde. Feitelijk maken vele van deze bedrijven niet de voornaamste bron van inkomsten uit voor het gezin, maar dienen veeleer als een bijverdienste aangezien. Dit blijkt vooral uit de aangroei van de uitbatingen, kleiner dan 1 ha, die absoluut onvoldoende zijn om in het levensonderhoud van het gezin te voorzien. Zelfs sommigen van deze, die over een bedrijf beschikken van 1 tot 5 ha, gaan elders werken, en ziet men, in de loop der jaren, hieraan verzaken. In feite zijn in 1956 op het dorp 20 gezinshoofden die uitsluitend van de landbouw leven, met nog een vijftal die tevens een handelszaak beredderen..

Volgend tabel geeft een overzicht van de evolutie der bedrijven in de loop der eeuwen.

TABEL X

Bedrijven	1571	1846	1929	1950
van minder dan 1 ha	19 (45,3 %)	38 (38,8 %)	76 (58 %)	103 (70 %)
van 1 tot 5 ha	13 (13 %)	53 (53,5 %)	51 (38,9 %)	41 (27,6 %)
van 5 tot 10 ha	3 (7,1 %)	6 (6 %)	3 (2,2 %)	3 (2 %)
van 10 tot 20 ha	6 (14,3 %)	2 (1 %)	1 (0,7 %)	1 (0,67 %)

In tabel X valt zowel de teleurgang van de grootste bedrijven op als de aangroei van de kleinste, die onvoldoende zijn om in het levensonderhoud van de uitbaters te voorzien en nog veel meer om de huidige levensstandaard bij te houden. De kleinere bedrijven kunnen trouwens slechts beschouwd worden als een bron van bijverdienste voor het gezin.

Sociale samenstelling van de bevolking.

Over het algemeen wordt een klein dorp, afgelegen van de moderne verkeersmiddelen, aangezien als nog vastgekluisterd in een verouderde levenstoestand. Dit beeld is volkomen vals, zeker voor wat Impe betreft, dat geen landbouwersdorp meer is, maar door zijn talrijke arbeidskrachten werd ingeschakeld in het industrialisatieproces van het land.

De seizoenarbeiders hebben, einde 19e begin 20e eeuw, de aftakeling van de landbouw ingezet. Sindsdien ging het ontbindingsproces voort en verlieten velen definitief het landbouwbedrijf om als werklieden een beter levensbestaan te vinden in de nijverheid.

Tabel XI wijst op de evolutie op sociaal gebied.

TABEL XI

Bedrijf	1910				1930				1947 (*)					
	Zelfstandigen		Arbeiders		Zelfstandigen		Arbeiders en helpers		Zelfstandigen		Helpers		Arbeiders en bedienden	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
Landbouw	—	—	—	—	—	—	—	—	45	4	15	14	4	—
Voedingsnijverh.	6	—	2	1	2	—	1	—	7	—	—	1	6	—
Tekstiel	—	1	1	104	—	—	3	7	—	—	—	—	18	22
Kledingsnijverh.	2	4	2	6	5	2	2	15	6	3	4	—	6	24
Bouwbedrijf	4	—	3	—	2	—	72	—	2	—	1	—	26	—
Houtnijverh.	2	—	4	—	3	—	4	—	2	—	—	—	8	—
Andere nijverh.	1	—	8	—	3	—	17	—	5	—	1	—	65	14
Handel (16)	19	4	1	33	9	2	3	—	13	5	2	4	3	3
	34	9	21	144	24	4	102	22	80	12	23	19	136	63

(*) In 1947 waren 10 mannen werkloos.

Wat de mannelijke bevolking betreft, 390 in aantal, waren er in 1947 151 (w.o. de kinderen) zonder sociale stand, 239 waren aktief. De vrouwelijke bevolking, eveneens 390, bestond uit 94 met sociale stand en 296, w.o. de kinderen en de huishoudsters, zonder sociale stand. De aktieve bevolking omvatte 333 personen, waarvan 92 of 27,6 % zelfstandigen, 42 of 12,6 % bedrijfshelp(st)ers en 199 of 59,7 % arbeid(st)ers en bedienden.

Het grootste aantal van deze arbeiders vonden in 1947 werkgelegenheid buiten het dorp, gezien de plaatselijke nijverheid zeer gering was en sindsdien nog heeft afgenomen. De mobiliteit van de arbeidsters is minder groot, want de meerderheid werkt thuis op de naaimachine. Tabel XII geeft hierop een kijk.

Van 1930 tot 1947 vermeerderde het aantal arbeid(st)ers en bedienden met 77 eenheden; vooral de mobielen vermeerderden in groten getalle. Het percent groeide van 75 tot 85. Vooral de vrouwen, zelfs al werken die meer in de onmiddellijke omgeving van het dorp, namen buiten de huiselijke bezigheden — die voor de gemeenschap ten onrechte als inaktief wordt aangezien — een taak op als stikster of atelierarbeidster. Waren in 1930 slechts 10 % van de arbeidskrachten buiten het dorp werkzaam, sindsdien groeide die verhouding tot o. 43 %. En nog kent deze evolutie geen stilstand, zoals blijkt uit de gegevens samengesteld op 31 juni 1956. Slechts 1 arbeider en 2 bedienden vinden werk op het dorp zelf, zodat het aantal van hen die zich dienen te verplaatsen — ver of in de nabijheid — steeg tot 99 %, terwijl dit van de vrouwelijke arbeidskrachten tegenover 1930 meer dan verviervoudigd werd en ruim 55 % zich naar een werkgelegenheid buiten het dorp verplaatsen.

(16) In 1910 waren er te Impe 6 winkels van voedingswaren, 4 in 1930; 3 winkels van tekstielwaren in 1910 en 1930; 9 herbergen in 1910.

TABEL XII

Arbeidsplaats	1930				1947								1956 (30.VI)							
	Arbeiders		Bedienden		Patroons		Helpers		Arbeiders		Bedienden		Patroons		Helpers		Arbeiders		Bedienden	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
Impe	23	20	1	—	74	12	22	17	14	32	6	3	53	29	7	17	1	40	2	1
Aalst	8	2	3	—	2	—	—	—	34	10	5	1	—	—	—	—	35	26	3	1
Lede	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	9	—	—
Brusselse agglomeratie					—	—	—	—	24	5	17	2	—	—	—	—	26	—	8	1
Gentse agglomeratie					—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	4	1	—	—
Elders in het land of in de vreemde	39	—	1	—	4	—	1	2	31	5	4	3	—	—	—	—	32	10	12	1
	95	22	5	0	80	12	23	19	103	53	33	10	53	29	7	17	118	86	25	4

Onder de patroons of zelfstandigen werden in 1947 en 1956 ook de landbouwers gerekend. Onder de zelfstandigen waren in 1956 2 ongeh. mannen en 1 ongeh. vrouw, onder de helpers 7 ongeh. mannen en 13 ongeh. vrouwen, onder de arbeidsters te Impe zelf, werkten 32 thuis, w.o. 22 geh. en 10 ongeh., de overige 8 werkten op een atelier 2 geh. en 6 ongeh., van de andere arbeidsters zijn 18 geh. en 25 ongeh. — Verder waren er in 1956 8 werklozen, 85 gepensionneerden of ongeschikten, 106 huishoudsters w.o. 103 geh. en 3 ongeh.

39 arbeiders en 9 bedienden, 2 arbeidsters en 1 vrouwelijke bediende of 21,8 % deden in 1956 een verplaatsing van meer dan 10 km. (Die verhouding was te Haaltert in 1947 60 %). Dit in verhouding tot andere dorpen gering procent vindt een verklaring in de moeilijke verplaatsingsmogelijkheden, zodat vele jonge mensen bij hun huwelijk het dorp verlaten, om zich meer in de nabijheid van hun werk of van verplaatsingsmogelijkheden te vestigen.

Wat de zelfstandigen, in handel en nijverheid betreft, waren er in 1956 12 winkels (5 van voedingswaren, 4 van likeuren, 2 van tekstielwaren, 1 van huishoudartikelen), 4 beenhouwerijen, 2 mulders, 2 fietsenwinkels, 4 kleermakers en 2 kleermaaksters, 1 timmerman, 4 ondernemers, 2 bakkers, 1 veekoopman, 1 bloemisterij, 1 leerlooier(ij), 1 konfektieatelier, 1 korsetatelier, 1 schoenfabriek, 1 haarkapster enz.

Welstand en ontwikkeling.

De vermeerdering van de welstand onder de bevolking blijkt niet het minst uit de verbetering van de huisvesting. In 1816 waren er 2 woningen van 1e klas, 1 van 2e, 6 van 3e, 18 van 5e, 38 van 6e en 39 van 7e klas; 32 telden slechts een deur en één venster. In 1846 was er één huis, n.l. de pastorij met een verdieping. De meeste gezinnen beschikten slechts over hoogstens twee kamers. Tal van deze huizen hadden tot einde van de 19e eeuw, ja begin van de 20e eeuw, een bevloering in gestampte kleiaarde en sommige zelfs nog muren in gevlochten rijsthout, met leem bestreken. De grote verandering hierin kwam na de Eerste Wereldoorlog en nam sindsdien steeds toe.

Een duidelijk overzicht van de toestand in 1947 biedt tabel XIII.

TABEL XIII

Aantal Woonvertrekken.

	1 w.	2 w.	3 w.	4 w.	5 w.	6 w.	7 w.	8 w.	9 w.	Totaal
1 persoon	6	4	1	3	—	—	—	—	—	14
2 personen	8	14	8	7	1	3	1	—	1	43
3 personen	4	18	12	10	1	5	—	1	—	51
4 personen	2	10	9	14	2	3	1	1	—	42
5 personen	1	10	8	4	1	1	1	2	—	28
6 personen	1	2	8	5	—	—	—	—	—	16
7 personen	—	—	6	4	—	—	—	—	—	10
8 personen	—	—	—	—	2	1	—	—	—	3
9 personen	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2
10 personen	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
	22	58	53	49	7	13	3	4	1	210

Dus waren bij de telling van 1947 nog één gezin van 6 personen, dat slechts over één kamer beschikte, evenzo één gezin van 5

personen, twee gezinnen van 4 personen en 4 gezinnen van 3 personen; twee gezinnen van 6 personen beschikten slechts over 2 kamers, eveneens 10 gezinnen van 5 personen, 10 gezinnen van 4 personen en 18 gezinnen van 3 personen. Deze beschikten zeker niet over een bevredigende huisvesting. Tot deze benadeelde kategorie behoorden meer dan 1/3 van de gezinnen.

Het analfabetisme werd ook hier, vooral sinds de invoering van de schoolplicht, geleidelijk overwonnen. Er dient aangestipt dat de eerste telling van 1866, die hieromtrent gehouden werd, reeds een verbetering aanwijst tegenover de voorgaande eeuw, dit vooral dank zij de bemoeiingen met de onderwijskwestie onder het Nederlands Regime. Een doop- en huwelijksregister van 1779 tot 1784, bewaard op de pastorij, waarin de vader, de dooppeter de huwelijkskandidaten en -getuigen verzocht waren te naamtekenen, tonen aan dat op 183 mannen 112 of 61,1 % dit kunnen, terwijl 71 of 38,9 % het klaar spelen met een kruisje en op 140 vrouwen waren en slechts 32 of 22,8 % hiertoe instaat, terwijl 108 of 77,14 % in gebreke bleven. De vrouwen bleven dus wat deze ontwikkeling betreft, ver ten achter tegenover de mannen. Voor beide dient aangestipt dat het voor velen waarschijnlijk een naamtekening was, aangeleerd voor deze gelegenheid, of althans de volledige schrijfkunst van de kandidaat te boek stelde. Slechts in twee inboedels van de 17e en 18e eeuw worden boeken vernoemd, nl. in 1695 ten sterfhuize van Cornelia de Gent, We van Sacharius Maes, mulder : « een kerckboek beslaghen met selveren sloten » en in 1696 ten sterfhuize van Pieter van Brussel : « 9 cleen kerkboucken met eenen groot kerckbock en eenen catecissemus ».

Tabel XIV wijst op de gelukkige evolutie op gebied van ontwikkeling gedurende de laatste honderd jaar, en toont tevens aan dat de wet van 1879 tijdelijk een noodlottige invloed heeft uitgeoefend en remmend heeft gewerkt, terwijl de schoolplicht een zegen is geweest, door de ontwikkeling gemeengoed te maken voor al de lagen van de bevolking.

TABEL XIV

Jaar	Lezen en schrijven		Ongeletterd		Samen
	M.	V.	M.	V.	
1866	142 (45,5 %)	109 (34 %)	170 (54,5 %)	211 (66 %)	632
1880	184 (64,3 %)	164 (52 %)	102 (35,6 %)	151 (47,9 %)	601
1890	208 (64,2 %)	173 (52 %)	116 (35,7 %)	160 (48 %)	654
1900	238 (71,9 %)	224 (63,3 %)	93 (28 %)	128 (36,6 %)	683
1910	249 (71,1 %)	250 (68,4 %)	98 (28,8 %)	115 (31,5 %)	712
1930	299 (83 %)	326 (83,3 %)	61 (17 %)	65 (16,6 %)	751
1947	330 (84,6 %)	334 (85,6 %)	60 (15,3 %)	56 (14,3 %)	780

Op een tiental uitzonderingen na behoren geen volwassenen tot de kategorie van de ongeletterden. Middelbare en hogere studies kwamen in vorige eeuw hier slechts voor in voorbereiding op het priesterschap. Dit in de muldersfamilie Impens en het kosters- en

sekretarisgezin De Kegel en Blondeel. Dagelijks waren — bij het einde van het schooljaar 1955/56 — twintig jongens en meisjes, boven de 14 jaar, op het dorp afwezig en liepen school of studeerden als internleerling aan een middelbare of teknische school. Slechts een viertal volgden hoger onderwijs.

Dat school lopen heeft ook zijn invloed op de kennis van een andere taal, buiten de moedertaal, zoals blijkt uit tabel XV.

TABEL XV

Taalkennis en taalgebruik.

Jaar	Kennen en spreken		Onbespraakten	Kennen			Spreken meest	
	alleen nederl.	alleen frans		ned.-frans	ned.-fr.-duits	ned.-duits	nederl.	frans
1846	688	1		—	—			
1866	624	0		8	—	—		
1880	552	0		13	—	—		
1890	624	0		33	—	—		
1900	614	0	34	35	—	—		
1910	650	0		36	1	—	35	1
1920	653	0	38	25	—	—	23	1
1930	709	0	28	13	—	—	13	—
1947	711	0	33	28	7	1	35	1
	(91,15 %)		(4,23 %)	(3,59 %)	(0,95 %)		(97,3 %)	(2,6 %)

Nog een andere faktor bij de vaststelling van de groeiende welvaart van de bevolking van Impe kan gevonden in de schatting van de gebouwen en onroerende goederen. De devaluatie, die een waardevermindering van de frank tot gevolg had, mag hierbij evenwel niet uit het oog worden verloren, zonder gevaar te lopen een misrekening te maken. Maar niemand zal loochenen dat de gebouwen zelf in waarde zijn verhoogd, gezien de nieuwbouw en de ombouwing van oudere woningen. Dit alles wijst ontegensprekelijk op een hogere levensstandaard van de bevolking.

In tabel XVI kan men de waardeverhoging volgen gedurende de periode van de laatste vijftig jaar.

TABEL XVI

Jaar	Belastbare oppervlakte	Niet-belastbare oppervlakte	Totaal	Inkomsten van de grondbelasting	Inkomsten van de gebouwen
1866	271 ha	5 ha	276 ha		
1890	270 ha 36 a	5 ha 21 a	275 ha 57 a	26.966 f.	5.814 f.
1900	270 ha 35 a 60 ca	5 ha 20 a 92 ca	275 ha 56 a 52 ca	26.966 f.	6.095 f.
1910	270 ha 18 a 10 ca	5 ha 30 a 22 ca	275 ha 48 a 32 ca	26.939 f.	6.714 f.
1920	269 ha 97 a 40 ca	5 ha 49 a 12 ca	275 ha 46 a 52 ca	46.505 f.	15.907 f.
1930	269 ha 97 a 40 ca	5 ha 49 a 12 ca	275 ha 46 a 52 ca	108.818 f.	41.544 f.
1947	269 ha 4 a 17 ca	6 ha 44 a 47 ca	275 ha 48 a 64 ca	101.868 f.	178.063 f.

Besluit.

Impe is niet ontsnapt aan de overschakeling van de bevolking van de landbouw naar de industrie, die op het dorp zelf niet tot stand of tot ontwikkeling kwam, zodat de meeste arbeidskrachten hun werkgelegenheid opzoeken hetzij per fiets voor de niet-al te verwijderde werkplaatsen als Lede, Erondegem, Vlierzele, Aalst, hetzij langs het station te Lede of de autobushalt te Erondegem voor de andere. De vermindering in het aantal van de zelfstandigen ligt vooral aan de afname van de landbouwbedrijven, waarbij de persoonlijke vrijheid werd opgegeven voor de hogere materiele voordelen in het industrieverband.

Zoals elders in het land, kent ook het dorp meer welvaart, wat niet slechts kan vastgesteld in een nettere woningbouw, waarmee de bemeubeling aansluit (97 % van de gezinnen bezitten een radio), en het gebruik maken van de geboden ontwikkelingsmogelijkheden door de niet-meer-schoolplichtigen, maar een bevestiging vindt in de 20 lukse-auto's, de 5 kamionetten en 7 vrachtwagens (of ongeveer 1/6 van de gezinnen), evenals in de 14 televisieontvangposten, die Impe telde op 31 december 1957.

V. HET VOLKSLEVEN

1. De volksgeest.

Het oordeel van de pastoor over de Impenaren — landbouwers, wevers en spinsters — in 1600 was bondig, maar nogal scherp geformuleerd: «zeer onbeschaafd en ruw, drinkebroers», «anders zijn het goede mensen» (Dek. Bez.).

Twee eeuwen later heeft een ander pastoor vooral een hekel aan het «vloeken», plaag die absoluut niet specifiek Imps was, maar algemeen verspreid. Het drankmisbruik was in 1865 evenmin overwonnen. Dit laatste was wel eens oorzaak van verwijtingen (wat ook in andere omstandigheden voorkwam) en vechtpartijen, zelfs tot bloedens toe.

Zo wat voorafgaat ten volle beantwoord aan de werkelijkheid, dan mogen wij er ons over verheugen dat er zeker vooruitgang is ten goede. De mensen vermaken zich wel eens graag — is de mens niet geschapen voor de vreugde? — en versmaden zeker geen pot goed bier of «nen druppel» genever, maar ten onrechte zou men spreken van drinkebroers en vechtjassen.

De hevige dorpspolitiek in het verleden, zowel als de afgunst en onverdraagzaamheid, is veelal niet vreemd aan geburen- en familietwisten.

De Impenaren zijn zeer werkzaam — vroeger telde het dorp vele (omstreeks 1900 een veertigtal) «Fransmans», die door hun «campagne» er het hunne hebben toe bijgedragen om hier meer welstand te brengen —, wat blijkt uit het groot aantal gezinnen in het bezit van een eigen huis (+ 85 %).

Bleef de massa trouw aan het kristelijk verleden (85 % wonen regelmatig de zondagmis bij en minstens 60 % van de volwassenen naderen maandelijks ter H. Tafel), toch is de huwelijkstrouw, zowel in zijn trouw als in de beleving (16,6 ‰ geboorten) (1) ervan, niet ontsnapt aan de moderne tijdsgeest.

2. De Volksontspanning.

Begin van de 20e eeuw werden twee *muziekmaatschappijen* gesticht: «Recht vooral» (1897-1940), geleid door Petrus Claus (burgemeester vanaf 1912), van de toenmalige meerderheidspartij, en «S. Cecilia», geleid door Petrus de Craecker, van de oppositieparij. Beiden hielden het vol tot vóór de Tweede Wereldoorlog. «Eendracht maakt macht» kwam na deze oorlog, buiten het verband van de dorpspolitiek, tot stand.

---

(1) Hierbij mag evenwel niet uit het oog worden verloren de veroudering van de bevolking, ten gevolge van de uitwijking van de jongeren.

Het aantal herbergen blijkt steeds groot te zijn geweest, in verhouding tot de bevolking. In deze was het *kaart-* en *bolspel* in ere. De mannelijke jeugd stuikte met de marmels (a) (bij Rozeken Tik in de Pauvrettestraat) of schoot naar het tapje met loden stuivers (b), en later kwam het meetschieten in gebruik. Het *kaatsspel* in nog steeds volks. Een lokale voetbalploeg hield tijdelijk stand, terwijl de *Wielerklub* « Jong en Moedig » nog bestaat.

Onder de volksontspanning staan de *kermissen* (met als specialiteit Oostvlaamse vlaaien) op het voorplan. Buiten de eeuwenoude dorpskermissen op de 1e zondag van september (de kleine kermis) en op de zondag na S. Denijs, bestonden hier vroeger Palingkermis op 15 augustus in de Pauvrettestraat, Kasseikenskermis op de zondag vóór half-oogst op het Opsmeer en Bosmeekermis (2) in de Herfst op de Langhaag. De meer dan 20 herbergen omstreeks 1900 waren hieraan niet vreemd.

Bij deze wijkkermissen was pintjedek (3) in gebruik, naast tal van volksspelen. als zaklopen, mastklimming (mast met bruine zeep ingesmeerd), « puidenkoers » op kruiwagen, gestroopte mastel eten.

Soms was het volksvermaak wat ruw. Zo werden 's zondags, of dronken zijnde, de hekkens of de vensterluiken (« blaffeturen ») afgehaakt en midden het veld samengebracht, (op dinsdagkermis werden zij tegenaan de kerkhofmuur geplaatst); soms viel de honden dezelfde behandeling te beurt.

Het gebruik iemand te « bedraven », waarbij bij voorkeur een « stoeffer » werd genomen, bestond er in bedoeld persoon bij het kruis van de broek te nemen en er mee vooruit te stormen, en deze daarop plots terug te trekken.

Sommige gebeurtenissen gaven gelegenheid tot het beoefenen van de folklore, als de aanstelling van een pastoor of de viering van een eeuweling. Aldus in 1930 de viering van de honderdjarige Bertina Voorhaen.

3. Het Volksgeloof.

Tegen de kwade hand wordt een paasnagel onder de deurdorpel gelegd; wanneer iemand, drager van de kwade hand, u de hand boven op het hoofd legt, dient men om de uitwerking te verhinderen, de hand hoger te leggen.

Een kind door de « kwade hand » getroffen, heeft van de « oude man ».

(a) Er werd gestuikt met 8 marmels naar een putje met een grepeltje. Om te winnen dienden steeds een paar in aantal in het putje te zijn. De inzet was meestal een halve cent.

(b) Er werd geschoten met de stuivers naar een houten tapje (« kalle »), waarop het geld lag; wie dichtst bij lag, zonder evenwel het tapje te mogen raken, won.

(2) Bosmee, bosmede = honig, vandaar drank gemaakt met honig.

(3) pint bier met mastel daarop.

Een persoon van Impe trok op bedevaart naar Wallonië tegen de « kwade hand » (de dochter had een zwart katje op straat gevonden en meegebracht naar huis; vandaar begon de miserie op het hof en werd de bedevaart gepland) en diende aldaar in een herberg te overnachten De bazin sprak Vlaams en Frans. Ze zei dat ze de streek kende en vroeger jaren (nu was zij er gelukkig van verlost) naar Drieskesseput (op Hoog-Ledezijde) vloog op minder dan een half uur tijds, en daar werd in de nacht gedanst en heksen-sabbat gehouden.

(Vóór de geboorte) Een vrouw, die in verwachting is, gaat onder de mantel van de H. Coleta, bij de Arme Klaren te Aalst.

(Bij geboorte) Wanneer een moeder in haar negen dagen was na de geboorte van haar kind, mocht deze geen alaam uitlenen aan anderen. (Dit werd nog geloofd tot voor een dertigtal jaren).

Bij sterfgeval wordt een gaatje gemaakt in het venster, opdat de ziel niet zou worden gehinderd bij haar tocht naar de eeuwigheid. De kasten worden geledigd, zelfs de gordijnen afgenomen. — De aanwezigen in het sterfhuis dienen vooral voor de laatste adem van de stervende op de hoede te zijn en zich nooit te plaatsen aan het voeteinde van het bed.

Men gaat op bedevaart naar de paters Augustijnen te Gent of naar de Benediktijnen te Dendermonde, bij tegenslagen in de stal met het vee, om te laten « aflezen ». Deze laatste kwamen ook ter plaatse « aflezen ».

Om de duivel te weren wordt zout gestrooid op en rond de huisdorpel.

De meisjes moesten bij een ontmoeting met k l u d d e n, die met kettingen was beladen, een rode hoofddoek werpen met knopen in en kludden moest die knopen eerst losmaken, vooraleer hij zich op zijn slachtoffer, dat inmiddels de vlucht zocht te nemen, mocht werpen.

Op het Hof te Papegem heeft men het vel van kludden verbrand. Dat kluddenvel van de knecht stak in een tronk, waar het werd gevonden en verbrand. Van dan af was het met kludden gedaan !

De s t a l k a a r s was een vreesaanjagend licht, onverklaarbaar, die de avondwandelaar steeds meer en meer benaderde en bedreigde.

Iemand, die bij nacht op weg was, werd soms van de « a l f » (men zegt « van den hals ») geleid en vond een goed gekende weg niet meer terug.

Zij die de gewoonte hebben bij nacht te dromen, moeten bidden tot Jozef de Dromer en de sloffen gekruist zetten aan het bed.

Bij het verliezen van een kindertand, wordt deze over het hoofd geworpen, na er zich een kruis te hebben mee getekend; tevens bidt men : « O.L. Vrouw van Lede brengt mij een nieuw tandje mee ! ».

Op Kerstnacht te 12 uur staan alle viervoetige dieren recht (deze bewering schijnt naar de mededeler juist te zijn).

Bij vrouwen in verwachting, die bij het zien van een muis of een rat schrik hebben, zal het kind geboortevlekken, dat dier voorstellend, vertonen.

Men steekt een hazenpoot op zak, gezien dit geluk bijbrengt. Bij geluk in het kaartspel, hoort men soms zeggen: « g'hebt zeker uwen hazenpoot bij ? ».

Bij appelen in d' oude maan getrokken drogen de blutsen op; in de nieuwe maan zijn de blutsen oorzaak van verrotting.

4. De Volksgebruiken.

Bij de geboorte, of beter bij het Doopsel, wordt aan de kinderen suiker bedeeld, eveneens aan vrienden en kennissen.

Bij de plechtige kommunie werd voeger geen feesttafel gehouden, maar werden sirooptabletten gebakken. De kinderen gingen zich bij familieleden en begoede dorpsgenoten laten zien en kregen een fooi.

Bij het huwelijk wordt de weg met een koord afgespannen, wenst men geluk en dient drinkgeld gejond. — Op de vooravond wordt geschoten in de buurt van de huwenden.

Bij de uitvaart (die voorheen 14 dagen na de begrafenis plaats vond) werden deze die bij de begrafenis dienst hadden bewezen (koster, misdienaars, dragers enz.) evenals de geburen op mastellen met bier getrakteerd in een naburige herberg. Het aantal mastellen was bepaald: 10 voor de misdienaars bij koordienst, 8 of 6 voor de mindere diensten; 1 ton of een 1/2 ton bier. — Later (na de Eerste Wereldoorlog) werd het bedelen van mastellen vervangen door geld, bedeeld aan de geburen en helpers (deze som was eveneens afhankelijk van de dienst).

Bij een begrafenis, wanneer men met het lijk voorbij een kapel gaat, bidt men vijf Onze Vaders.

Op Oudejaarsavond trokken in vroegere jaren de volwassenen er verkleed op uit, nu meer de grotere kinderen. Bij deze gelegenheid zingt men:

Nievejorke, met mijn korfje al in mijn hand
wilde mij nie geven, ik 'n zal 'ik nie nemen,
ik eet zo geern koekengebak,
lot mij hier zolang nie stôn,
'k moe(t) nog op 'n ander gôn,
bij mij metjen en bij mij petjen
ik wens u allen een zalig en gelukkig Nieuwjôr!
Goensdeel!

Of: (wanneer men met een ster de baan op gaat):
Sterre, sterre ge moet nie stille stôn,
Gij moet met ons nog nôr Betlhem gôn,

Betlehem die schone stad,
Waar Maria met 't kindeke Jezus zat,
't Kindeke heeft zolang geleefd,
dat d'aarde en hemel geschapen heeft,
hemel en aarde en al wat meer
't Is teken van God den Heer (bis)
't Is ter ere!

Geeft men niet, dan roept men : wilde niet geven, steek het u op!

Of : Nieuwejaarke zoeten, ons verken heeft vier voeten,
vier poten en enen steert, is dat geen half frankske weerd.

Wordt de deur niet geopend of worden de zangers afgewezen, dan roepen deze : Steekt het in 't zout, 't en zal niet bederven!

Op D r i e k o n i n g e n roept men « Otsegebak (4), steekt de kat in uw zak »!

Of : Goensdeel! Goensdeel! pakt de koe bij 't zeel en loopt er mee rond 't kasteel (*variante :* rond de teel, rond de pattaterteel).

Met O . L . V r o u w - L i c h t m i s geen vrouwtje, zo rijk of zo arm, of ze maakt haar panneken warm! Dan werden koeken gebakken.

Op 1e m a a r t zeggen de oude mensen : « willekom mêrt, dat gij met mij niet weg 'n schêrt ». (Maart — de lentemaand — wordt aanzien als een gevaarlijke maand voor de oude mensen).

Op 25e m a a r t kende men het gebruik van « de venditie », nl. het vóór de woning te koop aanbieden van het overschot van de wintervoorraden, als stro, mest, beten enz.

Op P a a s z a t e r d a g rapen de kinderen, bij de terugkeer van de klokken, eieren, vroeger gewone eieren, nu in chokolade.

Op S . P i e t e r s a v o n d wordt het S. Pietersvuur aangestoken en zingt men : « S. Pieter, S. Pieter, kom alhier in de ronde van plezier ». Vroeger werd dit spel gedaan door de volwassenen, die tevens samen een fles genever ledigden; nu door de kinderen.

S . M a a r t e n , 11 november, is de dag waarop de kinderen hun klomp (« klopper ») magen zetten en door de heilige kindervriend met geschenken worden bedeeld. Bij deze gelegenheid worden een paar liedjes gezongen :

Sinte Marten kapoentje,
legt wat in mijn schoentje,
'n appelken of é citroentje,
'n nootje om te kraken,
't zal me lekker smaken.
Dank U, Sinte Marten!

---

(4) Te vergelijken met Hutsepot, hier Hotsepot? Vandaar « allerlei gebak » (pannekoek, wafel enz.) ? Te Schellebelle : « **ons** gebak ».

Sinte Marten op ne stok
Wilt ge niet geven (bis)
Sinte Marten op ne stok
Wilt ge niet geven, steekt het u op!

Vrijen: wie verkeerde en daarna voor een andere partij werd verlaten; bij de eerste roep kreeg het afgevrijd meisje kaf voor de woning gestrooid.

Kreeg een jongen ergens de deur, dan werd een gemaakte vrouw (pop) bij de deur van zijn woning geplaatst.

De vrijer stak soms uitwerpselen van het paard in de zak, om aan het meisje te tonen dat men een groot hof bezat. (Dit komt elders ook voor).

Vermoedelijke natuurlijke vaders krijgen lokken bij de geboorte van een kind ofwel wordt blauwsel gestrooid of een wieg opgehangen in een boom.

5. De Volksremedies.

Tegen reumatiek draagt men een kastanje in de broekzak, ... bindt een koperdraad rond het been onder de knie, ... draagt een mollepootje op zak. — Om de kwaal te bestrijden brandnetel gebruiken.

Om wratten («werten») weg te krijgen legt men er eerst een stuk spek op, dat daarna in de grond wordt begraven, waarop met bakstenen of strohalmtjes een kruisje wordt gelegd; ofwel legt men op de wrat een stuk ajuin, dat daarna in een aalput wordt geworpen. Zijn spek of ajuin rot dan zal ook de wrat verdwenen zijn. Eveneens worden puidbillekens op de wrat gewreven, de puid wordt opgehangen en indien hij verdroogt, zal ook de wrat verdrogen.

Ofwel — weinig kristelijk! — wanneer men voor de eerste maal een kerk binnenkomt, neemt men wijwater en droogt de hand af aan een ander persoon, om aan deze de wratten over te zetten.

Tegen de stuipen («seskens») bij kinderen, wordt een duif in twee gesneden en de helft ervan gelegd aan iedere voet.

Voor «mondbleinen» van kleine kinderen wordt de mond ingewreven met de eerste door het kind bewaterde doek.

Koedrek en beerbaden zijn in gebruik tegen brandwonden en andere ontstekingen.

Porreibladeren worden op zweren gelegd.

Notenbladeren worden op het hoofdkussen gelegd om de muggen te weren.

6. De Volksgezegden.

— Pasen op of neer,
binnen zeven weken komt Sinksen weer;
Sinksen springt op een plank,
acht dagen nadien is 't Leêommegang;
Leêommegang springt op 'n berd,
acht dagen nadien is 't potjesmerkt.

— O.L. Vrouw van Leê brengt soldaten of regen mee.

— Waar de wind zit op de vooravond van Allerheiligen, zit hij voor heel de winter.

— Komt de wind uit het noorden, regen met dagen;
komt de wind uit het westen, regen met vlagen.

— Smoor [= mist] is de moer [= moeder] van alle weer.

— Vrijdag weer, zondag weer.

— Antonius (bakt [= dan vriest het] (17 jan.),
Paulus kapt [= dan valt het weder open] (25 jan.),
Apollonia watert er op [=dan regent het] (9 febr).

— Antonius de maker,
Paulus de breker.

— Met Kerstmis zijn de dagen « gelingd »,
dat 'n haan over 'n tichel springt.

— Distels steken, is distels kweken;
Distels trekken, is distels nekken.

— 'n Zaadje in 't zand, is 'n raap in d'hand.

— 'n Droge maart, 'n natte « aprul »,
al de boeren hun schuren « vul ».

— 's Avonds masselkens,
's morgens plasselkens.

— 's Avonds rood,
's morgens water in de sloot.

— Oud en stijf, en nog geen wijf;
Oud en versleten, en nog van geen weten;
Oud en krom, en stillekens moeten zwijgen
of anders er geen meer krijgen.

— Hooi moet gemaaid worden met oude maan (anders stuift het te veel).

— « Loof » [= rapen] moet vóór 15 augustus gezaaid om rapen te hebben.

— Wanneer de ekster schettert : slecht nieuws ! of nieuws !

— Een zeug draagt 16 vrijdagen en haalt nooit de zeventiende.

— 's Morgens druk, 's middags geluk, 's avonds min, dat heeft de spinnekop in.

— « Geburenvet » = de hinderlijke voorwerpen (als stenen) die bij het graven op het erf van de gebuur worden geworpen.

TOPONYMIE

VAN

IMPE

door

J. de Brouwer

INHOUD

INLEIDING

I. *Geografische schets.*

De gemeente 101
De bodem 101
De wateren 101
De bossen en moerassen 101
De weiden en meersen 101
De zaaigronden 101
De wijken 102
De bevolking 102
De verkeerswegen 102
De woningen 102
De ekonomische toestand 102
De landbouw 102

II. *Geschiedkundige schets.*

De oorsprong 102
De leenroerige inrichting 102
Het kasteel 103
Het kerkelijk leven 103
Het kerkgebouw 103

III. *Naam van de gemeente* 103

IV. *Bronnen* 104

V. *Wijze van bewerking* 106

LIJST VAN DE PLAATSNAMEN 107

OVERZICHT VAN HET MATERIAAL

I. *Natuurnamen* 132

II. *Kultuurnamen* 133

III. *Taalkundige aantekeningen* 134

BIJLAGE

Toponymische kaart van Impe.

INLEIDING

I. GEOGRAFISCHE SCHETS

De gemeente. — Impe behoort tot de provincie Oost-Vlaanderen, bestuurlijk arrondissement Aalst, rechterlijk arrondissement Dendermonde, vredegerechtskanton Aalst. — Kerkelijk behoort het dorp tot het bisdom Gent, dekenij Wetteren.

Impe ligt op ongeveer 9 km van Aalst, op 21 km van Gent, op 2,5 km van Lede, op 6 km van Wetteren. De aanpalende gemeenten zijn : ten O. Lede, ten Z. Erpe en Erondegem, ten W. Vlierzele en ten N. Smetlede.

Onder het Oude regime behoorde Impe tot het Land van Aalst, graafschap Vlaanderen.

De oppervlakte van het dorp, gebouwd langs de wegen — « villages rues » —, bedraagt 276 ha.

De bodem. — De bodem is vlak en samengesteld uit klei en leem. Langs de Molenbeek is de grond moerassig.

Het hoogste punt, de Molenberg, meet 38 m; het laagste, de vallei van de Molenbeek, 17 m; de kerkdorpel ligt op 21,58 m boven de zeespiegel.

De wateren. — De Molenbeek is de voornaamste waterloop en ontspringt te Leeuwergem. Samen met het *Zijp, vormt* deze beek, op een gedeelte van haar loop, de grensscheiding tussen Impe en Erondegem.

De *Wellebeek* of *Smetledebeek* vormt de grens tussen Impe en Smetlede.

De bossen en moerassen. — De bossen zijn grotendeels verdwenen (in 1846 18 ha 81 a, in 1866 41 ha 94 a, in 1950 15 ha 6 a) — de *rode*-namen herinneren aan de rooiing in het verleden — en tot vruchtbare gronden en goede weiden herschapen. De moerassen of *broeken* werden droog gelegd en zijn nu meersen en weilanden.

De weiden en meersen. — Deze worden vooral aangetroffen langs de Molen- en Wellebeek; ook elders, in de nabijheid van de hofstede, omwille van de veestapel.

De zaaigronden. — Tal van plaatsnamen herinneren aan de uitbreiding van de bouwgronden, naar gelang van de aangroei der bevolking of, vooral de laatste vijftig jaar, van de elders gezochte werkgelegenheid.

De *kouters,* de van ouds bewerkte gronden, ontbreken op het grondgebied van Impe niet : *Impekouter* en *Papegemkouter.*

Wanneer deze niet meer konden voldoen aan de behoefte van een toenemende bevolking, volgden verdere ontginningen : de *veld-* na-

men behoren tot deze periode; de *land-* namen gaan terug tot de laatste ontginningsperiode.

De wijken. — Impe heeft geen grote wijken; buiten het *Dorp* werd gebouwd langs de verschillende wegen. Zo ontstonden kleinere groepen : *Opsmeer, Molenhoek* en *Langhaag.* Later : *Nessestraat.*

De bevolking. — In 1567 telde men hier 80 « paashouders » of ongeveer 130 inwoners; in 1574, o. 130 « paashouders » of 225 inwoners, verdeeld over 43 gezinnen; in 1635, 190 inwoners; in 1794, 588 inwoners; in 1846, 684 inwoners of 133 gezinnen en 132 woningen; in 1930, 751 inwoners, 172 gezinnen en 167 huizen; in 1955, 755 inwoners.

De verkeerswegen. — Het dorp ligt op geen enkel grote verkeersweg, wat niet weinig bijdroeg tot de bevolkingsuitwijking. Er zijn slechts verbindingswegen met de aanpalende dorpen Lede, Erondegem, Papegem-Vlierzele en Smetlede.

De woningen. — De oudere kleinere hofsteden, die men nog verbouwd terugvindt, waren slechts één gebouw : woning, stalling en schuur onder één dak, met de smalle zijgevel langs de straat. Voor de hoven was de vierkantbouw in gebruik.

Van *het Hof te Impe* kent men slechts de benaming en ongeveer de ligging.

De ekonomische toestand. — Evenals de andere dorpen van het Land van Aalst leefde de bevolking, tot bij het begin van deze eeuw, uitsluitend van de landbouw. Het vlasspinnen en het linnenweven werd als huisnijverheid beoefend tot in het begin van de 19e eeuw. Vanaf het einde van de 19e eeuw, en steeds in aangroeiende mate, werd door velen de landbouw eerst ten dele, later volledig verlaten, om als arbeider elders, daar er geen plaatselijke nijverheid bestaat, meer te gaan verdienen op fabriek of bouwwerf.

Sinds 1858 heeft Impe een *jaarmarkt* op de dinsdag volgend op de zondag na het feest van St.-Denijs, patroon van de parochie.

De landbouw. — De bodem van Impe is vruchtbaar. In 1880 werden 143 ha bebouwd, terwijl 46 ha meers en weide waren; in 1950 was dit respektievelijk 85 ha en 61 ha. Verzekerde de landbouw in 1846 een broodwinning aan o. 70 gezinnen, dan was dit aantal honderd jaar later met de helft verminderd.

II. GESCHIEDKUNDIGE SCHETS

De oorsprong. — De dorpsnaam is oud, ...en sporen van de oudste bebouwing vinden wij in de *kouter-* namen. De aankomst van de eerste bewoners en de blijvende vestiging op onze bodem, ligt in een ver onbekend verleden.

De leenroerige inrichting. — Impe behoorde gedurende de Middeleeuwen tot een van *'sgraven propre dorpen,* d.w.z. een dorp toebehorende aan de graaf van Vlaanderen, als heer van het Land van Aalst. In 1630 werd het als leenpand geschonken aan baron Willem

Bette, heer van Lede; het bleef in het bezit van deze familie tot bij het einde van het Oude regime.

Binnen het grondgebied van Impe was ook nog een andere heerlijkheid, nl. die van *ter Braampt*, achtereenvolgens in het bezit van de familie van Culsbroek, de Vremde, de Grutere van Bieselinge en de Joigny van Pamele.

Het kasteel. — De familie de Grutere van Bieselinge bezat op het dorp een kasteel — *het kasteel van Bieselinge* — in het midden van de 17e eeuw. Dit was verdwenen in het midden van de 18e eeuw.

De *borcht*, mogelijk eens de verblijfplaats van de dorpsheer, leerde ons slechts haar bestaan kennen langs de toponymie.

Het kerkelijk leven. — In 1108 bezat het dorp reeds een bidplaats, maar was in 1181 nog geen zelfstandige parochie, slechts een afhankelijkheid van Erondegem. Het tijdstip waarop hier een eigen parochie tot stand kwam is onbekend. Zeker reeds vóór de 15e eeuw.

De titelheilige van de kerk is St.-Denijs.

De abdij van St.-Adriaan te Geraardsbergen bezat te Impe de benoemings- en tienderechten, tot aan de Franse Revolutie.

Het kerkgebouw. — In een gedeelte van het huidig gebouw, nl. in het koor, treft men nog sporen aan uit de gotische periode (15e eeuw). Het schip zelf, evenals het torentje, werd gebouwd in 1773, naar een plan van de Augustijner broeder Philip Gobert.

III. NAAM VAN DE GEMEENTE.

De naam werd meestal geschreven *Ympe*, soms *Himpe*.

1108 (kopie 13e e.) *Ympe*, C.S.A., 10 r.
1150 (kopie 13e e.) *Ympe*, C.S.A., 11 v.
1123 *Himpe*, oork. S.A.
1164 Walterus de *Impe*, oork. Affl.
1269 *Ympe*, oork. St.-Elisabeths Begijnhof te Gent.
1350 *Ympe*, oork. R.C. en C.R.C. (kopie 1508, 132) (kopie 1512, 204).
1352 *Ympe*, oork., St.-El. Begijnhof te Gent.
1400 de prochie van *Impe*, Kass. A., nr. 3090, 10 v.
1430 *Ympe*, Wet. nr. 5008.
1448 *Ympe*, Rb.K.L., 14.
1571 *Impe*, P. en later passim *Impe*.

De *betekenis* van de dorpsnaam is moeilijk en blijft duister (1).

Professor A. CARNOY, in *Dictionnaire Etymologique*, I, blz. 288, aansluitend bij J. MANSION (*Voornaamste Bestanddeelen der Vlaamsche Plaatsnamen*, blz. 67), leidt de vorm *himp* af van het Germaanse *-humpa*, « brok, hoop », verwant met het nl. *homp*, « groot stuk ».

(1) DE POTTER en BROECKAERT, in *Geschiedenis van Impe*, vermelden de verklaring van KANUNNIK DE SMET, volgens wie de naam Impe van *-Ym* of *-impe*, « bie », of van het Angelsaksisch *impan*, « planten », zou komen. Zijzelf verkiezen in Impe een persoonsnaam te zien, welke « men nog terugvindt in de fn. Impens » en besluiten ten onrechte tot de identifikatie van Impe met Impegem (wijk te Liedekerke).

Volgens Carnoy is het een « heuvel » (?). Mansion meent een bevestiging te vinden voor deze verklaring in het feit dat « de kerk op een geringe grondverheffing ligt ».

De kerk ligt inderdaad iets hoger dan de weg, Maar de dorpsbenaming is veel ouder dan de kerk ! De topografische toestand van het dorp is absoluut geen verhevenheid, want uit om het even van welke richting daalt men naar de « vallei » van de Molenbeek, waarvan de kerk op ongeveer 100 meter verwijderd is.

Dr M. GYSSELING geeft een meer verantwoorde verklaring voor Impe, *Hinapiu :* de stam *Hin-* is duister; *-ape* betekent water. *Hinape* is dus de oude naam van de Molenbeek, dagtekenend uit de eerste eeuwen vóór Kristus en hieraan heeft het dorp zijn naam ontleend. De oudere vorm ? *Anipō* bij vergelijking met *Anara; Amipō* bij vergelijking met *Amisis* > Ems; *Hanipō* bij vergelijking met de vele namen *Hanapō* (Hannappes, Hennef enz.); *Hinapō* bij vergelijking met *Hinninio* > Hénin-sur-Cojeul (Pas-du-Calais) (*).

De dorpsnaam is dus in verband te brengen met de Molenbeek en het suffiks *-ape* betekent « water ».

IV. BRONNEN

A. Geraadpleegde werken.

Zie de lijst in *de Toponymie van Haaltert,* blz. 18-20.

B. Onuitgegeven bronnen.

1. — Gemeentearchief Impe.

B. 1841	Atlas van de Buurtwegen, 1841.
M.C.F.	Matrice des Contributions Foncières, 1816.
Proc.	Procesverbalen (begin 19e eeuw).
G.V.	Gemeenteraadsverslagen.
Kad.	Kadasterboeken, 1839.
Schp.	Verslagen van het schepenkollege.
C.A.	Croquis d'Arpentage (1846-1857).
O. b. 19e e.	Omloper (begin van de 19e eeuw).
Br.	Briefwisseling.
Kl.	Kiezerslijst.

2. — Parochiaal archief (pastorij, Impe).

Kg.	Boek van de kerkgoederen, 1812.
Ag.	Register van de armengoederen, 1806.
Verp. Ag.	Verpachting van Armengoederen.
Verp. Kg.	Verpachting van Kerkgoederen.
Pg.	Pachtgoederen.

(*) Mijn beste dank aan Dr Gysseling, die zo vriendelijk en bereidwillig was mij deze verklaring, evenals bij een paar andere toponiemen, te bezorgen.

3. — Archief van het bisdom.

D.B.	Dekanale bezoeken en andere bescheiden.

4. — Rijksarchief te Gent.

Het fonds Impe is zeer beschadigd en voor een groot gedeelte onbruikbaar.

Wet. p.	Wettelijke passeringen (17e en 18e eeuw).
St. g.	Staten van goed (17e en 18e eeuw).
Q.	Quoteboek 1719-1798.
Str.	Straatschouwingen (18e e.).
Arek.	Armenrekeningen (18e e.).
Ferie	Ferieboek (18e e.).
Krek.	Kerkrekeningen (17e en 18e e.).
Drek.	Dorpsrekeningen (18e e.).
Kass. A.	Kasselrij Aalst, nrs 1514, 1513, 2437, 3003, 3090.
C.R.C.	Cartularium van de Rijke Claren te Gent (nr. 3).
Oork. R.C.	Oorkonde v. de Rijke Claren.
C.S.A.	Cartularium v. S. Adriaansabdij te Geraardsbergen (nr. 220).

5. — Rijksarchief te Brussel.

Wet.	Wetachtige Kamer, nrs. 5008 (1430), 5010 (1514), 5012 (1531), 5015 (1613), 5016 (1649), 1064 (1409).

6. — Stadsarchief te Gent.

P. 1571, 1572	Penningboeken van 1571, 1572.

De penningboeken van de verschillende dorpen van het Land van Aalst.

7. — Gemeentearchief Lede.

Bev.	Bevolkingsregister van 1796.
St. g.	Staten van goed (18e eeuw).

8. — Parochiaal archief te Lede (pastorij).

Rb. K.L.	Renteboek van de kerk van Lede, 1448.

9. — Privéarchief.

H. Br.	Register van de leengoederen van de heerlijkheid ter Braempt, 1779. (De Monnie-Coppens, Lede).
St. g. E.L.	Fragment van staat van goed van Em. Loets (einde van de 17e eeuw).

10. — Volksmond.

Vm.

Gebruikte afkortingen :

b. = bos.
l. = land.
m. = meers.
w. = weide.
d. = dagwand.
r. = roede.
v. = voet.
oork. = oorkonde.
o. (vóór jaartal) = omstreeks
v.j. = volgende jaren.
fn. = familienaam.
psn. = persoonsnaam.

V. WIJZE VAN BEWERKING

Bij de bewerking wordt eerst een *alfabetische lijst* aangelegd van de verschillende toponiemen. De citaten, in cursiefletters aangegeven, zijn geput uit oudere en nieuwere bronnen.

Het *lemma* woord van de verschillende toponiemen staat in de nieuwe spelling. De letter en het cijfer tussen haakjes ( ), na het lemma, verwijzen naar de vakken op een bijgevoegde *kaart*.

Alle toponiemen zijn voorzien van een volgnummer. De *herbergbenamingen* werden samengeplaatst.

Een proeve van verklaring en aantekeningen volgen op de geciteerde tekst. Overvloedig vergelijkingsmateriaal leverden de penningboeken.

Tot slot volgt een *overzicht van het materiaal.*

Op een *toponymische kaart*, ingedeeld in vakken, worden de namen aangegeven, die het mogelijk was te lokaliseren. De vakken worden onderscheiden, van links naar rechts door letters, en van boven naar beneden, door cijfers.

LIJST DER PLAATSNAMEN

1. **Achtergaalbos** (E 1,2) : bosch ghen. den voorsten boschs, nu lant voor desen gen. *den achtergael bosch,* west den Claeverlochtinck, St. g. 1727.

Achtergaal vermoedelijk voor nachtegaal.

2. **Achter Loys :** LXV roeden ghenampt *achter loys,* P. 1571, 34 r., P. 1572, 35 r.

3. **Achterste bos :** bosch ghen. *den achtersten bosch,* suyt de capelrije goedt van Smettelede, St. g. 1646, 1655.

Achterste wordt gebruikt in tegenstelling met *voorste* en soms met *middelste,* om de ligging aan te geven.

4. **Achterste Bremmeers** (G 8) : m. *inden achtersten bremmersch,* St. g. 1695.

5. **Achterste Kloosterbos :** bosch gen. *den achtersten Clooster bosch,* west den prochiebosch, St. g. 1756.

6. **Achterste Zelvaart** (F 8) : *opden achtersten selvaert,* St. g. 1696.

×. *Aemsberg,* zie Hoensberg.

7. **Afgemaakte bos :** bosch ghen. *den afghemaeckten bosch,* suyt sheeren straete, St. g. 1668; *inden afgemackten bosch,* St. g. 1695, 1699.

8. **Amand Vermeulensbos :** bosch binnen Impe ghen. *Amants Vermeulens Bosch* groot 1 d. 25 r., St. g. 1714; weede ofte bosch gheseyt *Amans Vermeulensbosch,* St. g. 1720; lant gen. *Amant Vermeulens lochtinck* groot 1 d., St. g. 1732.

Amandus Vermeulen (in 1660 gehuwd met Anna de Geyter, 2e huw. in 1668 met Ludovica Maes).

9. **Appelman** (B 4) : 1. opt meghelbrouck, *suyt den Appelman,* St. g. 1668, 1677, 1681, 1708; b. gen. *den Appelman,* n. het Meghebroucq, Q. 1719, 1771; l. *opden Appelman,* Ag. 1806.

Vermoedelijk fn.

10. **Armgoed :** weede daer men 't noemt *tarmgoed,* palende o. ende n. de beke, west de straete, Ag. 1806.

11. **Avenemeers** (D,E 1) : m. *inden haeven mersch,* St. g. 1654, 1687; *inden Haeventmersch,* St. g. 1654; m. *in den haeven meersch,* n. Smetlede, o. Lede, Q. 1718, 1757; *inden haven meersch,* St. g. 1792.

Avene, evene « haver ».

12. **Backer :** mersch *inden backer,* P. 1571, 35 r., P. 1572, 36 v.

Fn. *De Backer.*

13. **Bauwenshoek** (D,E 4) : *Den bauwens houc* ghenampt, P. 1571, 4 v., P. 1572, 5 r.; leen gen. *bauwen hoeck,* Wet. 1649; *up den Bauwens hoeck,* St. g. 1654; op het Destelrodt... n. *den Bauwens hoeck,* St. g. 1756; bosch van oudts gen. *den Bauwens Hoeck,* o. den herdirick, H. Br. 1779, 23 r., 24 r.; partije gen. *Bauwens hoeck,* Q. 1781, 1786.

Fn. (16e en 17e e.) en psn. *Bouwen, Bouden, Boudewijn.*

14. **Bavensveld** (E 1) : *up Bavens velt,* P. 1571, 15 r., p., P. 1572, 16 r.,

p., St. g. 1654, 1691; b. gen. *bauwensvelt,* n. den curenmeersch, Q. 1719; b. genompt *bavensvelt,* n. den havenmeersch, St. g. 1731.

15. **Beek** (G-I 3,4) : *up de beke, ande* —, P. 1571, 4 r., p., P. 1572, 4 v.. p.

Hetzelfde als Molenbeek en Wellebeek.

16. **Beekmeers** (B 4) : m. *inden beckmersch,* P. 1571, 19 v., 29 r., P. 1572, 18 r.; *inden beeckmeersch noort,* zuyt den nuwenbroeck, inden slangenbosch, St. g. 1665, 1717, 1732; *inden beckmeersch,* suyt den slanghenbosch, noort Smetlede, west de beecke, Q. 1719; *aen het beeckmeersken,* St. g. 1720; *inden beckmersch, o.* de straete, suyt den curenmersch, Q. 1739.

Meers nabij de Wellebeek.

17. **Bellebunder** (J 6) : l. *up Belle bunder,* St. g. 1645, 1700; l. op de puttingen, *oost bellebunder,* west ende noord de straete, Ag. 1806.

Belle « omheining ». Vandaar « omheind bunder ». — Vgl. *Belleput* te Haaltert (nr. 38), *Bellebrouck* te Grotenberg (P. 1572, 11 v.) en te Welden (P. 1571, 30 v.).

18. **Berchmansstede** (G 5) : l. *in Berchmansste(e)de* achter het huys van den Pastor, St. g. 1655, 1660, 1699, 1724; lant ghen. *Berghemansstede,* noort de straete, St. g. Em. L., e. 17e e.; Behuysde hofstede inden binnen wijck gen. *berchmans ste,* west den bocht, n. de straete, St. g. 1724.

Fn. 17e en 18e eeuw.

19. **Besindenhoek** (B 4) : *den besinden hoeck,* oost den arderick, Q. 1778.

Het eerste lid *besinde* van *besengen* « verschroeien ». Vandaar « een uitgebrande hoek ». Vgl. *Besinde horst* te Lede (nr. 68).

×. *Berg van Papegem,* zie Papegemberg.

20. **Beukenbos** (C 4) : Vm.

21. **Beulsstede** : l. *in beuls stede,* St. g. 1738.

Hofstede waar voorheen de persoon woonde die met de strafuitvoering was belast.

22. **Biesweide** (F 8) : de selvaert, n. *de bieseweede,* St. g. 1648, 1668; l. gen. den kychuyt, *o. den biesemeersche,* St. g. 1660; b. ghen. de *biesenweede,* s. de selvaerts, n. Paepeghemcouter, Q. 1719, 1742; lants gen. *de biesseweede,* St. g. 1700.

Weide, waar biezen groeien.

23. **Biest** (F 6) : *inde biest,* P. 1571, 1 v., p., P. 1572, 2 r., p., Wet. 1613, St. g. 1646, Krek. 1690, Q. 1719, 1744, H. Br. 1779, 19 r.; ofstedeken *aende bieste,* suyt west de dreve daer de biest uit weecht, hoost de straete, W. p. 1654; partije ghen. *de biest,* noort west de lochtinghen, Q. 1719; l. gen. *de biest,* n. ende s. de straete, oost de dreve van het cassteel, Q. 1719; lants op de neskensstraete gen. *de biest,* suyt west de straete, St. g. 1738.

Over het Vlaamse land algemeen verspreide pln., betekend « een plaats waar biezen groeien » of « plein met biezenpoel ».

24. **Binnenveld** (A 4) : de quatertroye, noort west *het binnevelt,* W. p. 1667.

Pln. eveneens voorkomend o.m. te Aalst en te Smetlede (P. 1571, 39 r.).

25. **Bisschopsbos** : binnen dese prochie van Impe eyment heet Pape-

gem, *suyt biscops boosch,* St. g. 1652; *bissc(h)ops bosch* gr. 728, Drek. 1726.

Bos, eigendom van de bisschop van Gent.

26. **Blokstichel** (l. onb.) : slachaut staende *aenden Blockstigghel,* St. g. 1646.

Stichel « slagboom », dienstdoende als afsluiting van de koutertoegang. Vgl. Haaltert, nrs. 797, 804; eveneens een te Munte (P. 1571, 51 v.), te Munkzwalm (P. 1571, 50 r.), te Paulatem (P. 1571, 8 r.) en te St.-Goriks-Oudenhove (P. 1571, 8 v.).

27. **Bocht** (D,E 2) : *op den boghe,* St. g. 1634; l. *inden Bocht,* zuyt de langhage, St. g. 1646, 1654, passim; l. *daerment nompt den bocht* oft de weeduwe, St. g. 1659; op de langhe haghe, o. de straete, *n. den boucht,* St. g. 1699; *indenbocht,* Q. 1719, St. g. 1724, Q. 1753; gront t'opsmeir gen. *den bocht,* noort de straete, St. g. 1784; *Den Bocht,* M.C.F. 1816; *Den Bogt,* Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1848, 1857.

Bocht is afgeleid van « buigen », « ergens omheenbuigen », « omheinen ».

28. **Bochtlos** (D 2) : *Bogtlos,* B. 1841.

29. **Bocxmeers** (G 6) : *in bocxmersch,* P. 1571, 26 v., P. 1572, 27 v.; m. ghen. *bocksmeere,* zuyt oost de meulenbeke, zuyt west de wijmen, noort de callainge, St. g. 1646, 1656; *in bocxmeire,* suyt de straete, St. g. 1669; l. gen. *den boucxmeersch,* s.o. de beke, F. 1710; *in bocxmeersch,* St. g. 1727; *oost den bouckxmeersch,* Q. 1719.

Fn. *De Bock, De Boeck* (16e, 17e eeuw).

30. **Borcht :** m. *inde borcht,* P. 1571, 18 v., P. 1572, 20 r.; *Den Borcht,* M.C.F. 1816.

Borcht of *burcht* « door een wal omringde versterkte plaats ». Mogelijk ligt in dit toponiem een herinnering aan de woonst van de oudste heren van het dorp.

31. **Bosplas** (l. onb.) : *aenden bosch plas,* Arek. 1748.

32. **Braammeers** (G 7) : m. *inden Bremmersch,* P. 1572, 2 v., 19 r.; m. *inden bramersch,* P. 1571, 1572, 3 r.; *west den breemmeersch,* n. den *meulenhoeck,* W. p. 1648, St. g. 1668, Krek. 1722;*inden braemmeersch,* St. g. 1648, 1737;*upden bremmeersch,* St. g. 1624, 1646, Krek. 1690, Q. 1719, St. g. 1791; *west den breijmmeersch,* St. g. 1695; de waetermeulen, o. den muntmeersch, *w. den bruijmeersch,* St. g. 1688; m. *inden breemmeesch,* o. de meulebecke, suyt Erondegem, n. den kickuyt, Q. 1719, passim; *inden brammersch,* Q. 1742.

Meers, waar bramen groeien.

33. **Braammeersstraat** (F.G 7) : opden kyckvuyt, *suyt de breymeersch straete,* St. g. 1714. — Gedeelte van de Molenstraat.

34. **Brandbos :** bosch gheh. *den brantbosch,* P. 1571, 15 r., P. 1572, 16 r.

Bos waar ieder ingezetene zijn brandhout mocht halen (Cfr. HELSEN, *Kempische Plaatsnamen,* blz. 42). Vgl. « *inden brant* » te Serskamp (P. 1577, 3 r.).

35. **Brede weg** (B-D 6) : *Breedenweg,* B. 1841.

36. **Breke :** mersch ghen. *de breke,* P. 1571, 23 r., P. 1572, 24 r.

Te vgl. met *brake* te Lede ? — *Brake* (Engels) = kreupelhout, *Bracken* (Engels) = varen (s) en *Braky* = kreupelhout of varens.

37. **Brekens :** l. ghen. *de breckens,* P. 1571, 25 v., P. 1572, 27 r.

38. **Broeksveld :** l. *up brocxvelt,* St. g. 1650; *op tbroeckvelt,* St. g. 1700.

Bebouwde grond, voorheen *broek* « moerassige plaats ».

39. **Brugmeersweg** (G 7,8) : *Brugmeerschweg,* B. 1841.

40. **Bruinenbos** (E 1); Vm.

41. **Bunder :** bosch ghen. *het bunder,* St. g. 1719.

Bos genoemd naar de grootte, nl. een bunder of vier dagwand.

42. **Destelrot** (D,E 4,5) : *up testelrot,* Wet. 1514, P. 1571, 1 r., p., P. 1572, 1 r., p., St. g. 1647 v.j., H. Br. 1779, 13 r.; ant *destelrot,* C. R. Cl., 1512, 204, Wet. 1649, D.B. 1664, St. g. 1668, 1719, Q. 1736, Pg. 1771, H. Br. 1779, 16 r., 17 r., Drek. 1793, O. b. 19e e., Ag. 1806, M.C.F. 1816, Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1854; *up tesselrot,* Wet. 1531, 1613; l. *up testelrodt,* P. 1572, 1 r., p.; *op het destelro(o)et,* St. g. 1634, 1648, 1696; *opt destelrodt,* St. g. 1639 v.j., Q. 1719 v.j.; *op het desselerot,* St. g. 1667; l. *op het destelrodt* ofte Inhaudt, noort den Bauwens hoeck, oost den voetwegh, St. g. 1756.

Het tweede lid *rot, rode* « geroeid bos »; het eerste lid kan *thesl-* of *dessel-* zijn. *Thesl-,* misschien *thahsila,* dim. van *thahsa-* « das », als in Desteldonk (M. GYSSELING) of « distel ».

43. **Destelrotweg** (C-F 3-5) : *Destelrotweg,* B. 1841.

44. **Dieperik** (C 8); Vm.

Plaats waar op gemeentegrond vroeger zavel werd gestoken.

45. **Dierenkost** (B 4) : een dachwant bosch ghen. *den dieren cost,* oost den claterbosch, suyt den slanghenbosch, St. g. 1666, 1693; lants ghen. *den dieren cost,* suyt den slanghenbosch, west de beke, St. g. 1669, Q. 1719.

Vgl. *in den Dierencost,* te Berchem-Oud. (P. 1571, 49 r.), te Balegem (P. 1571, 37 v.), te Elst (P. 1577, 15 r.), te Grotenberge (P. 1572, 12 r.), te Hemelveerdegem (P. 1577, 14 r.), te Kwaremont (P. 1577, 41 v.), te Opbrakel (P. 1571, 3 v.), te Ronse (P. 1577, 90 v.), te St.-Lievens-Esse (P. 1571, 21 v.), te St.-Martens-Lierde (P. 1571, 6 v.), te Welden (P. 1571, 28 r.), te Wijnhuize (P. 1571, 17 r.), te Zandbergen (P.1571, 36 v.) en te Aaigem (P. 1571, 68 v.). Perceel dat bij het bewerken veel moeite kost of dat tegen hoge prijs werd verkocht.

46. **Dorp** (G 4,5) : *het dorp,* Str. 1764, Bev. 1796, O. b. 19e e., Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1851; *le village,* M.C.F. 1816; *Dorp,* Kl. 1946.

Dorp is van jongere datum als Plaats.

47. **Dorpstraat** (G 4,5) : *Dorpstraet,* B. 1841; *Dorpstraat,* Kl. 1946.

Voorheen de Nieuwstraat en verder de Molenstraat tot de grens van Erondegem; nu de straten omheen het Dorp (o.m. Nessestraat, Pauvrettestraat, Ledezijdestraat van vroeger).

48. **Dreef :** 1/ (G 7) *de dref van den groeten mees,* Wet. p. 1654 = Trekstraatje.

2/ (F 6) l. gen. de biest, n. ende s. de straete, *oost de dreve van het cassteel,* Q. 1719.

3/ (H 4,5) partije gen. *de dreve,* s. de beke, n. de straete, Q. 1719.

4/ (D 7,8) *Dreef,* B. 1841.

49. **Duiverslochting** (G 7) : m. ghen. *den duyvers lochtinck,* suyt den watermuelen van Impe, west de dreve naer den grooten meersch, Wet. p. 1646, 1656; weede gen. *duyvens lochtinck,* Q. 1719; w. ghen. *duyfkens lochtinck,* suyt den waetermeulen, w. de straete, n. een dreve, Q. 1719; *den duyven lochtinck,* Q. 1719; weede gen. *duyvelochtinck* groot 1 d. 11 r., suyt het goet van de watermeulen, west de straet, noort het dreefken, St. g. 1732.

De grafie is onzeker en duister. Vervorming uit *duvel,* duivel ? Vgl. *Duver-*

velt te Meilegem (P. 1571, 18 v.), *Duversdal* te Oombergen (P. 1571, 34 r.), *Dueverdal* te Smetlede (P. 1571, 38 v.).

50. **Duifhuismeer :** *inde duyfhuys meere,* P. 1571, 26 v., P. 1572, 27 v.

Duifhuis of duiventil op een toren, boven de inrijpoort van een hoeve, op de Meer (later Opsmeer ?). — Vgl. *in den duyfhuys mersch* te Ressegem (P. 1571, 24 r.) en te St.-Lievens-Esse (P. 1571, 37 v.).

51. **Eegde** (C 8) : *boschs an deeghde, de heeghde,* C. R. Cl. 1512, 204; op den Clooster Bosch beneden den Wintmeulen ende *op d egdeken,* St. g. 1666.

Partij genoemd naar de vorm van een egge. — Vgl. Hofstade (nr. 174), Haaltert (nr. 188), Lede (nr. 228).

52. **Eekbos :** b. inde cloosterbosschen gen. *den eeckbosch,* Q. 1735; *Eekbosch* et Stokjen, O. b. 19e e.

Bos genaamd naar de boomsoort.

53. **Eekhout** (G 7) : *ten eechaute,* bij den watermuelen up Impe, St. g. 1624, 1625.

eek « eik » + *hout* « bos ». Zeer verspreid toponiem, o.m. te Haaltert (nr. 205), te Hofstade (nr. 176), verder te Maarke (P. 1573, 9 r.), te Nederbrakel (P. 1571, 3 v.), te Kwaremont (P. 1577, 30 r.), te Ronse (P. 1577, 20 v.), te St.-Maria-Horebeke (P. 1572, 33 v.), te Welden (P. 1571, 34 r.) en te Zegelsem (P. 1571, 1 r.).

54. **Eekhoutveld(eken)** (D,E 5) : *up deechout veldeken,* Wet. 1514, 1531; l. *up eechout velt,* P. 1571, 1572, 9 r., p.; *op dackaerts velt,* Wet. 1649; *het Deckarts velt,* St. g. 1646; l.*op d eeckerts velt,* St. g. 1646; *op deeckaerts velt,* St. g. 1648, Krek. 1690, 1722, Arek. 1748; *opt Eeckaersvelt,* St. g. 1668, 1691; *het Ekkersvelt,* St. g. 1668; l. *op het Ekaersvelt,* St. g. 1668; l. *op het D eckaertvelt,* St. g. 1677; *op het Eeckauvelt, op excauvelt,* lant ghen. *Eeckelsvelt,* St. g. E.L. e. 17e e., *opt het eechautsvelt,* Q. 1719 v.j.; *opt eeckhaudsvelt,* St. g. 1724; *op t'eeckhaut veldt,* Arek. 1748, St. g. 1756; *op eeckhauteren velt,* Q. 1756, Kg. 1783; *Ee(c)khautvelt,* Q. 1762, Ag. 1806, M.C.F. 1816.

55. **Eeksken** (E 5), Vm.

56. **Ekelweg** (C,D 3) : *Eekelweg,* B. 1841.

×. *Essestraat,* zie Nessestraat.

57. **Etting** (H 3,4) : lants *inde ettinghe,* P. 1571, 8 v., p., P. 1572, 18 v., p.; l. eyment heet *de Ettinghen,* suyt de beecke, Wet. p. 1649, Q. 1719; *in ettinghen,* n.o. Lede, Q. 1719; *ettingen, dettingen,* M.C.F. 1816; *Vyttingen,* M.C.F. 1816; *reyttingen,* M.C.F. 1816, passim voor ettingen; *d ettingen,* Kad. 1839, B. 1841; *Den etting,* C.A. 1854; bosch *in de heettinge,* St. g. 1791.

Ettingen, afgeleid van *etten (eten)* « laten afgrazen », vandaar « zeer vochtige gronden ». Cfr. Lede (nr. 258).

58. **Ettingbrugje** (H 4) : Pontceau dit *Ettingbrugsken,* B. 1841.

59. **Ettingstraatje** (H 4) : *Ettingstraetje,* B. 1841.

60. **Ettingenweide** (H 4) : binnen de prochie van Impe *inde ettingen weede,* St. g. 1743.

Vgl. *Etteweede* te Nederbrakel (P. 1571, 39 v.), te St.-Denijs-Boekel (P. 1571, 30 r.) en St.-Lievens-Esse (P.1571, 29 v.).

61. **Footsveldeken** (B 6) : op het hoogmegelbroeck daer's men naempt *foots veldeken* groot 1 dachw., H. Br. 1779, 36 r.

Vervormd psn.

62. **Garsvijver** (G 7) : m. ghen. *den garsvijvere* gheleghen op Impe voor de Watermeulen, suyt oost de Meulenbecke, n.o. ende west de straete ofte wech naer den meulen ende denbremmeers, St. g. 1646.
Vgl. *Garssticghele* te Oordegem (P. 1571, 32 v.).

63. **Gelaude** (G 6) : veldeken gen. *gelaude,* oost den bocxmeersch, suyt de bosschen, Q. 1719, 1744. — Dezelfde plaats als Calaigne.
Van fr. psn. *Claude, Glaude ?*

64. **Gemeentehuis** (F 5), Vm.
Gebouwd, evenals de gemeenteschool in 1868.

65. **Gemeenteschool** (F 5), Vm.
School voor lager onderwijs.

66. **Gemene meers** (l. onb.) : m. *op den gemeenen meersch,* Drek. 1746.
Meers, gemeenschappelijk bezit van de inwoners van Impe, waarop zij van 15 april tot 15 augustus hun vee mochten laten grazen. — Vgl. *Gemeentemeers* te Lede (nr. 280), *Ghemeenen meersch* te Grimmingen (P. 1571, 2 r.), te Michelbeke (P. 1571, 17 r.), te St.-Goriks-Oudenhove (P. 1572, 2 v.), te St.-Lievens-Houtem (P. 1571, 45 v.) en te Zandbergen (P. 1571, 31 r.).

67. **Groeneweg :** 1/ (F,G 2-4) *de gronen wech,* P. 1571, 15 v., 29 r., P. 1572, 17 r., 30 v.; l. binnen Impe darmen heedt up Lede syde, *weest den groenen wech,* St. g. 1646, 1650, 1655; ontrent de plaetse, oost de straet van Impe naer Wansele, zuyt den wech, *noort het groen wechgelken,* St. g. 1699; *Groeneweg,* B. 1844, Kl. 1946.
2/ D,E 4,5) l. up het Destelrot, *nort tgroen weghelken,* St. g. 1646; op het megelbrock, *suyt het groen wegelken,* St. g. 1681.
Wegje lopend over braakliggend (« groen ») land en « jaarlijks verlegd over het gedeelte van de drieledige akker dat onbebouwd lag ».

68. **Groot Bavensveld** (E 1) : l. *op het groot Bavensvelt* binnen Impe, noort den haenen mersch, St. g. 1654.

69. **Groot Klaterbos** (B 4) : *weest den grooten Clatterbosch,* Wet. p. 1649.

70. **Grote meers** (H,I 6,7) : mersch *in groet mersch,* Wet. 1430; m. *inden grootmersch,* P. 1571, 7 r., p., P. 1572, 7 r., p.; m. *opden grooten mersch,* Wet. 1613, 1649; *inden grooten meersch,* suyt de groote weede, noord het kerkengoed, St. g. 1624, 1646, 1688, Krek. 1690, Str. 1764, H. Br. 1779, 7 r., 38 r., Ag. 1806, B. 1841; *inden grooten mesch,* Q. 1719 v.j.; bosch, *zuyt de groote meirsch,* west den kerckemeersch, Pg. 1766, 27, 33; *Grooten meerch,* M.C.F. 1816; *Grootmeersch,* Kad. 1839.

71. **Grotemeersstraatje** (H 5,6) : *Grootemeerschstraetje,* B. 1841.

72. **Grotemeersweg** (H 6,7) : *Grootenmeerschweg,* B. 1841.

73. **Grote weide** (H 6,7) : *de groote weede,* Ag. 1806.
×. *Haenenmeers,* zie Houwmeers.

74. **Halfbunderweg** (G,H 7,8) : *Halfbunderweg,* B. 1841.

75. **Hase :** LXX r. lants gheh. *de hase,* P. 1571, 28 v., P. 1572, 29 v.; l. gen. *het haesken,* suyt west de straete, St. g. 1668; l. gen. *den haes,* St. g. 1726; partije op den binnenwyck gen. *den haes,* suyt en west de straete, Q. 1734; — hofstede gen. *den haese,* St. g. 1744.

76. **sHasendries** (F 8) : *aen shasen driesch,* P. 1571, 14 v., P. 1572, 15 v.; 11 r. *thende den haesendries,* noort west de werst, oost de straete, St. g. 1668.

Dries « plein met poel bij driesprong van wegen » + fn. *d'Haese.* — Vgl. Lede (nr. 324).

77. **Hazenput** (F 8) : vercoopen van aerde *inden haesenput* ende weywaeterput, Krek. 1724.

78. **Heide** (C 3) : weeden *de heye* gheheeten, P. 1571, 1572, 6 r., p.; leen gr. seven aude dachwanden ghen. *de heye,* Wet. 1613, 1649, St. g. 1684; b. ghen. *d heyde,* s. herdierick, w. de dreve, n. de wellebeke, Q. 1719, 1727, St. g. 1732, H. Br. 1779, 27 r., 44 r.

Hei(de) « woeste, dorre grond ».

79. **Heistraatje** (B-D 2-4) : *Heystraetje,* B. 1841.

80. **H. Geestbos** (D,E 1) : *opden H. Geestbosch,* St. g. 1669; —, o. 'tgescheed van Lede, Ag. 1806, Arek. 1748, —, noordt den hauwenmeersch, Verp. Ag., 1783.

Bos, eigendom van de H. Geest of Armendis van Impe.

81. **H. Geestmeers** : *op den H. Geest meersch,* St. g. 1648.

82. **H. Geestveldeken** : *het heylich geest veldeken,* zuyt ende oost de straete, Kg. 1640.

83. **H. Geestweide** : weede gen. *de H. geest weede,* Arek. 1748; hofstede genoemd *d hijlig Geesteweede,* Ag. 1806.

84. **Hentkensbos** (D,E 2) : *in Hentkens borsch,* St. g. 1642; bosch genompt *heynstensbosch* in ghehuchte thoff smeere, Wet. p. 1649.

Psn. *Hein,* fam. vorm *Heintjen, Hentken.*

85. **Herbergbenamingen** :

1/ **De (oude) Mol** (G 5) : aen de plaetse wesende eene behuysde hofstede gen. den Camplogtingh ofte *mol,* daer de vierschaere deser heerelichede van ter Braempt opstaet, H. Br. 1779, 34 r.; in de herberge *den mol.* St. g. 1789; hofstede ende herberge *den mol* jegens de kerke, Q. 1795, 91; *de Mol,* Proc. 1813. Nu *de oude mol.*

2/ **Het Hemelrijk** (G 4) : herberg sinds het einde van de 19e eeuw.

3/ **In het Land van Belofte** (F 5), herberg tot o. 1918, langs de Nessestraat.

4/ **In 't Strop** (E 6), herberg tot 1914, langs de Nessestraat.

5/ **In de Jachthond** (E 2), herberg tot 1918, op het Opsmeer.

6/ **Int Doreken** (E 2), herberg op het Opsmeer, gedurende de 19e e.

7/ **In het Huis ten Halve** (E 2), herberg op het Opsmeer, begin van de 20e e.

8/ **In Bavegem** (E 2), herberg op het Opsmeer tot 1945.

9/ **In Parijs** (F 7), herberg op de Molenhoek vóór de Tweede Wereldoorlog.

10/ **De Kongo** (F 5), herberg langs de Nessestraat tot vóór de Tweede Wereldoorlog.

11/ **In den Ouden Lansier** (F 5), 19e eeuwse herberg langs de Nessestraat, tot o. 1900.

12/ **In de Groenen Hond** (F 5), herberg tot 1929, langs de Nessestraat.

13/ **In 't Moleken** (F 5), 19e eeuwse herberg langs de Nessestraat.

14/ **In d'Eendracht** (E 6), herberg tot 1914 langs de Nessestraat.

15/ **In de Paling** (E 6), herberg op de Molenhoek, tot 1914. Later: *Halt! Stop!*

16/ **In 't Zaagsken** (E 6), eveneens herberg op de Molenhoek tot 1914.

17/ **In de Vier Wegen** (F 6), herberg langs de Nieuwstraat tot de twintiger jaren.

18/ **In Oordegem** (F 7), 19e eeuwse herberg op de Molenhoek; nu: *Molenhoek.*

19/ **In de Voyageur** (F 8), herberg tot 1915 op de Molenhoek.

20/ **In de Klok** (G 4), herberg op het Dorp, vóór 1910.

21/ **In het Hof van Vrede** (G 5), 19e eeuwse herberg tot vóór de Tweede Wereldoorlog. Nu: *In 't Vliegend Wiel.*

22/ **In de Kroon** (G 4), 19e eeuwse herberg op het Dorp; tot 1956: *Café Sportvrienden.*

23/ **In 't Gemeentehuis** (F 5), herberg langs de Nessestraat, tot na de Tweede Wereldoorlog.

86. **Herdierik** (C,D 3,4): bosch ghen. *den herdierick,* P. 1571, 1572, 5 r., Q. 1719; *up den herdi(e)rickx,* St. g. 1646, 1668; b. gen. *den Erdirick,* Q. 1719; *Den Herderick,* Q. 1721; *Herdirick,* O. 1724, H. Br. 1779, 23 r.; *oost den Ardirick,* Q. 1779; *Harderick,* O. b. 19e e.; *Hardereck, Harderik,* M.C.F. 1816; *Har Dirick,* Kad. 1839, C.A. 1850; *Hawerick,* M.C.F. 1816; *Harderick,* B. 1841.

Psn. *Dierik* + *Her* « heer ».

87. **Herdieriksbos** (C 3): leen gheh. *den herdericxbosche,* Wet. 1514; *aenden herdiericbosch,* P. 1571, 31 r.; b. ghen. *den herdierick bosch,* P. 1571, 16 v., 31 r., P. 1572, 4 r., p., St. g. 1700; *op herdirick bosch,* Wet. 1613, 1649, H. Br. 1779, 27 r., 35 r.; *Herdericx bosch,* St. g. E.L. e. 17e e.; *Aedierick bosch,* St. g. E.L. e. 17e e.; *o. den herdiricxbosch,* H. Br. 1779, 40 r.

88. **Herdieriksrede** (D,E 4): *Hardierikrede,* B. 1841.

89. **Herdieriksweg** (D,E 2-4): *Hardierikweg,* B. 1841.

90. **sHerenstraat:** l. *aen sheerenstrate,* P. 1571, 17 v., P. 1572, 19 r.; *sheeren straete,* St. g. 1652 v.j.

Grotere baan, waar de heer van de heerlijkheid het recht bezat bomen langsheen te planten.

×. *Hessestraat,* zie Nessestraat.

91. **Hoensberg** (E,F 2): l. *up den hoensberch,* P. 1571, 1572, 3 r., p., St. g. 1654, 1669, 1677, Q. 1719; *up de noensberch,* St. g. 1646, p., 1665, 1713; l. *upden gnoensberch,* St. g. 1652; l. *up den hons berch,* St. g. 1660, 1700; *op de Noesbergh,* St. g. 1665; l. *op den aemsbergh,* St. g. 1696; *op den hoentsberch,* Q. 1719, p.; *op den noensbergh,* Q. 1736; l. *opden hoensbeirgh,* St. g. 1738; *opden hulstbergh,* St. g. 1742; *op den hoensbergh,* Q. 1759, Pg. 1771; *op den honsbergh,* oost Lede, n.o. de Straete, Q. 1761, 1764, 1775.

Psn. *Huna, Hundo* ? — Vgl. *Hoensborre* te Meilegem (P. 1571, 10 v.).

92. **Hof te Impe** (D 3) : in pacht van Jan Diericx pachthof ghenampt *thof tImpe...* groot XVII bunder ende een half, P. 1571, 5 r., P. 1572, 5 v.

×. *Hofsmeer,* zie Opsmeer.

93. **Hofsmeerstraat** (E 2) : *Hofsmeerstraet,* B. 1841, C.A. 1857.

94. **Hofstuk :** l. ghen. *thofstuc,* P. 1571, 4 v., P. 1572, 5 r.

95. **Honingsdam** (I 3,4) : l. gen. *den heununcxdam,* o. Lede, Q. 1719; b. ghen. *den hoynnenckdam,* o. ende s. Lede, s. ende w. de rijsmeersch, Q. 1719; *inden heunincxdam,* Q. 1733; *inden neunincxdam,* Arek. 1748; l. *op Honingsdam,* Ag. 1806.

Fn. *Hunninck* (?), door volksetimologie vervormd tot *honig.*

96. **Honingdamstraatje** (H,I 4) : *Honingdamstraetje,* B. 1841.

97. **Honingsdamweg** (G,H 4,5) : *Honingsdamweg,* B. 1841.

98. **Hoogledezijdestraatje** (E,F 2) : *Hoogledezijdestraetje,* B. 1841.

99. **Hoog Megelbroek** (C,D 6,7) : l. *op thoogh mergelbrouck,* St. g. 1724; l. *op t hoog(h) meg(h)elbrou(e)(c)k,* St. g. 1724, 1740, Q. 1757, 1780, Pg. 1771, H. Br. 1779, 11 r., 14 r., Drek. 1793, O. b. 19e e., Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1846. — Men kent als foutieve schrijfwijzen : *hoog negelbrouck,* Ag. 1806 en *hoog ongelbrouck,* M.C.F. 1816 p.

100. **Horekensgoot** (D 2) : *Hoorekensgoot,* B. 1841.

101. **Horekenswegel** (D,E 3) : *Hoorekenswegel,* B. 1841.

Wegje dat een hoek *(horic)* in de Langehaagstraat afsnijdt.

102. **Houw :** mersch gheh. *hauv,* P. 1571, 24 v.; l. *up den houv,* P. 1572, 25 v.

Houw : « plaats waar regelmatig hout wordt gehakt ».

103. **Houwbocht :** m. *inden haubocht,* P. 1571, 20 v., P. 1572, 22 r.

104. **Houwkens :** boorsch *inde haukens,* St. g. 1646.

« Kleine houw ».

105. **Houwmeers** (I 6) : mersch *inden haumersch,* P. 1571, 1572, 1 v., p.; m. *inden Aumersch,* P. 1571, 30 r., P. 1572, 31 r.; m. *inden Auemersch,* P. 1571, 23 v., 34 r., P. 1572, 25 r., 36 r.; m. *inden hauemersch,* St. g. 1645, 1646; *oost den hauen meesch,* St. g. 1646, 1668; m. *in den Auden mersch,* suyt west den grooten meersch, Wet. p. 1648; m. *inden houwenmeirsch,* Krek. 1690; *inden hauwen meersch,* Krek. 1722, St. g. 1723; *bijden hauwere mersch,* Q. 1729.

106. **Hovenmeersbrug** (C 2) : *Hovenmeerschbrug,* B. 1841.

Hovenmeers voor *Haven-, Avenemeers.*

107. **Hulstbergstraatje** (E,F 3) : *Hulstbergstraetje,* B. 1841.

108. **Hulsbergwegel** (E,F 3) : *Hulsbergwegel,* B. 1841.

109. **Ignatius Nijsensstede :** stede gen. *ignatius nijsens stede,* St. g. 1742.

Stede genoemd naar de eigenaar Ignatius Nijs × 1656 Judoca Blondeel.

110. **Impekouter** (F,G 3,4) : *up Impcouter,* P. 1571, 1572, 4 v., p.; *op Impe cauter(e),* Wet. 1613, 1649, St. g. 1646, p., 1724, Pg. 1771, Ag. 1806; *Impecouter,* St. g. 1660; *Impe cautre,* Krek. 1690; *opden Impen cauter,* Q. 1719, p., St. g. 1723, Verp. Ag. 1783, Drek. 1793, O. b. 19e e., M.C.F. 1816; *Impe kauter,* Kad. 1839, B. 1841; *Impe kouter,* C.A. 1856.

De dorpskouter of vanouds bebouwde grond.

111. **Impsebos** (B 6), Vm.

112. **Impse Dam** (H 4) : *Impschen Dam,* B. 1841, brug *op den Impschen dam,* G. v. 1932, *den dam,* Vm.

113. **Inhout** (D,E 4,5) : lants *in dinnehout,* P. 1571, 31 r., P. 1572, 32 v.; gen. *d inhaut,* Wet. p. 1649; l. *up het Tunhaut,* St. g. 1650, 1654; *op het inhaudt,* St. g. 1654, 1668, v.j.; *op het duijnhaut,* St. g. 1668; *op het dun hout,* St. g. 1692; wat elssen slachaut *op tenhaut,* St. g. 1712; *opt inhoudt,* St. g. 1723; *opt thinhaut,* St. g. 1739; op het Destelrodt ofte *inhaudt,* St. g. 1756; *t inhaut,* Q. 1777.

Het tweede lid is *hout* « bos »; het eerste is duister : *in* voor *ende* « einde » (Vgl. Eindhout) ? Vandaar « bos op de grens van het dorp gelegen » ?

114. **Jan Lattijnsstede** : bosch gen. *Jan Lattijnsstede,* oost het straetien, St. g. 1761.

Plaats genoemd naar de stede van Jan Lattijn (in 1687 gehuwd met Maria Govaert).

115. **Kaardemeers** : m. *inde caerdemersch,* P. 1571, 27 v., P. 1572, 29 r.; ... *den caerdemeesch,* west de beeke, oost Erondegem, Q. 1719.

Caerde « kaarde, kaardedistel », gebruikt bij het kaarden of ontwarren van de wol. Zeer verspreid toponiem. Cfr. Lede (nr. 470).

116. **Kaasman** (E,F 7) : l. *inden Caesman,* P. 1571, 22 r., P. 1572, 23 v.; *inden Caeseman,* w. ende n. de langhe weede, St. g. 1624, 1648, St. g. E.L. e. 17e e., St. g. 1742; lande ghen. *Kaseman,* oost de Kasemans straete, west de Werft, St. g. 1639; bosch ghen. *den casseman,* St. g. 1714; b. gen. *den Causeman,* Q. 1793.

Partij, eigendom van kaasverkoper. — Vgl. *anden Caseman,* te Rozebeke (P. 1571, 6 v.).

117. **Kaasmansstraat** (F 7,8) : l. opden kijckuit, o.n. *de casemansstraete,* St. g. 1646; *aende Kaesemansstraete,* St. g. 1677; op den kijckvuyt, s. de breymeersch straete, n. ende w. *de Kaessemenstraete,* St. g. 1714; l. op den kijckuyt, w. de straete loopende naer Erondegem, *noort de Casemansstraete,* St. g. 1742.

118. **Calaigne** (G 6) : l. gheh. *de calaingne,* P. 1571, 26 v., P. 1572, 27 v.; *de callainge,* St. g. 1646; *de callangen,* o. brouxmesch, Q. 1719; l. gen. *de calaigne,* St. g. 1724; veldeken wesende leen ghen. *den callander,* o. den bouckxmeesch, s. de bosschen, Q. 1719.

Calaignien, calange « eis in rechte », vandaar « perceel waar gerechtelijk werd voor getwist ». — Cfr. Lede (nr. 475).

119. **Kalvermeers** : 2 d. 25 r. ghen. *den calvermersch,* P. 1571, 1572, 6 v.

Vgl. *Kalverdries* te Lede (nr. 177bis), alwaar tal van toponiemen.

120. **Kamlochting** (G 4) : l. *inden camlochten,* P. 1571, 2 r., St. g. 1654; *de camlochtinghe,* n.o. de straete, zuyd de plaetse van Impe 25 r., Kg. 1640; aen de plaetse wesende eene behuysde hofstede gen. *den Camplogtingh* ofte mol, H. Br. 1779, 39 r.

Kamme « brouwerij ». Eveneens een *cammelochtinck* te Moerbeke-Geraardsbergen (P. 1571, 42 v.).

121. **Kanaken** (D 7), Vm.

122. **Kapel** : 1/ (F 5) ter ere van O.L. Vrouw : straete van aen *het Cappelleken van de coster* tot aen den Tuckmeulen, Str. 1779. — Herbouwd midden der 19e eeuw.

2/ (E 5) t.e. van O.L. Vrouw gebouwd langs de Nessestraat, einde van de 19e eeuw.

3/ (F 6) t.e. van O.L. Vrouw, op de Molenhoek, gebouwd begin van de 19e eeuw.

4/ (G 5) Lourdesgrot ter ere van O.L. Vrouw, opgericht in oktober 1954.

123. **Kareeloven :** partije ghen. *de careelhoven,* zuyt de meulenbecke, St. g. 1655; inde weede opde Meulebeke bijde *Correelhoven,* St. g. 1667.

Partij genoemd naar een vroeger gebruik, nl. « het maken van kareelsteen ». — Vgl. Hofstade (nr. 340) en Lede (nr. 491).

124. **Kareelveld** (G 7) : *int careelvelt,* P. 1571, 32 r., P. 1572, 33 v.; bosch gen. *het Careelveldeken,* achter het watermeuleken, west noort de straete, oost ende zuyd de meulebeke, west den vaguen lochtinck, Wet. p. 1759; bosch gen. *careelveldeken,* noort de dreve naer den grooten meersch, suyt oost de meulebeke, Q. 1762, 1751.

Hetzelfde als Kareeloven.

125. **Kaserne** (E 2), Vm.

Benaming voor verdwenen groepje woningen op het Opsmeer.

126. **Kasteel** (F 6) : l. *bij het kasteel,* St. g. 1654; partije gen. het prieel, n. ende s. de straete, o. de dreve van *het gewesen kasteel,* Q. 1750; aen *het kasteel van Mevrouwe de bieselinge* (met wal) (de straete te beginnen van het kasteel loopende naer Erondegem driesch tot op de calsey dus genomen voor enen dorpweg), Str. 1764; leen gelegen binnen Impe *daer het casteel opgestaen heeft,* groot ses dachw., H. Br. 1779, 6 r.

De familie de Grutere van Bieselinge was, van midden de 17e tot midden de 18e eeuw, in het bezit van dit kasteel en van de heerlijkheid ter Braampt, gelegen binnen het grondgebied van Impe.

127. **Keiberg** (B 6) : l. *up den Keyberch,* P. 1571, 34 r., P. 1572, 35 v.; *Keienberg,* Vm.

Wijst op de samenstelling van de grond. — Vgl. Haaltert (nr. 426) en Lede (nr. 506).

128. **Keiland** (C 8) : partije ghen. *het keyelant* bijden meulenberch, gr. 2 d. 5 r., St. g. E.L. e. 17e e.

Hetzelfde als Keiberg.

129. **Kerk** (G 4) : *ande kercke,* P. 1571, 1572, 1 v., p.

130. **Kerkhof :** 1/ (G 4,5) binnen Impe int quaertier *te kerckhove,* St. g. 1667.

2/ (E,F 4) op de Langhaag sinds 1940.

131. **Kerkland** (I 6) : *het Kercken lant,* St. g. 1756; *Kerke Land,* Kad. 1839; *Kerkland,* B. 1841.

Land dat eens eigendom was van de kerk.

132. **Kerkmeers** (H 5,6) : m. *inde kercke mersch,* P. 1571, 1572, 2 v., p.; *inden kercken me(e)rsch,* suyt den cueren meersch van Impe, St. g. 1642, 1668, 1669, 1756; m. ghen. *den keercken meersch* gr. 5 d. oost de straete, west het straeten loopende naer den grooten meersch, Kg. 1666, 1692; *inden kerckmeesch,* suyt den Cuyrenmeesch, west de beke, Q. 1719, 1789; *inden kercke meersch,* west de dreve, Pg. 1766, 15, 27; *Kerkmeerch,* M.C.F. 1816; *Kerke meersch,* Kad. 1839; *Kerkmeersch* B. 1841.

133. **Kerkstuk,** Vm.

134. **Kerkveld :** *up het keerckvelt,* St. g. 1625; *op het kercvelt,* St. g. 1634.

135. **Kijkuit** (F 7,8) : *up den kycvute,* P. 1571, 19 v., p., P. 1572, 21 r., p.; *op de kijckvute,* P. 1571, 22 r.; *upden kyckuyt,* St. g. 1624, 1656; *opden kyckiut,* o.n. de casemansstraete, St. g. 1646; *opden kyckhauyt,* St. g. 1648; l. *opden cickuijt,* St. g. 1648; *opden cijckvuijt,* St. g. 1668; een veldeken geh. *den kijckuijt,* n. de straete, o. de dreve naer den waetermeulen, Krek. 1690; *op den kyckvuyt,* St. g. 1691; *op de kyckhuijtte,* St. g. 1714; *n. den kickuyt,* Q. 1719 p.; *op den Kijckviyt,* Q. 1719; *op den kijckvuyt,* St. g. 1740; *op den kieckuyt,* Q. 1744; *op den kyckhuijl,* Q. 1757; *Kikkuyt, Kik kuit,* M.C.F. 1816; *Kikuyt,* Kad. 1839, C.A. 1847; *Kiekuyt,* B. 1841.

Vgl. *inden Kijchuijt,* te Viane (P. 1571, 33 r.), evenals *Vlieghuijt,* te Herdersem (P. 1571, 26 r.), te Melsene (P. 1571, 3 v.) en te Schelderode (P. 1571, 15 r.) en *Loccuyt,* te Baaigem (P. 1571, 22 r.).

136. **Kijkuitweg** (F 7,8) : *Kijkuytweg,* B. 1841.

137. **Klaterbosch** (B,C 4) : bosch gheh. *den claterbosch,* P. 1571, 30 v., P. 1572, 31 v., 32 r., St. g. 1642; het gheuchte gen. Dopsmeer gen. *den Clatterbosch,* s.w. de bosschen van Affelghem, Wet. p. 1648; den beckmeers, n.o. ende *s. den Cladderbosch,* Q. 1719; *n. den Clodderbosch,* Q. 1777; *Clauterbosch,* O. b. 19e e., Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1854; l. gen. *den Claeterbosch,* Ag. 1806; *Clauren bosch, Cauterbosch,* M.C.F. 1816.

« Bos van klaterabeel ». — Vgl. Erembodegem (nr. 337).

138. **Klaverlochting** (E 2) : op thoff smer landts gen. *den claveren lochtinck,* suyt de straet, noort den bosch, St. g. 1700; l. gen. *den claverlochtinck,* St. g. 1702.

Genoemd naar de kultuur.

139. **Kleem** (C 6) : *Kleem,* B. 1841.

Wijst op de kleiachtige samenstelling van de grond.

140. **Kleemstraatje** (C 7) : *Kleemstraetje,* B. 1841.

141. **Kleine Kaasman** (F 7) : l. gen. *den cleynen Caeseman,* suyt de straete ,St. g. 1667; bosch ghen. de Caeseman, suyt de straete, *o. de cleenen Caeseman,* St. g. E.L. e. 17e e.

142. **Kleine Klaterbos** (B,C 4) : *inden cleenen claterbosch,* St. g. 1642; b. genompt *den clijnen clatterbosch,* s. den nuewenbroek bosch, weest den grooten Clatterbosch, Wet. p. 1649; *op den Cleynen Clatterbosch,* Arek. 1748.

143. **Klooster** (G 4), Vm.

Gebouwd, samen met de vrije lagere school, in 1907, door de Zusters Maricolen van Lede.

144. **Kloosterbos** (B,C 4,5) : *inden cloosterboschs,* C.R.C. 1512; l. *achter den clooster bosch,* P. 1571, 16 r., p., P. 1572, 17 r., p., St. g. 1639, 1689, 1720, 1756; b. *inde cloosterbosch,* noort den appelman, Q. 1771; bosch *inde cloosterbosschen* gen. den eeckbosch, Q. 1735, O. b. 19e e.

Bos, eigendom van de abdij van Affligem.

145. **Kloostermeers :** *Cloostermeersch,* O. b. 19e e.

146. **Kloosterveld** (E 6,7) : *up tclooster velt,* C.R.C. 1508 (o. 1335), 132, C.R.C. 1512, 204; goed van de rycke claeren binnen Ghendt, groot 9 d.

47 r., ghen. *het clooster velt,* Krek. 1690, Q. 1719; *Clooster veld,* M.C.F. 1816; *Klooster veld,* Kad. 1839, B. 1841.

147. **Koebrug** (A 4) : *de Koebrugge,* Vm. voor brug over de Wellebeke, naar Smetlede.

Deze benaming komt eveneens voor te Denderleeuw en te Haaltert.

148. **Koedreef** (C,D 2,3) : bosch genompt de heyde, *zuyt de coedreve,* n. de wellebeke, St. g. 1732; bosch gen. den nachtenbosch, west het straetken ofte *coeydreve,* Krek. 1694.

Wijst op een bepaald gebruik, waartoe het straatje dan ook de nodige breedte moest bezitten. — Hetzelfde als Heistraatje.

149. **Koemeers:** een d. 50 r. ghen. *den coemersch,* P. 1571, 1572, 6 v., 34 r.; meersch gen. *den Coemeersch,* Wet. p. 1700.

150. **Koolbrander** (B 4) : inden slanghen bosch, *west den colbrandt,* St. g. 1679; b. ghen. *de Coelbranders,* o. den Slanghenbosch, s. den nieuwenbroucq, n. de beckmeesch, Q. 1719; partije inden slangenbosch, *w. den colbrander,* n. den beekmeersch, Q. 1791; *Coolbrander,* O. b. 19e e.

Fn. *Coolbrant* (17e eeuw), nu nog te Lede.

151. **Korpere:** *up de corpere,* P. 1571, 23 v., P. 1572, 24 v.; l. ghen. *de kurpele,* St. g. 1675; binnen Impe *op de ceupere,* west den wech, St. g. E.L. e. 17e e.

152. **Korte meers:** *Kertemerch,* M.C.F. 1816.

153. **Korte voor** (I,J 5,6) : l. gemeynlyck geseyt *de korte vore,* zuyt de puttingen, Pg. 1766, 27.

154. **Kosterij** (H 5) : *ande costerije,* P. 1571, 24 r., P. 1572, 25 v.; *de coosterije,* Q. 1719; veldeken suyt *de costerije,* w. de straete, n. trodt, Q. 1747.

155. **Kosterijgoed** ((H 7,8) : *op de costerije goederen,* St. g. 1705; *het costerije goet,* St. g. 1751.

Goed verbonden aan de funktie van koster van Impe. — Vgl. *costerijelant* te Meilegem (P. 1571, 11 v.) en te Zandbergen (P. 1571, 2 v.).

156. **Kosterijweide** (H 5) : *de costerey wede,* w. de straet, Kg. o. 1640.

157. **Kostersstraatje** (G 4) : *Kostersstraetjen,* Proc. 1819; *Kosterstraetje,* B. 1841.

158. **Couckxbos** (G 6) : b. gen. *Couckxbosch,* o. ende s. de beke, Q. 1719.

Fn. *Couck.* — Gelegen in de nabijheid van de Molenbeek.

159. **Couckxmeers** (G 6) : m. *in den kouckxmeersch,* Q. 1719; *inden koeckmeersch,* o. den cuyrenmeesch, Q. 1719; *de Cockxmeersch,* Q. 1719.

160. **Kouter:** *up de coutre,* oork. R.C. 1350; l. *up de couter,* P. 1571, 1572, 7 v., p.; *op den cautere.* St. g. 1682.

Dezelfde plaats als Impe- of Papegemkouter.

161. **Craeckersbos:** bosch, o. de straete, *w. Craeckersbosch,* n. den H. Geest van Impe, St. g. 1732.

Fn. *De Craecker* (18e eeuw).

162. **Krakeelstraatje:** een half d. *aen het crackeel stratien,* St. g. 1667.

163. **Krekel :** *in de crekel,* n. de beke, Wet. p. 1672; *die crekels,* n. die beeke, Kg. o. 1640.

164. **Krekeldries :** m. *inden crekeldriesch,* P. 1571, 24 r., P. 1572, 25 v., p.
Dries, waar het krekelspel werd beoefend. — Vgl. Haaltert (nr. 489).

165. **Kruisman** (E 6) : l. daerment heet *den cruijsman,* o. de straete, w. het cloostervelt, St. g. 1668, 1728; w. genampt *den crysman,* w. den werf, o. Destelrodt, St. g. 1668, Q. 1719; een weede *den cluysman,* n.o. de straete, Q. 1719.
Weide bij een kruis of kruising van wegen gelegen. — Vgl. *Cruusmansvelt* te Welden (P. 1571, 28 v.).

166. **Curenhuis** (G 5) : *het Cuerenhuys* metten wal enden bogaert 175 r., Kg. 1666, 1692; *het pastoreel huijs* met walle, n. de plaetse, Pg. 1766, 1.
Hetzelfde als pastorij.

167. **Curenlochting** (G 5) : *bijden Cueren lochtinck,* o. sheeren straete, St. g. 1665, 1666, Kg. 1692.
Lochting « omsloten ruimte ».

168. **Curenmeers** (H 6,7) : *inde cueren mersch,* P. 1571, 1572, 2 r., p.; *s. den curenmersch,* St. g. 1646; *s. den Cuyrenmeesch,* Q. 1719; inden toemaert meers ofte *Cueremeers,* n. de grootenmeers, St. g. 1791.

169. **Kwatertrooi** (A,B 4) : *inde quatertroye,* P. 1571, 1 v., p., P. 1572, 2 r., p.; gen. *de quatertroije,* n.w. het binnevelt oft bexken, Wet. p. 1667; *die quatetroye,* w.n. de beke tusschen Impe ende Smetlede, Kg. o. 1640; *inde catertroy,* St. g. 1642; bosch gen. *de quatertroy,* w. de beke dar Impe ende Smetlede scheet, St. g. 1669, 1694; *de quatertroy,* o. het drefken, St. g. 1731; daerment nompt *den caetertroey,* n. de beeke, Wet. p. 1680.
Quater « de vier op de dobbelsteen », *troye* « de drie op de dobbelsteen » (Verdam) ? — Zeker ontstaan onder Romaanse invloed.

170. **Laag Megelbroek** (D 5,6) : *opt leegh(e) megelbrouck,* St. g. 1724, 1751, 1756, Pg. 1771, 247; *leeg megelbroe(c)k,* O. b. 19e e., M.C.F. 1816, Kad. 1839, C.A. 1854; *Leegel Megelbroeck,* B. 1841.

171. **Lang dagwand** (B 5) : o. 1 d. op het Desselrot gen. *het lanck dachwant,* St. g. 1667.
Partij genoemd naar de vorm.

172. **Langhaag** (E,F 3-5) : *up de langhe haghe,* P. 1571, 15 v., p., P. 1572, 5 v., p., Wet. 1613, St. g. 1668; *up de lange hage,* P. 1571, 5 v.; destelrot, ... o. *de langhhaeghe,* Wet. 1649; l. ghen. *de langehaeghe,* St. g. 1679; *de langhe haeghe,* St. g. E.L. e. 17e e., 1717, Q. 1719; *de lange haege,* St. g. 1724, Pg. 1771, C.A. 1846, Kad. 1839, B. 1841; *Lange Haag,* B. 1841, C.A. 1849; *Langhaag,* Kl. 1946.
Genoemd naar de kouterafsluiting. Zeer verspreid, zie Haaltert (nr. 528) en Lede (nr. 649).

173. **Langhaagstraat** (D-F 3,4) : *Lange haegstraet,* Ag. 1806, B. 1841; — de *strate genoemt de langehage,* St. g. 1687. — Verder foutief : op-den Impecauter, west *de Langestraete,* Q. 1751.

174. **Lange meers :** *inde langhe mersch,* P. 1571, 15 v., 26 v., P. 1572, 16 v., 28 r.

175. **Lange voor :** *lant de lange vore,* Pg. 1766, 27.

176. **Lange weide** (D 7) : weede *inde langhe weede,* P. 1571, 33 r., P. 1572, 34 v., Wet. 1613, St. g. 1624, 1675, 1695; partije gen. *de lange weede,* n.w. papegem cauter, Q. 1719, 1728, 1769; partij bosch gen. *de Lange weede,* noord de straete van Impe naer Vlierzele, H. Br. 1779, 3 r., 4 r., 9 r.

177. **sLantsmeters stede :** Hofstede ghen. *slantsmeters stede,* St. g. 1646.

Fn. *De Lantmeter* (15e e.), eigenaar van de watermolen.

178. **sLantsmeters veldeken :** *op slantmeters veldeken,* St. g. 1648.

179. **Ledeweg** (G-I 3-7) : *Ledeweg,* B. 1841.

180. **Ledestraat** (G,H 4,5), Kl. 1946. — Gedeelte van de (oude) Overimpestraat.

181. **Ledezijdestraat** (G 4) : *Ledezijdestraet,* B. 1841.

182. **Leenstraatje** (C 8) : op papeghem cautere, o. *het Leenstraetken,* St. g. 1662, 1699; op den meulen cautere, o. *het Leenstraetken,* St. g. 1679.

Straatje nabij de leengoederen van het leen ter Braampt.

183. **Leentke :** landts *het leentken,* n. den wech, St. g. 1668.

Leentke = kleine partij leengoed.

184. **Leenweg** (C 6-8) : *Leenweg,* B. 1841.

185. **Lettermeers** (G 7) : *op den lettermersch,* St. g. 1700; meers gen. den *letten* ofte *breimeers,* oost het meulestraetie, noort het drefken, St. g. 1791.

Letter, lettel « klein ». Men vindt dit terug in de naam Letterhoutem, evenals in tal van toponiemen. Vgl. Lede (nr. 672).

186. **Lijsenbos** (H 4) : bosch gheh. *lijsen bosch,* P. 1571, 1572, 8 r.; *achter lijsen bosselken,* P. 1571, 27 v., P. 1572, 29 r.; l. gen. *het lijsenbosselken,* s. de costerije, w. den H. geest van Impe, n. trot, o. de rijsmeesch, St. g. 1668, 1695, O. 1719; lants gen. *het leijsselbosselken,* St. g. 1691; veldeken gen. *het lijsbosselken,* suyt de coosterie, w. de straete, n. het rodt, Q. 1719, Arek. 1748; *tlijssenbosselken,* St. g. 1724.

Lijsen, fam. vorm van Lijsbet, Elisabeth of van Alijse, Alice.

187. **Lijsenveldeken** (H 4) : l. *op het Lijseveldeken,* gen. het rijs bosselken, suydt de costerije, w. de straete, n. het rot, Verp. Ag. 1783.

188. **Loosplas** (F 8) : weede *aen den loosplasch,* o. den wermeersch, St. g. 1668; *o. den loostplaes,* Q. 1719; 62 r. ½ bosch, o. de straete ofte *loose plas,* s. de Waermoes meersch, Verp. Ag. 1783; inden bremmeersch, w. de straete, *n. den losplas,* zuyd Erondegem, Q. 1792, 90.

Put, waarin het water werd gelost. Vgl. *vivere ghen. den loosgracht* te St.-Lievens-Houtem (P. 1571, 42 v.).

189. **Loysbos :** bosch gheh. *Loys bosch,* P. 1571, 24 r., P. 1572, 25 r.

Psn. *Loys, Lodewijk.*

190. **Mantensstede** (E 6) : hofstede ghen. *mattens stede,* w. het meulen straedken, n. het eechautsvelt, s.o. de dreve, Q. o. 1750; op het Eeckhautvelt een behuysde hofstede gen. *Matensstede,* w. het muelenstraeten, Q. 1752; gen. *mertens stede,* Q. 1762, 83, Q. 1779.

Psn. *Amand.* — Vgl. *Mattenstede* te Elst (P. 1571, 12 r.) en *Mattenputte* te Gaver (P. 1571, 44 v.).

191. **Megelbroek(veld)** (C,D 5-7) : *up myghelbroeuc,* C.R.C. 1508 (o. 1335), 132; ½ dachw. *up myghelbroeuc* ande stocboschs... metten oosthende ant destelrot, C.R.C. 1512, 204; *up michelbrouc,* P. 1571, 1 r., p., P. 1572, 1 v., p.; op papeghem veldeken, *oost den mieghelbrouck,* Wet. 1613; l. *opt megelbroeck(e),* St. g. 1639, 1642, Kg. o. 1640; *tmengelbrouck,* Wet. 1649; *opt megelbrouck,* St. g. 1660, 1698, Q. 1719, Krek. 1722, St. g. 1724, 1756; l. *op migghelbroeck,* St. g. 1654; *opt Megelbrouk,* Verp. Kg., Ag. 1783; *up het megelbroecq,* Krek. 1690; veldt gen. *mechelbrouck,* Wet. p. 1765; *op 't meghelbroeckvelt,* H. Br. 1779, 12 r. — Verder : *op neghelbrouck,* St. g. 1648; *op het neghelbroeck,* St. g. 1699; *het negelbrock,* St. g. 1791; l. *op tnegelbrouck,* Ag. 1806.

Mygel, migel, michel « groot » (Verdam) of bij voorkeur « slijk, modder » (Vgl. Mijlbeek en Michelbeek). Vandaar « moerassige plaats ».

192. **Megelbroekweg** (C,E 5,6) : *Megelbroekweg,* B. 1841.

193. **Merelveldeken :** partije gen. *het meerel veldeken,* o. de dref van den groeten mees, Wet. p. 1654.

194. **Mestmeers** (H 4) : mersch *aende mesmersch,* P. 1571, 1572, 1 v., 8 r.; bosch gen. *den mestenmeersch,* s. de beke, n. het straetjen, St. g. 1791; veldeken gen. *den mettemeersch* in d'ettingen, s. de beke, n. de dreve, Q. 1719.

Weide waar het mestvee werd opgestoken ?

195. **Mestvoor** (H 4) : veldeken ghen. *den mestevoor,* s. de becke, n. een dreve, Q. 1719.

196. **Meulandweg** (G,H 7-9) : *Meulandweg,* B. 1841.

197. **Moensstede** (E 2) : l. op den hoensbergh gen. *Moens stede,* n. de straete, Verp. Ag. 1783.

Fn. *Moens* (17e e.).

198. **Moermeers** (H,I 3,4) : weeden *anden moermersch,* P. 1571, 17 r., P. 1572, 18 v.; veldeken n. de meulebeeke, n.o. *de moermeersch,* St. g. 1634, Q. 1719.

Moer (*môra* m.n.) « plaats waar turf werd ontgonnen » (M. GYSSELING). Vgl. Lede (nr. 723), Ophasselt (P. 1571, 71 r.), Steenhuize (P. 1571, 28 v.) en Vlierzele (P. 1571, 23 r.).

199. **Molen :** 1/ Watermolen (G 7) : Jan ende Pieter de Landmetere... *de watermuelene tYmpe* ende molenstede, die wijlen was scornillius slandsmeters, Wet. 1430; Jan de lantmeetere fs pieters leen ende heet *den coremolen te Ympe,* Wet. 1514; Lieven de Nul houdt in pachte van Pr de Lantmetere *eenen cooren ende ooc eenen slachmuelen* ghestaen deen neffens dander up de beke, P. 1571, 1572, 10 r.; Pr de lantmetere metter *Watermuelen,* Wet. 1613; behuysde hofstede daer *de watermeulen* opstaet, D.B. 1664; Sacker Maes *op sijnen Waetermeulen* ende stampcot, Krek. 1690, St. g. 1695; Jan Maes fs. Zacharias... *cooren waeter* en *stampmeulen,* St. g. 1719; Jan Maes sijn hofstede *met den watermeulen,* Q. 1719; Anthon de Ridder *met den Watermeulen,* Q. 1719; Pieter de Ridder bij successie van sijnen vader Anthon de Ridder *daer de watermolen* op staet en het stampcot, H. Br. 1779, 37 r. — Later in het bezit van de familie Schockaert en Props.

2/ Windmolen (C 8) : Pr Tucswer houdt in pachte van Joos Tucswer zijnen vadere *eenen cooren wintmuelen,* P. 1571, 1572, 10 v.; *aende Wintmulen van Impe,* St. g. 1646; op papeghem cautere

daer den meulen op staet, H. Br. 1779, 6 r.; op den Meulenbergh daer alsnu *de cooren wintmuelen* opstaet, Q. 1788, 126. —Vanaf het begin van de 19e eeuw in het bezit van de familie Impens.

3/ Cilindermolen (D 2), gebouwd na de Tweede Wereldoorlog door Tavernier, sindsdien Gh. Torrekens.

200. **Molenbeek** (G-I 3-9) : *opde muelebeque,* Wet. 1613; *de muelebeke,* Kg. o. 1640, H. Br. 1779; *Molenbeek,* B. 1841.

201. **Molenbeekbrug** (H 5) : *Meulebeekbrug,* B. 1841.

202. **Molenberg** (C 8) : *onder den muelenberch* te Papeghem, C.R.C. 1508 (o. 1335), 132, 204, P. 1571, 29 r., P. 1572, 30 v.; ghen. *den meulenbergh,* St. g. 1691, 1724, 1756, Q. 1776; *Molenberg,* St. g. 1787; *op den Meulenberg,* Drek. 1793.

203. **Molenhoek** (F 6,7) : *int quaertier den Meulenhouck,* St. g. 1669; *inden Meulenhoeck,* St. g. 1695, 1743; *Meulenhoek,* T.H. 1772, Bev. 1796, Ag. 1806; *Molenhoek,* Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1854.

204. **Molenkouter** (C 8) : l. *opden meulencauter,* oost het leenstraetken, St. g. 1668, 1679. — Dezelfde als Molenberg.

205. **Molenmeers :** m. *inden muelemersch,* P. 1571, 28 r., P. 1572, 29 v.; m. gen. *den meulenmeersch,* St. g. 1746.

206. **Molenstraat(je)** (E,F 6-8) : inden bremmeirsch, *o. het meulestraetken,* west het vijverken, Q. 1719; inde meulenhoek o. ende s. *de meulenstraete,* St. g. 1746; *het meulenstraedken,* Q. o. 1750; straete gen. *het meulenstraetje* loopende recht naer den watermeulen, Str. 1764; *Molenstraet,* B. 1841; *Molenstraat,* Kl. 1946.

Vroeger de weg vanaf de Nessestraat tot de watermolen; nu vanaf de Nessestraat tot de grens van Erondegem.

207. **Molenweg** (passim) : *Molenweg,* B. 1841.

208. **Monnikmeers** (H 9) : m. *inden monninckmersch,* P. 1571, 22 v., p., P. 1572, 23 v., p.; m. *inden muynck meersch,* St. g. 1624; m. gen. *den munnicx meersch,* St. g. 1704; *inde munckmeersche,* w. de beke, o. d'halfbunders ende s.o. Erondeghem, Verp. Kg. 1783.

209. **Moorthoek** (D 9) : l. *inden morthock,* St. g. 1660; ghen. *den morthouck,* Q. 1719; op papegemcauter gen. *den moorthouck,* Q. 1735; veldeken *inden moorthoeck, s.* Erondeghem, w. Vliesele, n. een dreve, St. g. 1756, 1765, Q. 1765, 1788; l. *inden moorthoek,* Verp. Ag. 1783; *den moorthouck,* Drek. 1793; l. *op den moothoek,* noord den wech, Ag. 1806; *moerthouk,* Proc. 1814; *Moorthoek,* B. 1841, Vm.

Moort «losse, lichte grond», als in Moorsel, Moorslede enz. — Vgl. *inden Moorthouck* te Elst (P. 1571, 11 r.).

210. **Moorthoekrede** (C,D 8,9) : *Moorthoekrede,* B. 1841.

211. **Moorthoekweg** (D,E 8,9) : *Moorthoekweg,* B. 1841.

212. **Mueleman :** l. *inden mueleman,* P. 1571, 1572, 2 v., p.; m. ghen. *de muleman,* St. g. 1654; stede ghen. *den meuleman,* Krek. 1690, 1722.

Fn. *Machiel Mueleman* f. *Machiels* (P. 1571, 2 v.) (16e-20e e.).

213. **Muiland** (H 9) : lants *up muylant,* P. 1571, 1572, 8 v., 30 r.; l. *in het mullandt,* w. de prochie van Erondeghem, n. de becke, Q. 1719; *Meuland,* B. 1841.

214. **sMuisstede** (F 4) : *in smuls steede,* o. Impe cauter, St. g. 1650.

Fn. *De Mol* (17e, 18e e.).

×. *Muningsdam,* zie Honingsdam.

215. **Muntmeers** (G 7) : sekeren waetermeulen, o. *den muntmersch,* w. den bruijmeersch, St. g. 1642, 1646, 1688; m. *inden muntmeersch,* s. de costerije goederen van Impe, n. de beke, o. ende s. den grooten meersch, Krek. 1690, 1722, St. g. 1729, 1738.

Munte « verhevendheid » (MANSION) gaat hier niet op, evenmin als te Lede, gezien de lage ligging. Te verkiezen *munte, mente* « munt, ment, een geneeskrachtige plant » (VERDAM). — Vgl. *Muntmeers* (nr. 744) te Lede en *Muntebrouc* te Zegelsem (P. 1571, 9 v.).

216. **Muttenaar :** veldeken gen. *den muttenaer,* suyt de beke, n. de dreve, Q. 1719.

Mutte, motte « zeug » (Verdam). Vandaar « iemand die zeugen houdt » ? of *mute, muyte* « kooi, vogelkooi »; vandaar « vervaardiger van kooien » ?

217. **Nachtenbos** (C 3) : bosch gen. *den nachten bosch,* gr. 1 d. en alf, w. het straetken ofte coeydreve, Krek. 1694.

Nachten voor *Achten, Aechten,* vr. psn. — Vgl. *in daechten velt* (P. 1571, 37 r.) en *an aechten velt* (P. 1577, 41 r.) te Oordegem.

218. **Nedergracht,** Vm.

219. **Neerbos :** l. *up het neerbosch,* St. g. 1646.

220. **Nessestraat** (C-F 5-8) : n. *de nijskensstraete,* St. g. 1662, 1700, 1715, 1720, Ferie 1733, St. g. 1745; *op de neskens straet,* St. g. 1699, 1700, 1708, 1726, 1756, T.H. 1772; *op de nesschen strate,* St. g. 1711; *aen de nessestraete,* St. g. 1723; *op d heskens straete,* St. g. 1734; *op de nesscher straete,* St. g. 1751; *Nesschestraet,* Str. 1777, Ag. 1806; *Dans la essche straete,* Ferie 1793; *op de nesche straete,* St. g. 1794; *Hesschenstraete,* Bev. 1796; *Holsche straete* (sic), *Hessche straete,* M.C.F. 1816; *Hesschestraet,* Kad. 1839, 1841, C.A. 1846, 1850, 1854; *Nesschestraet,* B. 1841; *Ness(ch)estraat,* Versl. Schpb. 19e en 20e e.; *Esschestraat,* Kl. 1946.

Fn. *Nijs* (17e, 18e eeuw). — Vroeger doorlopend tot het begin van de Nieuwstraat.

221. **Nieuwenbroek** (B,C 4,5) : o. *neubroeck,* Kg. o. 1640; bosschen... van Affelghem gen. *den nuewenbroek,* Wet. p. 1648; *s. den nuewenbroek bosch,* Wet. p. 1649; opt Meghelbrouck, *n. den Nieuwenbrouck,* St. g. 1667, 1699; *s. den nieuwenbroucq,* Q. 1719; *den nieuwen broek,* Q. 1719, St.g. 1756; b. ghen. *den nieuwen broucq,* n. de slanghen bosch, o. den Cloosterbosch, Q. 1719; *den nieuwen broeck,* Q. 1756, O. b. 19e e., Ag. 1806, B. 1841; *Nieuwbroeck,* C.A. 1849. — Foutief : *Nieuw bosch,* Kad, 1839.

222. **Nieuwenbroekrede** (D,E 4,5) : *Nieuwenbroekrede,* B. 1841.

223. **Nieuwenhof :** m. *inden nieuwen hof,* P. 1571, 25 v., P. 1572, 26 v.

224. **Nieuwstraat** (F,G 5,6) : *Nieuwstraat,* Kl. 1946. — Vroeger Dorpstraat, die doorliep vanaf het Dorp tot Erondegem.

225. **Noenstede :** l. gen. *de noenstede,* n. de straete, o. en z. den armen, w. de straete, Ag. 1806.

Psn. *Noen* van *Moijns* (17e e.). — Vgl. *Noenweede* te Baaigem (P. 1571, 24 r.) en te Munte (P. 1571, 31 v.).

226. **Noenstraat :** binnen Impe *op de noenstraete,* o. de straete, w. het cloostergoet van Sinte Elisabeth, St. g. 1749.

Vgl. *Noenstraat* te Lede (nr. 784).

227. **Oostplas** (E 8) : *Oostplas,* B. 1841; een deel van den vicinaelen weg na Erondegem gen. *den. Oostplas,* G.V. 1844, 1868.

Dezelfde als Loosplas.

228. **Opsmeer** (D,E 2,3) : *aen Dopsmeere,* P. 1571, 1572, 2 v., p.; w. daerment heet *Doptsmeer,* o. de dreve, St. g. 1646; het gheuchte gen. *Dopsmeer,* Wet. p. 1648; ghehuchte *thoffsmeere,* Wet. p. 1649; daerment nompt *tupsmeere,* St. g. 1652; daerment nompt *opt meere,* St. g. 1659; *bij t opsmeer,* o. sheeren straete, St. g. 1665, 1677; quartier ghen. *het opsmere,* St. g. 1666; *topsmer,* St. g. 1670; *opt hoff smeer,* St. g. 1677; op den bosch *thoff meere,* St. g. 1679; tguchte ghen. *t'opsmeirre,* St. g. 1691; *top smeere,* St. g. 1692; *topsmere,* St. g. 1695; *t opsmeir,* St. g. 1697, 1700, 1704, 1723; *op t hoff smer,* St. g. 1700; daerment noempt *op smerre,* St. g. 1717; *t opsmeer,* St. g. 1723, 1732; *opt hofsmeer,* St. g. 1737; l. *opt Smeir,* Arek. 1748; *t opsmeir,* Arek. 1748, Verp. Ag. 1783, St. g. 1792, Bev. 1796; *op t'hof smeer,* St. g. 1757, Ag. 1806; *t'Opsmeer,* T.H. 1772; *Op smeir,* Str. 1779; *op het hofsmeir,* St. g. 1792; *op t'opsmeirt,* St .g. 1795; l. *op 't smeer,* Ag. 1806; *Hofsmeer,* Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1854, 1857, Kl. 1946.

Te vergelijken met *Obsbroek* te Aalst, waarvan het eerste lid duister is. Het tweede *meer* « plas ». — Vgl. l. *opt smere* te Oudegem (P. 1572, 19 r.).

229. **Oudenbos** (I 6) : boosch *inden auden boosch,* s.w. den grooten mersch, St. g. 1652.

230. **Overimpestraat** (G-J 4,5) : *Overimpestraet,* B. 1841.

231. **Overimpse weg** (I 6,7) : *Overimpse weg,* B. 1841.

232. **Ovenbuurstedeken :** 11 r. weede gen. *het hovenbierstedeken,* St. g. 1668.

Ovenbuur « bakhuis ».

233. **Papegemkouter** (C-E 7-9) : *up papeghem coutre* ande muelenberch, C.R.C. 1512; *up papeghem couter,* Wet. 1514, 1531, P. 1571, 9 r., p., P. 1572, 8 v., p.; *Papeghem cautere,* Wet. 1613, 1649, St. g. 1624, 1646, Q. 1719; *up Paepeghem couter,* St. g. 1660; *op pappeghem cauter,* St. g. 1720; *op paepeghem cauter* binnen Impe, Krek. 1722; *op pa(e)peg(h)em cauter,* veldeken gen. den Moorthoek, St. g. 1751, 1756, Q. 1765, Pg. 1771, 247, H. Br. 1779, 1 r., p., Verp. Kg. 1783, Drek. 1793, M.C.F. 1816; *Papegem Kauter,* Kad. 1839; *Papegem kouter,* B. 1841, C.A. 1852.

Kouter van het hof te Papeghem (Cart. St. Baafs, 1235).

234. **Papegemkouterrede** (C 8) : *Papegemkauterrede,* B. 1841.

235. **Papegemstraat** (B 6) : *Paepegemstraete,* M.C.F. 1816; *Papegemstraetje,* B. 1841.

236. **Papegemveldeken** (B,C 7) : *up papeghem veldeken,* oost den mieghelbroeck, Wet. 1613, 1649.

237. **Papegemweg** (A 6) : *Papegemweg,* B. 1841.

238. **Papenberg** (A,B 5,6) : *op spaepen berch,* St. g. 1648; bosch ghen. *den paepenberch,* Kg. 1666, 1692; *Papenberg,* O. b. 19e e.; uyt den curenbosch gen. *papenbosch ofte berg,* n. Smetlede, Q. 1796, 137; l. *op pae-*

penbergh, w. den rauwentand, n. den waterloop (Smetlede), Ag. 1806; *Paepenberg,* M.C.F. 1816; *Papenberg,* Kad. 1839, B. 1841. — Eveneens : *onder den berch van Papeghem,* C.R.C. 1508, 132 (oorspr. 1335); l. *op paepeghem bergh,* Ag. 1806; *Paepegem berg,* M.C.F. 1816.

De oudste vorm is Papegemberg, later papen- of pastoorsberg.

239. **Papenbergweg** (A,B 6) : *Papenbergweg,* B. 1841.

240. **Papenbosje** (C,D 5) : b. gen. *paepen bosselken,* w. de nieuwenbrouck, n. den Clodderbosch, s.o. 't inhaut, Q. 1777.

Paap « pastoor », « priester ».

241. **Parcansveldeken** (D 7) : 1 d. 25 r. gen. *paercans veldeken,* n. de straete loopende van Impe naer Erondegem, Wet. p. 1650.

242. **Parochiebos :** w. *den prochie bosch,* St. g. 1756.

Bos, gemeenschappelijk bezit van de parochie of het dorp.

243. **Pastoorsberg** (A,B 5,6) : bosch van het curengoet gen. *pastoorsbergh,* Q. 1719, 145; bosch van het cuyrengoet ghen. *pastoers berch,* n. Smetlede, o. het meghelbroucq, Q. 1719; bosch gen. *pastorsbergh* (gemeynelijck papenbergh), n. het beeckxken ofte Smetlede, z. het Megelbroeck, Pg. 1766, 9.

Dezelfde plaats als Papenberg.

244. **Pastoorshoed** (H-6), Vm.

×. *Pastorij,* zie Curenhuis.

245. **Pauszijp :** bosch *in paus zijp,* P. 1571, 28 r., P. 1572, 29 r.

Fn. *De Pauw* (16e en 17e e.) + *zijp* « gracht », soms « beek ».

246. **Pauvrette** (F 4) : aqueduc du *Pauvrette,* B. 1841.

Pauvrette, Fr. « sukkelaarster ». Vermoedelijk woonde daar één of meer dusdanige vrouwen.

247. **Pauvrettestraat** (F,G 4) : *Pauvrettestraet,* B. 1841; *Pauverettestraat,* Schpb. 1925, G.V. 1936. — Nu een gedeelte van de Dorpstraat.

248. **Pijpenbeekstede :** l. *in pijpenbecx stede,* P. 1571, 33 r., P. 1572, 34 v.

Stede nabij de Pijpenbeek (gedeelte van de Wellebeek), tussen Impe en Lede.

249. **Plaats** (G 4) : *aen de plaetse van Impe,* Kg. o. 1640, St. g. 1679, 1699, Q. 1719, Pg. 1766, T.H. 1772, H. Br. 1779, 6 r., 34 r.

250. **Platte weide** (B 7) : b. ende w. daerment nompt *de platte weede,* s. Vlisele, w. ende n. biscop goet, St. g. 1723, Ag. 1806.

Platte « vlak ». — Vgl. *Platte weede* te Erpe (P. 1571, 17 v.), te Mere (P. 1571, 15 v.), te St.-Cornelis-Horebeke (P. 1572, 9 r.) en te St.-Martens-Lierde (P. 1571, 5 v.).

251. **Polder** (D 3) : 237 r. binnen Impe *in den polder,* St. g. 1791.

Polder « laaggelegen » perceel. — Vgl. *tPoldervelt* te Velzeke (P. 1572, 22 r.) en *Polder* te Haaltert (nr. 682).

252. **Prieel** (F 6) : landts gen. *het prieel,* s. de straete, o. den voetwech, St. g. E.L. e. 17e e.; saijlant ghen. *het preheel,* o. ende n. de dreve, ib.; *op tpryeel, op het preyeel,* St. g. 1715; *het pryeel* n. ende s. de straete, o. de dreve van het casteel, Q. 1719, 1760, 1769; *Prihal, Prehal, Prihul,* M.C.F. 1816.

Prieel « lusthof », hier van het kasteel. — Vgl. *Prieel* te Erembodegem (nr. 523), te Herdersem (P. 1571, 22 r.) en te Mere (P. 1571, 8 r.).

253. **Prieelweg** (F 5,6) : *Prieelweg,* B. 1841.

254. **Priesteragie** (G 5) : *ande priesteraige,* P. 1571, 29 r.; *ande pristeraige,* P. 1572, 30 r.

Oudste, algemeen verspreide, benaming voor pastorij.

255. **Putbos** (I,J 6) : l. *op den putbosch,* z. de prochie van Lede, w. de straete, n. dezen armen, Ag. 1806; waterput gen. *den Putbosch,* Br. 1829.

256. **Putkouter :** *op de puttecauter,* n. het cuyrengoet, o. den voetwegh, Q. 1719.

257. **Puttingen** (I,J 6,7) : l. *up de puttene,* P. 1571, 1572, 1 v., p.; *up de puttijnghen,* St. g. 1624, 1655, 1668; l. *up de puttenen,* St. g. 1646 v.j.; *de puttinghe,* Kg. o. 1640; *op de puttingen,* St. g. 1760; *op de puttynghen,* o. het sijp, St. g. 1714; *op de puttinghen,* o. Lede, s. de rijsmeesch, Q. 1719; *de puttingen,* Pg. 1766, 33, 39, 53, Verp. Kg. en Ag. 1783; het rot ende *puttingen,* Drek. 1793; l. *opde puttingen,* o. Erpe, zuyd den reyweg, Ag. 1806; *Puttink, Puttenk,* M.C.F. 1816; *Puttinck,* Kad. 1839, B. 1841, C.A. 1848, 1853.

Lager gelegen perceel, voorheen put of moeras. — Personifikatie op *ing :* « het perceel in de putten ».

258. **Puttinggoot** (I 5) : *Putting goot,* B. 1841.

259. **Puttingenrede** (I 5,6) : *Puttingenree,* B. 1841.

×. *Quatertroye,* zie Kwatertrooi.

×. *Rauwentand,* zie Ruwenland.

260. **Rek :** mersch *int Rec,* P. 1571, 32 r., P. 1572, 33 v.

Vgl. *int reck* te Moerbeke-W. (P. 1571, 139 v.).

261. **Rijmeers** (I 4) : m. *inden Rymersch,* P. 1571, 1572, 2 r.; *inden reymeersch,* o. Lede, Q. 1719; *Rijsmeersch,* Q. 1719, Kad. 1839, B. 1841.

Rij uit *rie,* dit laatste een assimilatie uit *riet.* Vgl. *Lede* (nr. 905).

262. **Rijs** (I 4) : *int rijs,* P. 1571, 1572, 4r., p., Wet. p. 1667; *aen trijs,* St. g. 1667.

Rijs, reijs « rijs, boomtakken ». Vandaar « bosje van rijshout of wissen ». Vgl. Lede (nr. 911).

263. **Rijsbosje** (H 4) : l. op het Lijseveldeken, g. *het rijsbosselken,* Verp. Ag. 1783; saeyland gen. *de rijsselsche bosschen,* zuyd de kosterey, w. de straete, Ag. 1806.

264. **Rijweg** (I 7) : l. op de puttingen, o. Erpe, z. *den reyweg,* Ag. 1806.

Hetzelfde als een wagenweg, later losweg.

265. **Roost :** l. *inde roost,* P. 1571, 1572, 1 v.; in de hoofstede van Joos Blondeel fs Hendrix gen. *troost,* z. de muelebeke, Kg. o. 1640; leen gen. *de roost,* Wet. 1649, St. g. 1669, 1694; leen gen. *de roost,* west d. heyde, H. Br. 1779, 45 r.; 95 r. land van houds gen. *de roose,* wezende leen, St. g. 1791.

Roost « plaats waar roos (riet) groeit ». — Vgl. *de roost* te Aalst (P. 1572, 86 r.), te Denderwinde (P. 1571, 5 v.), te Munkzwalm (P. 1571, 15 v.) en te St.-Maria-Horebeke (P. 1572, 24 v.).

266. **Rootgracht :** lant, o. *den rootgracht,* St. g. E.L. e. 17° e.; *de rotgracht,* Br. 1901.

Gracht, waarin het vlas werd geroot. — Vgl. Lede *de Roput* (nr. 934) en te Scheldewindeke *de Rootput* (P. 1571, 98 r.).

267. **Rot** (I 4,5) : *up trot,* P. 1571, 14 v., p.; *up trodt,* P. 1572, 15 v., p.;

up tRoet, St. g. 1624, 1646; *t rot,* St. g. 1625, 1646, 1691, Q. 1724, 1765; *het rodt,* St. g. E.L. e. 17e e., Q. 1719; *het rot,* Pg. 1771, 247, Drek. 1793, M.C.F. 1816, Kad. 1839, B. 1841; lant gezeyd *t trot,* Ag. 1806.

Rot, rode « plaats waar een bos werd gerooid ». Cfr. Lede, nr. 920. — Midden de 17e eeuw blijkt de betekenis van dit woord nog gekend, zoals kan vastgesteld in volgende tekst: « de hauderinghe wort toeghelaeten de cant aende lochtinck *te roden* ende de grooten abbeel te cappen staende inden voorn. cant » (St. g. 1648).

268. **Ruekens** : bosch *de ruekens* ghenampt, P. 1571, 1572, 13 r.

Rueken, ruedeken « rodeken » verkleinwoord voor *rode.* — Vgl. Haaltert (nr. 732), *de reukens* (P. 1571, 38 r.) te Oordegem en te Paulatem (P. 1571, 2 r.).

269. **Ruwenland** (A 6) : weeden *inden Ruwenlandt,* P. 1571, 1572, 1 v., p.; bosch 4 bunder, *weest den rouwen tant,* n. de beke, o. de stocke, z. megelbroecke, Kg. o. 1640; *op den rauwen tant,* St. g. 1654, Arek. 1748; bosch *op den rauwentandt,* w. Vlierzele, Verp. Ag. 1783; op het megelbrouck, *noord den rauwentand,* Q. 1791, Ag. 1806.

Ru = « ruwe, ruig » = « begroeit met onkruid » ? Vgl. te Grotenberge *Ruwendriesch* (P. 1572, 10 v.) = *Rubbensdriesch* (P. 1577, 8 r.).

270. **Schuddebei** : een behuysde stede gen. *de schuddebei,* St. g. 1693. ×. *Slachmolen,* zie molen.

271. **Slangenbos** (B 4) : m. *inden slanghen bosch,* P. 1571, 1572, 7 v., p.; *inden slanghen borsch,* St. g. 1624, 1668; b. *inden slanghenbosch,* St. g. 1687, 1700, 1717; bosselken *inden Slanghen bosch,* n. den beckmeersch, s.o. den nieuwen broek, Q. 1719.

Bos waar de addertjes menigvuldig voorkwamen. — Vgl. *de Slangenbos* te Lede (nr. 978), *loco dicto den Slangenbroeck* (Dek. Bez. 1593) te Leupegem.

272. **Smetledebeek** (A-D 1-6) : l. in Ympe... ieghen *smettelede beke,* Rb. K.L. 1448, 14.

Dezelfde als Wellebeek.

273. **Smetledestraat** (D 2) : *Smetledestraete,* M.C.F. 1816; *Smetledestraat,* Kl. 1946.

274. **Snuifberg** (E-6), Vm.

Benaming naar de vele vrouwen die voorheen dit gedeelte van de Molenhoek bewoonden en gebruik maakten van snuif.

275. **Stampkot** (G 7) : Jan Maes het pleyn daer *het stampcot* op staet, w. de becke, Q. 1719; den gront daer den watermeulen ende *stampcot* opstaet ende den voorderen grond is leen, met het beste roockgat, St. g. 1737.

Olieslagerij, naast de Watermolen.

276. **Steenput** : *aende steenputte,* P. 1571, 22 v., P. 1572, 24 r.

Plaats, waar steen werd getrokken. — Vgl. Lede (nr. 1031).

277. **Stenen brug** (H 5) : *aen de steenen brugghe,* P. 1571, 15 v., P. 1572, 16 v.; l. aende meulebeke, n. de straete *aende steenebrugghe,* o. het straetken, St. g. 1668; *aen de steenen brugghe,* Krek. 1722, 1732, Verp. Ag. 1783.

Dezelfde als Molenbeekbrug.

278. **Stokt** (B 5) : l. *up stoct,* P. 1571, 1572, 6 r., p.; *op Stock* met het walleken, w. de beecke tusschen Ordeghem ende Impe, o. de neubroeck, Kg. o. 1640; opt megelbrouck ghen. *de stockt,* St. g. 1667, 1668;

bosch gen. *de stockte,* St g.. 1700, B. 1841. — Verder *Stokjen,* O. b. 19e e.; *Stuk,* Kad. 1839; *Steekte,* Ag. 1806.

Stokt, afleiding van *stok* « stam van een boom, boomtak » + suffiks *-t.* Vandaar « bos van hoogstammige bomen ». Vgl. Lede (nr. 1049), Gavere (P. 1571, 32 r.), Kwaremont (P. 1577, 20 r.), Leeuwergem (P. 1571, 66 v.), Meilegem (P. 1571, 5 v.), Nederbrakel (P. 1571, 8 v.), Ronse (P. 1577, 8 v.), Schorisse (P. 1571, 38 r.), St.-Goriks-Oudenhove (P. 1571, 20 v.), St.-Maria-Horebeke (P. 1572, 69 v.) enz.

279. **Stoktbos :** *ande stocbosche,* C.R.C. 1512, 204.

Hetzelfde als Stokt.

280. **Stokteweg** (B-D 5) : *Stokteweg,* B. 1841.

281. **Stokker** (B 5) : Papenberg ou *Stokker,* O. b. 19e e.

Gezien de ligging, vermoedelijk een verschrijving voor Stokt.

282. **Stucxweide :** bosch *in stucxweede,* P. 1571, 33 v., P. 1572, 35 r.

Fn. *Tucswer* (P. 1571, 10 v.).

283. **Tenhoutweg** (D,E 5,6) : *Tenhoutweg,* B. 1841.

×. *Testelrot,* zie Destelrot.

284. **Tesselveld** (D,E 4) : *op het Tesselvelt,* n.w. den Hedericxbosch, n.o. de langhe haeghe, St. g. E.L. e. 17e e.

285. **Toemaatmeers** (H 7) : m. ghen. *den tommaert meersch,* n. den watermeulen van Impe, St. g. 1697; *inden toemaet meersch,* St. g. 1715, Krek. 1722, St. g. 1723, 1756, Str. 1764, Verp. Kg. 1783, B. 1841; *inden toemaertmeersch,* Q. 1719; *inden toemaet meesch,* Q. 1719, 126, 134; m. *inden toemaet meersch,* n. de beck, w. de becke, o. dhalfbunders, s.o. Erondeghem, Q. 1719; *tommaet meersch,* Q. 1756.

Toemaet « overmaat, bijgift ». Hier een tweede grasoogst. — Vgl. *Toemaet* te Balegem (P. 1571, 47 r.), te Nederbrakel (P. 1571, 24 v.) en te St.-Maria-Latem (P. 1571, 19 r.).

286. **Trekstraatje** (G 7) : *t reckstraet,* Wet. p. 1765; *Trekstraetje,* B. 1841.

287. **Tucxmolen** (C 8) : Jan van der Meulen gekocht van Pieter van der Meulen het derde van den Wintmeulen staende op Impe ghen. *Tucxmeulen,* St. g. 1648; *aen den Tik meulen* tegen de prochie van Vliersele, Str. 1764; *aenden Tuckmeulen,* Str. 1779; cooren wint molen gen. *Tickmolen,* St. g. 1787.

Benoeming naar de eigenaar gedurende de 16e eeuw, *Tucswer.*

288. **Vijf dagwand :** *aen de vijf dagwanden,* Str. 1764.

Perceel genoemd naar de grootte.

289. **Vitsbocht** (C 5) : *ande vitbocht,* P. 1571, 32 v.; *ande vitsbocht,* P. 1572, 34 r.; l. ghen. *den vietsenbocht,* St. g. 1668; gen. *den vidtbocht,* St. g. 1720; op Papeghem cauter daer tmen naempt *den Vits Bocht,* o. den voetweg, H. Br. 1779, 3 r., 4 r.; *den vijts bocht,* H. Br. 1779, 10 r., 22 r., 25 r.

Vitse « teen ». — Vgl. *inden vitsen brouc* te St.-Lievens-Esse (P. 1571, 14 r.), *inden vitsen lochtync* te Gavere (P. 1571, 49 v.), *int vitsenveldeken* te Opbrakel (P. 1571, 36 r.).

290. **Vitsbochtweg** (B,C 4,5) : *Visboghtweg,* B. 1841.

291. **Vlier :** up papeghem cauter *aenden vlier,* St. g. 1665.

Vlierstruik dienstdoende als grenspaal. — Vgl. Haaltert (nr. 849).

292. **Voorste bos** (E 1,2) : bosch ghen. *den voorsten boschs* nu lant

voor desen gen. den achtergael bosch, west den Claeverlochtinck, St. g. 1727.

293. **Voorste Kloosterbos** (B,C 4-6) : *opden Voorsten Cloosterbosch,* St. g. 1756.

294. **Vuilhumde :** *int vuylhumde,* P. 1571, 4 v., 22 v.; *up tvylhumde,* P. 1571, 21 r., v.; *int wylhumde,* P. 1572, 4 v.; *het vuyl hende,* Wet. p. 1658.

×. *Waermoesmeers,* zie Wermoesmeers.

295. **Walleken** (G 7) : daer men het noemt s'lantsmeters stede geseyt *het walleken,* s.w. het straetien ofte reckstraet, Wet. p. 1765.

Hofstede genoemd naar de wal of « brede ronde ophoging van aarde om het water tegen te houden »; later veelal gebruikt voor de walgracht zelf.

296. **Warmenstruikweg** (D-F 6-8) : *Warmenstruykweg,* B. 1841.

×. *Watermolen,* zie Molen.

297. **Weduwe** (D,E 2) : l. daerment nompt den bocht ofte *de weeduwe,* St. g. 1659.

Eigendom van een weduwe.

298. **Wellebeek** (A-D 1-6) : *up de Wellebeke,* P. 1571, 19 r., P. 1572, 20 v.; *de Wellebeecke,* St. g. 1684; *de Wellebeke* jegens Smedtlede, Str. 1764, 1777, Q. 1770, 79 v.; *Wellebeek,* B. 1841. — Foutief : *Nellebeke,* Kad. 1839.

Welle « bron » + beek. — Cfr. Lede nr. 1155.

299. **Wermoesmeers** (F 8) : *inde Wermoesmersch,* P. 1571, 33 v., P. 1572, 35 r.; *inde Woermoes meersch,* St. g. 1648; m. ghen. *den Waermoes meesch,* o. loostplaes, s. Erondeghem, Q. 1719; *s. den Waermoesmeersch,* Verp. Ag. 1783.

Wermoes, warmoes « groente, moeskruid » (VERDAM).

300. **Werft** (E,F 7,8) : *up den Werft,* C.R.C. 1508 (o. 1335), 132; *up den werft* 6 d. 19 r., o. sheerenstrate gaende van Ympe naer Eerdighem, C.R.C. 1512, 204; l. ofte bosch gen. *de werft,* St. g. 1667, 1693; den haesendries, *n.w. de werst,* St. g. 1668; partije ghen. *de werf,* n.o. de straete, Q. 1719; *Werst,* M.C.F. 1816, passim; *Verst,* M.C.F. 1816, passim; *Werf,* B. 1841, C.A. 1854. — Eveneens *Nerf,* Kad. 1839.

Werf « teenwilg » + suffiks *-t;* vandaar « plaats, waar teenwilg groeit ». — Vgl. *Werfmeer* te Lede (nr. 1156), *de Weerft* te Semmerzake (P. 1572, 2 r.), *inden weerf* te St.-Maria-Latem (P. 1571, 6 r.) en *up den werf* te Oordegem (P. 1571, 28 r.).

301. **Wervenstruik** (D 6) : *op den Werven struyck,* St. g. 1700; *op den werfve struycke,* St. g. 1708; op het megelbroeck gen. *de Werven struyck,* St. g. 1711.

Wilgentronk.

302. **Wijmen :** 1/ (G 6) *inde wijmen,* P. 1571, 22 v., P. 1572, 23 v.; een walleken, *o. de wijmen,* s.w. de dreve loopende naer den grooten meersch, St. g. 1646, 1677, 1732, B. 1841.

2/ (E 5,6) l. ghen. *de Wijmen,* n. het Ekkersvelt, o. de dreve, s. de wijmen, St. g. 1691; bosch gen. *de Wimmers,* n. het eechoutvelt, Q. 1719; bosch gen. *de Winners,* Q. 1777.

Wimme, wijme « wilgentwijg ».

303. **Wijmenstraatje** (F,G 6) : *Wijmenstraetje,* B. 1841.

304. **Wijwater(put)** (G 5) : *aen het weywater,* Krek. 1695; rechtover *het wijwaeter put,* St. g. 1712; *de weywater put,* Krek. 1724; vercoopen van aerde inden put genamt *het wijwater,* Krek. 1742; *aen het wijwater,* Krek. 1779.

305. **Wildenbos** (F 8) : l. op den selvaert geseyt *den Wildenbosch,* zuyt t'sijp tegens Erondeghem, Wet. p. 1765.

Wilde voor *wide, wijde* « teenwilg » ? — Vgl. *Wildenbosch* te Zegelsem (P. 1571, 9 r.) en *Wildermersch* te Erembodegem (P. 1571, 36 r.).

306. **Zavelput** : l. *den savelput,* Drek. 1764, 1792, 1793.

Put waar zavel werd gestoken. — Dezelfde plaats als Dieperik ?

307. **Zelvaart** (F 8) : l. *inde zelvate,* P. 1571, 1572, 9 v., p.; *inden selvaert,* St. g. 1642, 1648, 1654, 1668, Wet. p. 1765, Drek. 1793; *inde selvaers,* St. g. 1691, 1700; l. *inden selt haert,* s. Erondeghem, Ferie 1710; bosch *inde selvaerts,* St. g. 1724, Q. 1742, St. g. 1756; ophet geuchte ofte wijck gen. *de selvaerts,* gen. de langeweede, n. den vijtsbocht, H. Br. 1779, 22 r.; bosch *op den Zelvaert,* o. de straéte, Ag. 1806; *Zelfbaar,* Kad. 1839; *Zelvaerts, Zelfhaer,* B. 1841; *Zelfvaer,* C.A. 1854.

Het tweede lid *vate* = « inzinking »; het eerste lid is duister. Te vergelijken met *Zel* in Zelzate (in verband met zout) of met *Zelk* in Zelem en Zellik (kleine nederzetting) ?

308. **Zijp** (D-G 8,9) : *int zijp,* P. 1571, 24 r., p., P. 1572, 25 r., p.;*aen tsijp,* P. 1571, 21 r., P. 1572, 22 r.; *zuyt t'sijp* tegens Erondeghem, Wet. p. 1765.

Zijp « gracht » of kunstmatige waterloop.

309. **Zijpersmeers** (I 3) : *inden sypersmersch,* P. 1571, 26 v., p., P. 1572, 28 r., p.

Vermoedelijk *Sijpericxmeers* (psn. Zebrecht), die zich uitstrekt over Impe en Lede (nr. 968).

310. **Zwaneveld** : m. *inden swanevelt,* P. 1571, 17 v., 27 r., P. 1572, 19 r., 28 v.

Vgl. *inden Zwanen meersch* te Ninove (P. 1572, 11 v.), *in tsvanen veldeken* te Denderwindeke (P. 1571, 10 v.) en *up tswanenvelt* te Bambrugge (P. 1571, 41 r.).

N.B. *De herbergbenamingen werden samengebracht onder nr. 85.*

OVERZICHT VAN HET MATERIAAL.

I. — NATUURNAMEN

1. **Het uitzicht van de bodem** is van groot belang in de toponymie, daar ieder bodemverschil aanleiding is tot het vormen van nieuwe namen.
   a. **Hoogten :** *hoog, berg : Hoog Megelbroeck; Hoensberg, Keiberg, Molenberg, Muncxberg, Papegem-, Papen-* of *Pastoorsberg, Snuifberg.*
   b. **Laagten :** *laag, neder : Laag Megelbroek, Neerbos.*
2. Andere namen in verband met **de samenstelling en de hoedanigheid van de bodem.**
   Keiberg, Keiland en *Steenput; Kleem; Moermeers, Moorthoek; Zavelput.*
   Moerassige bodem : *Duifhuismeer, Opsmeer; Etting, Puttingen, Polder.*
   Oorspronkelijke **onvruchtbaarheid** van de bodem : *Heide.*
3. Tot de natuurnamen behoren eveneens de namen in verband met **de bewatering.**
   a. **Natuurlijke waterlopen** heten *beek : Molenbeek, Smetlede-* of *Wellebeek;* **kunstmatige waterlopen** zijn *grachten* of *zijpen : Nedergracht, Rootgracht, Pauszijp, Zijp.*
   b. **Stilstaand water** heet *plas, put, vijver : Bosplas, Loosplas, Oostplas, Hazenput, Wijwaterput, Garsvijver.*
4. Een gedeelte van de gronden bleef langere tijd in **de oorspronkelijke toestand** bewaard.
   a. **De bossen,** met als oudere benaming *hout : Eekhout, Inhout; Achterste en Voorste bos, Achterste en Voorste Kloosterbos, Afgemaakte bos, Amand Vermeulensbos, Benedenste bos, Beukenbos, Bisschopsbos, Brantbos, Bruinenbos, Eekbos, Groot en Klein Klaterbos, H. Geestbos, Hentkensbos, Herdiericxbos, Impsebos, Coucxbos, Craekersbos, Lijsenbos, Loysbos, Nachtenbos, Neerbos, Papenbosselken, Parochiebos, Putbos, Slangenbos, Stoktbos, Wildenbos.* Eveneens *Stokt.*
   b. De benamingen naar **struikgewassen :** *Braammeers, Rijmeers, Rijs, Rijsbosselken, Werft, Wildenmeers (Wide), Roost, Wijmen.* Mogelijk plaats met **laagstammig hout :** *Langhaag.*
   c. **Gronden met kruiden begroeid :** *Bies(t), Biesweide.*
   d. Toponiemen ontstaan naar **de boomsoort :** *Eekhout, Eekbos, Beukenbos.*
   e. **Plaats waar regelmatig hout werd gehakt :** *Houw, Houwbocht, Houwmeers.*
5. Sommige gronden kregen een **ekonomische betekenis in het latere kultuurleven** en werden van moeras tot kultuur gebracht : *broek : Megelbroek, Nieuwenbroek.*

II. — KULTUURNAMEN

1. Namen ontstaan als **grensaanduidingen** getuigen van meer kultuurtoestand. Naast de beken dienen hiertoe vooral de **bomen:** *Eeksken, Vlier, Werventstruik.*
2. Eigenlijke kultuurnamen zijn deze gebruikt om **ontgonnen land** aan te duiden: *Destelrot, Rot, Ruekens.*
3. Sommige plaatsnamen zijn gevormd bij middel van **persoonsnamen:** *Bauwenshoek, Bavensveld, Bocxmeers, Couckxmeers, sLantmetersveldeken, sTucxweide;* soms gebruikt men slechts de Psn. of Fn.: *Backer, Herdierik, Koolbrander, Meuleman.*
4. Enkele namen zijn ontstaan door het uitdrukken van **de eigendomsverhouding,** hetzij van het **wereldlijk gezag:** *Borcht, Kasteel,* hetzij van **geestelijke instellingen:** *Armgoed, H. Geestbos, -meers, -veldeken, -weide, Kerkland, -meers, -stuk, -veld, Kosterij, -goed, -weide, Curenlochting, -meers, Papenbosselken, Papen-* of *Pastoorsberg, Pastoorshoed, Parochiebos, Bisschopsbos, Kloosterbos, -meers, -veld, Monnikmeers, Muncxberg.*
5. Sommige namen wijzen op de **aard van het gebruiksrecht:** *Gemene meers, Krekeldries.*
6. Zowel **de vorm als de uitgestrektheid** van de grond doen plaatsnamen ontstaan.
   a. **Uitgestrektheid:** *Groot Bavensveld, Groot en Klein Klaterbos, Grote meers, Grote weide, Grote Kaseman, Lettermeers, Megelbroek.*
   b. Soms wordt het perceel genoemd naar **de grootte:** *Belle bunder. Bunder, Lang dagwand, Vijfdagwand.*
   c. De **vorm** wijst vooral op de lengte: *Korte- en Lange meers, Korte- en Lange voor, Lang dagwand, Langhaag, Lange weide.* Soms op een **speciale** vorm, als in *eegde.*
7. De namen van **voor de bebouwing geschikte bodem** zijn de voornaamste onder de kultuurnamen. De oudste zijn **de kouters:** *Impekouter* en *Papegemkouter.*

   Van latere datum zijn **de veld- en landnamen:** *Binnenveld, Broeksveld, Eekhoutveldeken, H. Geestveldeken, Kareelveld, Kerkveld, Kloosterveld, sLantmetersveldeken, Lijsenveldeken, Tesselveld, Zwaneveld. Keiland, Kerkland, Muiland, Ruwenland. Hofstuk, Kerkstuk.*

   Meers is de meest voorkomende naam voor grasland: *Beekmeers, Bocxmeers, Braammeers, Breekmeers, Gemene meers, Grote meers, H. Geestmeers, Houwmeers, Kalvermeers, Kerkmeers, Kloostermeers, Koemeers, Korte meers, Couckxmeers, Curenmeers, Lange meers, Mestenmeers, Moermeers, Molenmeers, Monnikmeers, Muntmeers, Rijmeers, Toemaatmeers, Wermoesmeers, Wockxmeers, Zijpersmeers.* Naast voornoemde hooimeersen komen enkele **weiden** voor, die tot grazing dienden: *Ettingweide, Grote weide, H. Geestweide, Kosterijweide, Platte weide, sTucxweide.*
8. Een speciale betekenis in het landbouwleven van vroeger hadden de **afsluitingen en omheiningen.**

a. **De afsluitingen** (want elke kouter diende afgesloten te zijn) : *Langhaag, Bellebunder.*

b. **Omheinde plaatsen** *lochting, bocht : Duiverslochting, Curenlochting; Bocht, Vitsbocht, Houwbocht.* Eveneens *Afgemaakte Bos.*

c. **De toegangen** of gaten werden afgesloten door een *hek, stichel : Blokstichel.*

9. **Speciale benamingen :**

a. in verband met de **bebouwing :** *Kaardemeers, Klaverlochting, Wermoesmeers, Avenemeers.*

b. in verband met **vogels :** *Merelveldeken.*

c. in verband met **andere dieren :** *Kalvermeers, Koemeers, Slangenbos.*

d. in verband met **volksgebruiken :** *Krekel, Krekeldries.*

e. herinnerend aan **rechtsgebruiken :** *Leentke, Dierenkost, Calaigne.*

10. **Gehuchten.**

Het centrum van het dorp heet *Plaats,* later *Dorp.* Verdere wijken zijn : *Opsmeer, Molenhoek* en *Langhaag.* Tot de jongere vormingsperiode behoort *Nessestraat.*

11. **Woningen en gebouwen.**

Naast de *borcht* en later het *kasteel,* was vooral *het Hof t'Impe* van enig belang. Verder enkele hofsteden : *Berchmansstede, Beulsstede, Ignatius Nijsensstede, Jan Latijnsstede, sLantmetersstede, Matensstede, Moensstede, Mulsstede, Noenstede.*

12. **Gebruikelijke namen voor verkeerswegen.**

De voornaamste verkeerswegen heten *straat, dreef, weg.*

a. Het gebruik van sommige wegen door dieren schonk naam : *Koedreef.*

b. Sommige namen hebben betrekking op de richting door de weg gevolgd : *Ledeweg, Hoogledezijdestraat, Ledezijdestraat, Overimpestraat, Overimpseweg, Smetledestraat.*

c. Een bepaald gebruik : *Molenweg, Molenstraatje.*

d. Het uitzicht van de weg : *Brede weg, Groene weg.*

e. Sporen van eigendomsrecht vindt men terug in *sHerenstraat, Herdieriksrede, Kasemansstraat, Kosterijstraatje, Noenstraat.*

f. Een benaming naar de vorm : *Horekenswegel.*

III. — TAALKUNDIGE AANTEKENINGEN

1. **Personificeringen**

op suffix *-man : Appelman, Kaseman, Kruisman.*
suffix *-er : Muttenaar.*
suffix *-ing : Etting, Puttingen.*

2. **Afeidingen met suffix -t**

Biest, Roost, Stokt, Werft.

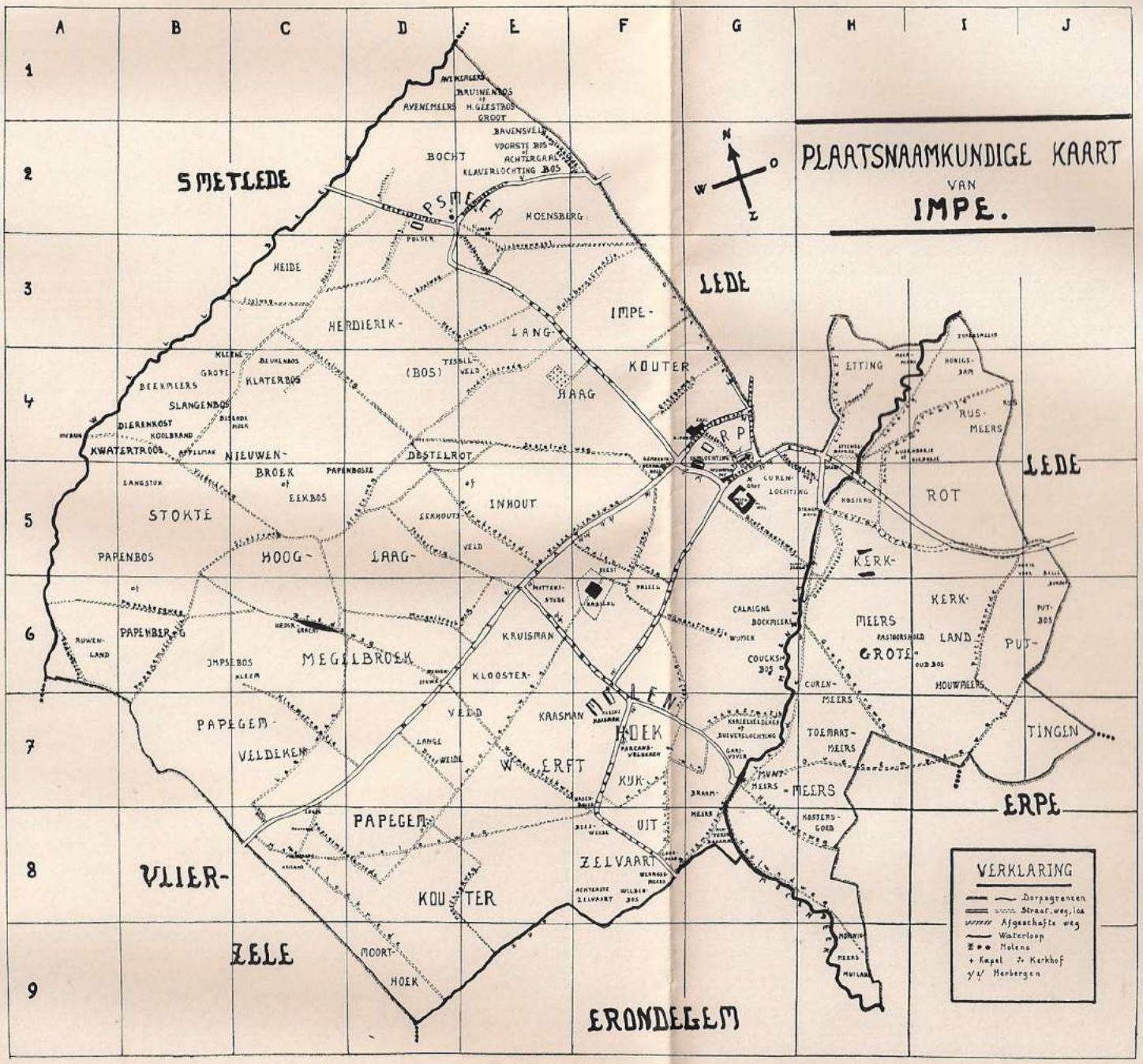
PLAATSNAAMKUNDIGE KAART
VAN
IMPE.
N
O
W
Z
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
1
2
3
4
5
6
7
8
9
SMETLEDE
LEDE
LEDE
ERPE
VLIER-
ZELE
ERONDEGEM
DORP
DORPSMEER
BOCHT
HOENSBERG
HEIDE
HERDIERIK-
LANG-
IMPE-
KOUTER
HAAG
(BOS)
BEEKMEERS
SLANGENBOS
DIERENKOST
KWATERTROOS
NIEUWEN-
BROEK
DESTELROT
STOKTE
PAPENBOS
HOOG-
LAAG-
INHOUT
PAPENBERG
MEGELBROEK
KRUISMAN
KLOOSTER-
PAPEGEM-
VELDEKEN
VELD
KAASMAN
HOEK
ERFT
KUK-
UIT
ZELVAART
PAPEGEM-
KOUTER
MOORT-
HOEK
ETTING
RUS-
MEERS
ROT
KERK-
MEERS
GROTE-
KERK-
LAND
PUT-
TINGEN
CURENMEERS
TOEMAARTMEERS
MEERS
VERKLARING
Dorpsgrenzen
Straat, weg, laan
Afgeschafte weg
Waterloop
Molens
Kapel
Kerkhof
Herbergen

HET LAND VAN AALST

Tweemaandelijks tijdschrift.

Voorzitter : Dr H. Vangassen, Steenweg op Denderhoutem, 53, Ninove.

Beheerder : Albert van Lul, de Nayerlaan, 51, Vorst (Brussel).

Redaktiesekretaris : Z.E.H. J. de Brouwer, pastorij, Impe.

Ruil- en recensiedienst : E.H. V. Gaublomme, Kerkstraat, 16, Erembodegem.

Prijs van het jaarabonnement voor leden : 100 fr., voor steunende leden : 200 fr. en voor ereleden : 500 fr., te storten op de postrekening « Het Land van Aalst », de Nayerlaan, 51, Vorst (Brussel), nr 5869.11.

INHOUD VAN Nr 1,2

1958

J. de Brouwer — Geschiedenis van Impe 1

Toponymie van Impe 79

Drukkerij « De Aankondiger », Dr. De Moorstraat, 6, Aalst - Tel. 248.18.